STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 07539

FROYEN-LIEBE

Emile Zola

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פרויען-ליעבע

א שילדערונג אוים דער קאמונע-צייט
אין פראנקרייך.

— פון —

עמיל זאלא.

בעארבייטעט פון

ד. מ. הערמאלין.

פרייז 10 סענט.

פערלאג פון
מאיר חינסקי, 19 לודלאו סטריט,
ניו יארק.

Published by
M. Chinsky, 19 Ludlow Street,
NEW YORK.

מתנה פון
אידישן ארבעטער קאמיטעט
Atran Center for Jewish Culture
25 East 78th Street
New York 21, N. Y.

פרויען־ליעבע.

1.

דאָרט וויט, אויף דער איינזאמער געפענגניס־אינזעל נומעא, ווען זשאק דאמור פלעגט זיך אוועק שטעלען ביים מעער און בליקען אין דער אונענדליכקייט פון וואסער, האט ער מעהרערע מאל געדאכט איבער זיין אונגליקליכע לעבענס־געשיכטע.

ער האט זיך עראינערט גאנץ גוט אן דער טרויעריגער בעלאגערונג, אן דעם צאָרן פון דיא קאָמוניסטען אין פאריז, און דאן אן דעם שוידערהאפטען שיקזאל וואס האט איהם פערשליידערט אזוי וויט אוועק, אז איהם האט עס מעהרערע מאל אויסגעזעהען, גלייך וויא ער וואָלט פלוצלינג ארונטער געפאלען וויא פון הימעל.

דיא פאנטאזיע איבער זיין פערגאנגענהייט, האט אפילו ניט געהאט פאר איהם קיין איינציגען פאל וואס זאָל ערוועקען אין זיין ברוסט פרעהליכקייט און ליעבע; אין געגענטהייל, וואו ער האט געבליקט, וואו ער האט געזוכט, האט ער נאָר געזעהען א פערגאנגענהייט פון צרות, לייד, נויט, מאנגעל, טרערען און בלוט.

צו זיין 26־טעס יאָהר, האט זשאק געהייראטעט מיט פריילין פעליסי, א היבשע און זעהר שעהנע אכטצעהן יעהריגע מיידעל, דיא ניכטע (פלימעניצע) פון א פרוכט־הענדלער אין וויעט, וואו ער האט לאָזשירט אין א צימער.

זשאק דאמור איז געווען א מעטאל־פאָלירער און פערדיענט מעהר אלס 10 פראנקס א טאָג; זיא ווידער, פעליסי, איז געווען באלד נאך דער חתונה א נייטאָרין, אָבער עס האט ניט פיעל געדויערט און א איינגעלע האט פערגרעסערט זייער פאמיליע. דאן האט פעליסי שוין מעהר ניט געקענט זיין קיין נייטאָרין, און זיא האט געמוזט אָבגעבען איהר גאנצע צייט אום אכטונג צו געבען אויף דעם הויז.

יוזשאָן, אזוי האט געהייסען דאס קינד, האט געוואקסען און געבליהט זעהר

מיט 9 יאָהר נאָך דער חתונה, איז אויך געקומען א מיידעלע אויף דער וועלט. מען האט איהר א נאמען געגעבען לואיז, נאָר זיא איז געווען א קריינקליכע. דיא עלטערן האבען פערברויכט א היבשע סומע געלד פיר דאָקטאָר און מעדיצינען, אום צו קורירען דאס קינד.

אונטערדעסען איז דיא פאמיליע דאמור, ניט שלעכט אָבגעווען.

דאמור פלעגט זיך אפילו אָפט בענעמצען צו פיעל דעם גאָרגעל, אָבער, זאָגאר בעזויפענערהייט, האט ער אימער גערעדט א פאאר פערניגפטיגע ווערטער, גע־גאנגען צו בעט, זיך גוט אויסגעשלאָפען, און אויף'ן אנדערן טאָג, האט ער זיך זעלבסט גערופען א טויגעניכטס.

ווען יוזשאן איז אַלט געוואָרען 12 יאָהר, האט איהם דער פאטער גענומען צו דער מלאכה. דאס איז אויך שפּעטער געווען דיא אורזאכע, ווארום יוזשאן, ווען ער האט נאָך קוים געקענט לעזען און שרייבען, האט ער שוין אָנגעפאנגען צו פער־דיענען.

פעליסי איז געווען א גרויסע בריה, און זיא האט געפיהרט דאס הויז ניט נאָר ריין און זויבער, זאָנדערן אויך אימער מיט חשבון און פאָרזיכטיגקייט, וויא עס פאסט פאַר א קלוגע פרוי.

זשאק פלעגט אפילו מעהרערע מאל זאגען, אז פעליסי גיבט עסען מעהר גרינצייג וויא פליישׁ, אָבער ער האט אויף איהר דערפאר קיין פאראיבעל ניט גע־האט, ווייל ער האט געוואוסט, אז זיא שפּארט אימער אָב עטליכע סו פיר א שלעכטע צייט.

נאָך אַלעמען, איז דאס געווען זייער בעסטע צייט אין לעבען. זייא האבען דאמאלס געוואָהנט אין מעניל־מאָנטאן, אין דער גאס פון אנוויערזש און זייא האבען דאָרט געהאט דרייא צימערן, — איינס פאר דעם פאטער מיט דער מוטער, איינס פאר יוזשאנען, איין עסס־צימער וואו מען האט שוין אויך געארביים, און א קליינעס דאך־שטיבעל פיר לואיז'ן.

זייא האבען אפילו געוואָהנט אויף א הויף אין א קליינער געביידע, דאגעגען אָבער, האבען זייא דאָרט געהאט גענוג לופט, ווייל זייערע פענסטער האבען זיך גע־עפענט אין איין אַלטען אונבענוצטען האָלץ־הויף, וואו ווענגן האבען געהאלטען אין צוברענגען מיסט בייא טאָג און בייא נאכט.

ווען דער קריעג האט אויסגעבראָכען, האט דיא פאמיליע דאמור, געהאט געוואָהנט אין דער אנוויערזש גאס, גאנצע 10 יאָהר.

אָבוואָהל פעליסי איז שוין באלד אלט געווען א יאָהר פערציג, האט זיא נאך אימער אויסגעזעהען גאנץ יונג. זיא איז אפילו אביסעל דיקער געוואָרען וויא אמאל, אָבער טראָטץ דעם האט דאס ניט פערדאָרבען דיא געוועזענע שעהנע פאָרמע פון איהר פיגור.

זשאק ווידער, האט אויסגעזעהען וויא אויסגעטריקענט, און אָבוואָהל ער איז ניט עלטער געווען מעהר וויא מיט 8 יאָהר פון איהר, האט ער אויסגעזעהען גענגען פעליסיין, וויא איין אלטער מאַן.

לואיז איז שוין געווען ארויס פון געפאהר, אָבער נאך אימער זעהר צארט און שוואך; זיא האט איבערהויפט אויסגעזעהען געראטען אין איהר פאטער אין צארט־קייט פון קערפער. יוזשאן ווידער, דאמאלס 19 יאָהר אלט, איז געווען ברייט־שולטעריג, שטארק, גוט ענטוויקעלט און געראטען אן זיין מוטער.

זייא זיינען געווען זעהר א ליעבענסווירדיגע פאמיליע און זיך אימער געהאלטען צוזאמען, מיט אויסנאהמען פון א מאָנטאג אָדער גלאט א דאָנערשטאג, ווען פאטער און זוהן האבען איבער געכאפט דיא מאָס אין א ווייגשענק.

פעליסי פלעגט אין אזא צייט מאכען א סקאנדאל, פאר דעם געלד וואס מען האט פערזויפען.

צווייא אָדער דרייא מאל האט עס פאסירט, וואס מען האט זיך דערפאר זאָגאר געשלאָגען, אָבער דאס האט גאר ניט אויסגעמאכט; קיינער איז ניט שולדיג געווען, בלויז דער וויין, און אז דיא בעזויפענהייט איז פאָראיבער, זיינען זייא ווידער געווען דיא בעקאנטע ליעבענסווירדיגע און אנשטענדיגע פאמיליע.

אין דער נאכבארשאפט, האבען זייא זאָגאר געדיענט אלס א ביישפיעל פון אנשטאנד, און ווען יעמאנד האט געוואָלט פערגלייכען איין פאמיליע מיט דער צווייטער, האט מען אימער געזאגט: „זעהט איהר וויא רוהיג און צופריעדען דיא פאמיליע דאמור לעבט זיך."

ווען דיא פרייסען האבען אָנגעפאנגען צו מארשירען נאך פאריז און דיא שרעקליכע צייטען פון ניט־ארבייטען האבען אָנגעפאנגען, האבען זייא געהאט איבער טויזענד פראנקס אָנגעזאמעלט אין דער שפאר־באנק. דאס איז געווען ווירקליך א שעהנע סומע ערשפארט פון א פאמיליע וואס האט שוין ערצויגען צווייא קינדער.

אויף דיעזער ארט, האט דיא פאמיליע דאמור ניט געשפירט דעם מאַנגעל וועהרענד דיא ערשטע עטליכע מאָנאט פון דער בעלאגערונג.

אין עסס־צימער, וואו דיא ארבייט־בײנק זיינען געשטאנען לעער, איז נאך אימער געווען א ווייסעם ברויט מיט א שטיקעל פלייש צום עסען.

דאמור האט זיך זאגאר פערגונען רחמנות צו האבען אויף זיינעם א שכן, א געוויסער בעררו, א מאלער, וועלכער איז אויסגעגאנגען פאר הונגער, און ער האט דעם חברה־מאַ מעהרערע מאל איינגעלאדען צו מיטאג. בעררו איז מיט דער צייט דארט געווארען א גאנצער ב״בית און ער האט ניט אבגעטרעטען פון הויז.

בעררו איז געווען א מערקווירדיגער יונג; ווערענד ער האט געשפראכען, האט ער געקענט אזוי גוט אונטערהאלטען, אז ער האט אין א קורצע צייט זאגאר פערמאכט פעליסי׳ס מויל, וועלכע האט געהאלטען אין איין ברומען און פראָטעסטירען געגען דעם אומזיסטיגען פרעסער.

אבענד, האט מען געשפיעלט אין קארטען און געלוכט דיא פרייסען.

בעררו, וועלכער איז געווען א גרויסער פאטריאט, האט געשפראכען איבער א פלאן אויסצוגראבען מינען אונטער דער ערד איבער דעם גאנצען לאנד, און אויף דיעזער ארט פערנארען דיא פרייסען, און זייא דאן צעררייסען אין שטיקער.

נאך אזא געשפרעך, האט ער שטארק אנגעגריפען דיא רעגיערונג, זייא גערופען א באנדע לומפען און פייגלינגע, וועלכע, אום ארויף צו ברענגען הענרי דעם 5־טען אויף פראנקרייך׳ס טראָהן, זיינען זייא געווען בערייט צו עפענען דיא טויערן פון פאריז פיר דעם דייטש ביסמארק.

וואס עס אנבעלאנגט דיא אנדערע פארטייא, וועלכע האבען געוואלט האבען א רעפובליק. ווען ער האט איבער זייא געשפראכען, האט ער אויפגעצויגען מיט דיא אקסלען מיט פעראכטונג.

„אך, דיא רעפובליק! דיא רעפובליק!“ פלעגט ער אויסשרייען. און דאן, ארויף לעגענדיגביידע עלענבויגענס אויפ׳ן טיש און ציהענדיג העפטיג פון זיין לולקע, האט ער געגעבען דאמור׳ן איין ערקלערונג איבער א פארמע רעגיערונג וואס ער האט פערשטאנען.

„איך מיין א רעפובליק,“ האט ער געזאגט, „וויא אלע מענשען זאלען זיין ברידער, אלע מענשען זאלען זיין פרייא; רייכטהום פיר יעדען איינעם, גרויס און קליין, אהן אונטערשיעד! איך מיין א רעגיערונג פון מעכטיגקייט און גלייכהייט איבעראל, אין אלע קרייזען און אונטער אלע קלאסען. אט דאס וואלט געהייסען א רעפובליק!“

דאן, אום זיך צו מאכען, אז ער פערשטעהט נאך בעסער וויא צו בערובען זיינע פראזען, האט ער געזאגט, „א רעגיערונג וויא אין יאהר 1793“ — אבוואהל

ער האט נאר קיין בעגריעף געהאט איבער דעם וואס האט דאמאלס פּירט.

דאמור, אונטער זאָלכע אומשטענדען, האט אויף איהם אימער געבליקט זו ערנסט. ער איז אויך געווען א רעפובליקאנער, וויל פון קינדוויז אָן, האט ער איכ געהערט, אז דיא רעפובליק וועט זיין דער טריאומף פון דער ארבייטער־קלאַסע, ; וועט פערוואַכען אלעמענס גליק. אָבער דאמור האט ניט געהאט קיין דייג ליכען בעגריף וויא דאס אלעס קען זיין.

דערפאַר האט ער אימער ליעב געהאט אויסצוהערען בעררו'ן אויפמערקזאם און עס האט זיך איהם אימער געדאַכט, אז ער ברענגט דיא בעסטע בעוויזע, און אזא רעפובליק וואס זאָל ברענגען גליק, מוז קומען.

דאמור איז געוואָרען זעהר ענטהוזיאסטיש, און ער האט זיך פאַרגעשטעלט, דאס ווען גאַנץ פּאַריז, מענער, פרויען און קינדער, זאָלען מארשירען נאך ווערסאיל און זינגען דיא מ א ר ס ע י ע ז, וועלען דיא פרייסען כאַפּען דיא פיס אויף דיא פּלייצעס און ענטלויפען, און א פאָלקס־רעגיערונג וועט דאמאלס עטאבלירט ווערען אין פראנקרייך — א רעגיערונג וואס זאָל בעזאָרגען יעדען בירגער מיט דיא נעטהיגע איינקינפטע.

„גיב אַכטונג, זשאק,“ האט איהם פעליסי מעהרערע מאל געזאגט ווען זייא זיינען געווען אליין, „מיט דיעזען בעררו וועט זיך זעהר שלעכט אויסלאָזען גיב איהם צו פרעסען אזוי לאַנג וויא דוא ווילסט, אָבער וואס עס אנבעלאַנגט רעוואָלוציאָנען, פאָלג מיך און לאָז איהם אליין געהען ברעכען זיין קאָפּ.“

פעליסי האט אפילו אויך געוואָלט א רעפובליק. אין יאָהר 1848, איז איהר פאָטער דערשאָסען געוואָרען בייא א באַריקאַדע. אָבער דיא עראינערונג אן דעם, אנשטאט עס זאָל אויף איהר ווירקען זיא זאָל זיך אויך שטופּען אין דער היטץ אריין, האט עס בעוואורזאַכט, וואס זיא האט איהר פאמיליע אָבגעהאַלטען דערפון.

נאָך איהרע אנזיכט, האט דאס פאָלק זיך אימער געקענט אליין העלפען, אָבער פריעדליך, און זיך ניט געהען איינשטעלען דאס לעבען. בעררו'ס שילדערונגען אָבער ברעכען, צינדען, שטעכען און שיסען, האבען זיא געשווידערט. פעליסי איז געווען איבערציינט, אז ניט דאס איז דער ריכטיגער וועג עפּעס אויפצוטהון. איבריגענס איז זיא קיינעם ניט געווען דאגעגען זיך אפילו אויפצוהייגגען, אָבער זיא האט אלץ געוואָלט יענער זאָל עס טהון, פרעמדע, נאָר ניט איהר פאַ־ מיליע.

מיט דער צייט האט פּעליסי בעמערקט וויא דאַמור'ס אויפרעגונג שטייגט און זיין שפּראַכע ווערט העפטיגער און גיפטיגער; און וואס עס האט דיא אַרמע פרוי מעהר געערגערט, איז געווען דאס מעלאַנכאָלישע ערשיינען פון יוזשאַנען, וועלכער פלעגט דאן אויך מיט שפּאַנענדער אויפמערקזאמקייט צוהערען צו בעררו'ס רעוואָלוציאָנערע שפּראַכע.

אבענד, ווען לואיז פלעגט איינשלאָפען מיט איהר קאָפּ אָנגעשפּארט אויף'ן טיש, האט יוזשאַן לאנגזאם געזופּט בראַנפען פון א קליין גלעזעל אָהנע צו רעדען א וואָרט, און ער האט זיינע אויגען ניט ארונטער גענומען פון בעררו'ן.

בעררו האט אימער געוואוסט צו דערצעהלען זעהר איין אינטערעסאַנטע געשיכטע פון פּאַריז, ענטוועדער איבער דיא באָנאַפּארט'סטען, וועלכע האבען געגעבען פּעררעטהערישע צייכענס צו דיא דייטשען פון גאָנטמאַרטער, אָדער איבער זעק מעהל און פּעסלעך פּולווער וואס מען האט פּערזונקען אין דער סעין, דאמיט דיא שטאָדט פּאַריז זאָל זיך מוזען שנעלער אונטערגעבען.

„דאס הייסט אָנגעפּלווידערט!“ האט פּעליסי ליעב געהאט אויסשרייען צו איהר זוהן, ווערהרענד בעררו האט געהאַלטען אין אוועק געהען. „לאָזט זיך ניט פּערדרעהען דיא קעפּ! יעדער וואָרט וואס ער זאגט איז ליעגען מיט ליעגען!“

„איך וויים שוין וואס איך דארף וויסען,“ האט יוזשאַן געענטפערט מיט א וויטהענדען שטוים מיט זיין אָרעם אין דער לופט.

אונגעפעהר אין מיטען פון מאָנאט דעצעמבער, האט דיא פאמיליע דאַמור שוין מעהר ניט געהאט אפילו איין סו פון דעם גאנצען ערשפּאַרטען געלד.

כמעט יעדע שטונדע האט מען געהערט פון א גרויסע ניעדערלאגע אונטער דיא פּרייסען אין דער פּראָווינץ, און פון א זיעגרייכען פראַנצויזישען אנגריף אום צו רעטען פּאַריז.

דיא פאמיליע דאַמור, האט זיך אָנפאַנגס ניט דערשראָקען פאר דער אָרימקייט, זייא האבען געהאָפט, לויט דיא בעריכטע, אז רעטונג איז נאָהענט, און ארבייט וועט ווידער אמאל א פאנגען.

פּעליסי האט געמאכט וואונדער: זיא איז געגאנגען יעדען טאָג נעהמען דאס שווארצע ברויט וואס מען האט געטהיילט צו דיא בעלאַגערטע; יעדער האט דערפון זיך אָנגעגעסען, בלויז לואיז האט דאס ניט געקענט פערדייען.

דאן איז זשאַק און יוזשאַן וויא פּערריקט געוואָרען מיט ענטהוזיאזמוס פאר דער מלחמה, לויט וויא פּעליסי האט שוין לאנג גערעכענט, אז עס מוז פּאַסירען.

ארום נעהענדיג לעדיג פון פריה מארגען ביז אבענד, און זייענדיג אוועק נעך ריסען פון זייער לאנג־יעהריגע געוואהנהייט, האבען זייא קיין אנדערע בעשעפטיגונג געהאט, וויא צו דענקען און טראכטען איבער דעם בלוטיגען שלאכטפעלד און איבער דער רעוואלוציאנערער בעוועגונג אין לאנד.

מעהר האבען זייא שוין ניט געקענט פערבלייבען אונטהעטיג, און זייא זיינען ביידע אריין אלס מיטגליעדער פון א מארשירענדען באטאליאן. דיזער באטאליאן אבער, איז ניט ארויס פון דער פעסטונג, זאנדערן געבליעבען אין דער קאזארמע, וואו מען האט געשפיעלט אין קארטען דורך דיא טעג און דורך דיא נעכט.

דארט, אין דיזער קאזארמע, מיט א לעדיגען מאגען און מיט א בעוואוסטזיין פון עלענד אן דער היים, האט זיך דאמור איבערצייגט, אז דיא רעגיערונג האט בעשלאסען צו פערניכטען דאס פאלק.

ער האט געהערט, אז העגרי דער 5־טער, איז געוועזען אין סענט־זשערמען, און איז איינגעשלאסען אין א הויז, וואס איז געוועזען ארום געריגגעלט מיט ווייסע פאהנען, צום צייכען, אז אזוי באלד וויא ער ווערט הערשער, גיבט ער איבער גאנץ פאריז צו דיא פרייסען.

מעהר האט שוין דאמור ניט געקענט זיין געדולדיג. ער האט געהערט, אז דיא רעגיערונג האט בעשלאסען, דאס אין א שעהנעם פריה־מארגען זאל אנפאנגען א שרעקליכע באמבארדע, וואס זאל פערניכטען דאס פאלק, דיא ארבייטער־קלאסע, אום פלאטץ צו מאכען דעם אדעל און דיא גלחים.

ווען דאמור און יוזשאן פלעגען אהיים קומען, ביידע אין א פיעבערהאפטער אויפרעגונג פון רעוואלוציאן, האבען זייא געזעהען אויסמיידען און ניט רעדען פון הרג'ענען מענשען אין פעליסי'ס געגענוואַרט, וועלכע איז לעצטענס געוואָרען זעהר בלאס, און שטילשווייגענד האט זיא געוואכט איבער דער קראנקער לואיז. דאס קינד, וויא עס שיינט, איז ווידער אמאל קראנק געוואָרען פון דיא שלעכטע שפייזען.

אין דערזעלבער צייט איז דיא בעלאגערונג געווען פאראיבער; א וואפענ־שטילשטאנד איז געשלאסען געוואָרען, און דיא פרייסען האבען אריין מארשירט נאך פאריז.

דיא פאמיליע דאמור, אין דער גאס פון אנוויערזש, האט גענעסען ווייסעס ברויט, וועלכעס פעליסי האט געבראכט פון סענט־דעני; אבער דאס איז געווען זעהר א טרויעריגער מיטאג.

יושאָן, וועלבער איז געוועזן זעהען דיא פריסען, האט דערצעהלט וויא אזוי זייא זיינען אריין אין שטאָדט, און דאמור, דאס הערענדיג, האט ער אויפגעהויבען א גאָפּעל אין דער הויך, און געשריען, אז מען דארף גילאָטינירען אלע גענעראלע.

וועהרענד דיא נעכסטע עטליכע טעג, ווען עס איז נאָך אימער קיין ארבייט ניט געוועזן, האט דאמור בעשלאָסען זיך צו זעטצען בייא זיין ארבייטס באנק און אָנפאנגען עפּעס צו טהון אויף אייגענער רעכנונג; ער האט גנהאט נאָך פון פריהער א פּאאר ניט־אויסגעפּערטיגטע זאכען, און ער האט גערעכענט דיזע פערטיג צו מאכען און זייא דאן ארויס טראָגען פערקויפען.

יושאָ, האט ניט געקענט בלייבען רוהיג, און נאָך א שטונדע ארבייט, האט ער א שמיטץ געגעבען מיט דעם געצייג און איז אוועק.

וואס עס אנבעלאנגט בעררו׳ן, איז ער שוין לאנג דאָרט ניט געוועזן; עס שיינט, אז ער האט אויפגעזוכט א בעסערן פּלאַטץ וואו צו עסען. אָבער אין א גאַנץ פריה איז ער ווידער ערשיענען, זעהר שטארק אָנגעזויפּען מיט שנאפּס, און זייא דערצעהלט דיא געשיכטע איבער דיא קאנאָנען פון גאָנטמארטער. דאן האט ער זייא אָבגעשילדערט, אז דאס פּאָק האט ענדליך געגוי ערפאהרען איבער זיינע פעררעטהער, און יעטצט ווערען איבעראל עררינכטעט באריקאדען, און דער טריומף פון דער ארבייטער־קלאסע, איז ענדליך נאָהענט.

„מיין ערשיינען דא״, האט ער געזאגט צו דאמור׳ן, „איז נאָר, אום דיר אָנ־צוצייגען, אז יעדער גוטער בירגער ווערט בענעטהיגט.״

דאמור האט פערלאָזען זיין ארבייטס־באנק, טראָגענדיג דעם וואס פעליסי׳ס געזיכט האט אויסגעדריקט זאָרג און פּיין.

עס איז דאמאלס געוועזן דער אנפאנג פון דער קאָמונע אין פראנקרייך!

דיא טעג פון מערץ, אפּריל און מאי, זיינען געקומען און אוועק. ווען דאמור איז געוועזן מיעד און זיין פרוי האט איהם געבעטען ער זאָל בלייבען אין דער היים, האט ער איהר געענטפערט:

„בלייבען אין דער היים איז גאנץ גוט, אָבער מיינע דרייסיג סו פער טאָג וועלכען פערפאַלען ווערען. ווער וועט מיר געבען ברויט?״

פעליסי האט אָנגעבויגען דעם קאָפּ און געשוויגען. זייער גאנצעס פערמעגען, אום צו קויפען שפּייז, איז בעשטאנען פון דיא 30 סו פיר דאמור׳ן און דיא 30 סו פיר יושאנען, וועלכע זייא האבען געקריגען טעגליך פון דער נאציאָנאל־גארדע. מאנכע מאל, האט מען זייא נאָך אויך געגעבען דערצו אביסעל וויין, און א שטיקעל זאלץ־פלייש.

וואס עס אנבעלאנגט אלע איבריגע האנדלונגען, איז דאמיר געוועזן איבער־ציינט, אז ער טהוט אלעס ריכטיג, און שיסען אויף דיא פראנצויזען פון ווערסאיל, איז בייא איהם געוועזן גלייך וויא ער וואלט געשאסען אויף דיא פרייסען.

דאמור האט מיטגעקעמפפט מיט דיא קאמוניסטישע רעוואלוציאנערע, און בייא איהם איז ניט געוועזן דער מינדסטער צווייפעל, אז ער רעטעט דיא רעפובליק און ער העלפט פערזיכערן דיא פאלקס־פרייהייט.

נאך דער אונגליקליכער בעלאגערונג פון דיא דייטשען, האט דאמור, וויא א פערבארגענער העלד, מיטגעקעמפפט אין יעדען רעוואלוציאנערען אויפשטאנד, און ער איז געוועזן פאלקאמען איבערציינגט, אז ער ווירקט מיט, צו צערדריקען טיראנייא, און ערריכטען דיא וואהרע פרייהייט פון פאלק.

וואס עס אנבלאנגט דיא טהעאריען און לעהרען פון דער קאמוניסטישער פארטייא, האט ער זיך קיינמאל ניט גענומען דיא מיה אזוי וויט נאכצופארשען און נאכקלערען. אין זיין אויגען איז דיא קאמונע געוועזן דער פארפאסטען פון דיא נאלדענע צייטען, אדער דער אנפאנג פון אלגעמיינעם גליק. ער האט געגלויבט מיט דער גרעסטער הארטנעקיגקייט, אז אירגענדוואו אין סענט־זשערמען אדער אין ווערסאיל, געפינט זיך א קעניג פערטיג איינצופיהרען דיא אינקוויזציאן וויא אין דיא אלטע בלוטיגע צייטען, און זא שנעל וויא מען וועט איהם נאר אריין לאזען נאך פאריז, וועט ער באלד דורכפיהרען זיין פלאן.

צו הויז, אונטער זיין פאמיליע, וואלט זשאק דאמור ניט געהרג'עט אפילו קיין פליעג, נאר ווען ער איז ערשיענען אין דיענסט־פליכט, אלס סאלדאט און קריעגער, האט ער געציעלט אויף דיא זשאנדארען און זייא געזעהען פאלען טויט פון זיינע קוגלען, אהנע עס זאל איהם אממינדסטען בעקימערן.

ווען ער פלעגט אהיים קימען, שווארץ פון שוייס, רויך און פולווער, איז ער געבליעבען שטונדען־לאנג נעבען בעט פון דער קליינער לואיז, זיך צוהערענדיג וויא זיא אטהעמט. פעליסי האט שוין מעהר ניט פראבירט איהם צוריק צו האלטען; זיא האט געוואוסט, אז איהר מיה וועט זיין אומזיסט, און זיא האט נאר געדולדיג אבגעווארט ביז דיא בהלה וועט פאראיבער.

אין א טאג אָבער, האט זיא זיך ניט געקענט צוריק האלטען און צו איהם געזאגט:

„זעה נאר וואס פאר א דומקאפ דוא ביסט! דוא, א שוואכער און א צארטער, נעהסט אהין וואו טויט שוועבט איבער אייערע קעפ. בעררו, וועלכער

איז גרוים און געזונד וויא א בער, וועלכער האט דיר פערדרעהט דיין קאפ. ער איז ניט אזוי משוגע זיך איינצושטעלען זיין לעבען. ווייסטו וואו ער איז? ער איז געווען קלוג גענוג צו געפינען א פאסטען אלס קאמיסאר."

אונטערדעסען, איז בעררו ערשיענען אין זיין אוניפארמע מיט דער גרויסער פעדער אין היטעל, און ווייטער דערצעהלט וויא אזוי מען דארף צערשמעטערן דעם דעפוטירטען־קאמער, באמבארדירען דאס מיניסטעריום און יאגען א תל פון דער גאנצער רעגיערונגס־באנדע אין ווערסאל.

„אבער ווארום געהט ער אליין ניט אהין, אנשטאט צו שיקען אנדערע?" האט פעליסי געפרעגט איהר מאן.

דאמור האט דאן געענטפערט:

„שווייג! איך וויל ניט וויסען פון אנדערע. איך טהו מיין פליכט, און זאלען זיך שעהמען דיא אנדערע, וועלכע טהון עס ניט!"

אין א פריה־מארגען, אונגעפעהר צום ענדע פון מאנאט אפריל, האט מען אהיים געבראכט יושאנען אויף א טראג־בעטעל, אין דעם הויז פון דער צגוויערזש גאס.

דער יונגערמאן, שטעהענדיג אויף א באריקאדע, האט ער געקריגען א קוגעל גראדע אין דער ברוסט. וועהרענד מען האט איהם ארויף געטראגען, האט ער אויסגעהויבט זיין לעטצטען אטהעם אויף דיא טרעפען.

ווען דאמור איז אהיים געקומען אבענד, האט ער געטראפען פעליסי'ן שפראכלאז נעבען איהר זוהן'ס טויטען קערפער.

עס איז געווען א שרעקליכער קלאפ פיר דעם אלטען דאמור. ער איז אניעדער געפאלען אויף דעם פוס־באדען, און פעליסי האט איהם געלאזען וויינען וויפיעל ער האט געוואלט, וועהרענד זיא איז געזעסען אנגעשפארט אן דער וואנט און שוין מעהר קיין טרערען געהאט אין איהרע אויגען.

דוא אונגליקליכע האט קיין ווארט געקענט זאגען, ווייל זיא האט אויך ניט געוואוסט וואס עס איז דא צו זאגען בייא דיעזער סצענע. ווען זיא וואלט געעפענט איהר מויל, וואלט זיך ארויס געריסען פאלגענדע ווערטער פון איהר ברוסט:

„עס איז דיין שולד!"

אבער זיא האט געשוויגען. זיא האט זיך לאנגזאם אויפגעהויבען און פערמאכט דיא שראנק־טהיר גאנץ רוהיג, כדי זיא זאל ניט אויפוועקען לואיזן. זיא

איז זאנאר צוגעגאנגען זעהען, איבּ דעם פאטער'ס געוויין, האט ניט אויפגעוועקט דאס קינד.

ווען דאמור האט זיך ענדליך אויפגעהויבען פון דעם פוס־באָדען, איז ער צוגעגאנגען צום שפּיעגעל, נעבען וועלכען עס איז געהאנגען יושאָן'ס א פאָטאָ־גראַפיע, וואו דער יונגער מענש איז געווען אָבגעמאָלען אין דער אוניפאָרמע פון דער נאציאָנאַל־גארדע.

ער האט ארונטער גענומען דאס בילד, און אויפגעשריעבען מיט א פעדער אויף דער אנדערער זייט, דיעזע ווערטער:

„איך וועל מיך נוקם זיין פאר דיר!“

דאן האט ער צוגעשריעבען דעם דאטום און זיך אויך געחתמ'עט.

דאס האט אביסעל פערלייכטערט זיין שמערץ.

אויף'ן אנדערן טאג, איז צוגעפאָהרען א טויטען־וואָגען, בעשטעקט מיט רויטע פאָהנען, און אוועק געפיהרט דעם קערפּער נאך פער־לאשעז, בעגלייטעט פון א גרויסער מעננע מענשען.

דער פאטער איז נאכגעגאנגען מיט'ן הוילען קאָפּ; דער אנבליק פון דיא רויטע פאָהנען, וואס האט פעראורזאכט דער שווארצער טויטען־וואָגען זאָל אויס־זעהען נאך דונקלער, האט אָנגעפילט דאמור'ס הארץ מיט ווילדע גע־דאנקען.

פעליסי איז געבליעבען אין דער היים מיט דער קליינער לואיז, אין דער גאַס פון אנוויערוש.

נאך אין דעמזעלבען אבענד, האט דאמור צוריק געקעהרט צו די באריקאַ־דען, אום צו הרג'ענען זשאנדארען.

ענדליך איז געקומען דער מאָנאט מאי. דיא ארמעע פון ווערסאיל, איז אריין נאך פּאריז. דאמור איז ניט אהיים געקומען גאנצע צוויא טעג, זאנדערן זיך צוריק געצויגען מיט זיין באטאליאָן, פערטהיידיגענדיג דיא באריקאדע אין מיטען פון דער גרויסער שרפה. ער האט שוין מעהר ניט געוואוסט וואס ער טהוט, זאנדערן גע־האלטען אין איין שיסען וואו ער האט געזעהען רויך.

– אין דעם מאָרגען פון דעם דריטען טאָג, איז ער ווידער ערשיענען אין דער גאַס פון אנוויערוש; זיינע קליידער זיינען נאכגעהאנגען וויא צערריסענע שמאטעס, און ער האט זיך געשאָקעלט וויא א שיכור.

פעליסי האט איהם אריין גענומען אין הויז, איבערגעקליידעט און אָבגעוואשט זיינע הענד מיט א נאסען האנד־טוך. פלוצלינג איז ערשיענען א שכנ'ס פרוי און

אָנגעציינט, אז דיא קאָמוניסטען האבען נאך דעם קאמפף ניט אויפגעגעבען, און זייא האלטען זיך פעסט אין פער־לאשעז, און דיא ווערסאילער קענען זייא פון דאָרט ניט ריהרען.

„איך געה אהין,‟ האט דאמור בעמערקט גאנץ איינפאך.

ער האט זיך וויעדער אָנגעצויגען און גענומען זיין ביקס. אָבער דיא לעטצטע פערטהיידיגער פון דער קאָמונע, זיינען שוין מעהר ניט געווען אויף פער־לאשעז, וואו יוזשאן האט געשלאָפען.

דאמור האט געהאָפט, דערהרג'עט צו ווערען אויף זיין זוהן'ס קבר, אָבער ער איז שוין נעווען צו שוואך און ערמיעדעט און מעהר ניט געקענט אהין אזוי שנעל גרייכען.

קאנאָנען־קוגלען זיינען געקומען פון אלע זייטען און אָבגעבראָכען זייטען און עקען פון דיא גרויסע מצבות; צווישען דיא בוימער און דיא מאַרמאָרנע מצבות, זיינען נאך געווען בעהאלטען איינינע פון דער נאַציאָנאל־גאַרדע, וואס האבען ניט אויפגעהערט צו שיסען, און זייערע רויטע הויזען האבען דייטליך אָנגעציינט דעם פלאַטץ וואו זייא געפינען זיך.

דאמור איז אָנגעקומען אקוראט צו דער ריכטיגער צייט מען זאָל איהם כאפען אלס געפאנגענער.

זיעבען־און־דרייסיג פון זיינע קאמעראדען, וועלכע מען האט אויך געכאפט, האט מען אויף'ן פלאַטץ ערשאָסען. עס איז נאָר געווען א וואונדער, וואס מען האט דאמאלס מיט איהם אויך ניט געטהאָן דאסזעלבע.

אזוי וויא זיין פרוי האט איהם אָבגעוואשען דיא הענד און ער האט נאך ניט געהאט געשאָסען, האבען זייא וואהרשיינליך דערפאר איהם געציינט גנאדע.

וואס עס האט מיט איהם ווייטער פאסירט, האט ער אין זיין פערווירונג און מיעדקייט ניט געקענט וויסען און זיך אויך ניט עראינערט. דאן האט ער זיך געזעהען אין א געפענגניס, פון דאָרט האט מען איהם געפיהרט פון איין פלאַטץ צום צווייטען. דאס בעסטע וואס ער האט זיך געקענט דערמאָהנען, איז געווען, דאס מען האט איהם געבראכט אלס געפאנגענער נאך ווערסאיל.

פעליסי איז איהם געקומען זעהען; זיא איז נאך אימער געווען בלאס און קאלטבליטיג. ווען זיא האט איהם מיטגעטהיילט, אז לואיז'ן געהט עס בעסער, זיינען זייא ביידע געבליעבען שטיל, און ניט געוואוסט וואס זייא קענען ווייטער רעדען.

איידער זיא איז אוועק געגאנגען, האט זיא פראָבירט איהם צו ערמוטהיגען

און איהם דערצעהלט, אז זיין פּראָצעס איז איבערגעגעבען געוואָרען צו א גוטען אדוואָקאט, וועלכער וועט איהם בעפרייען.

ער האט דאן געפרעגט:

„און וואס איז מיט בעררון'ן?"

„אך," האט זיא געענטפערט, „בעררון'ן וועט גאר ניט שאדען. ער האט גע־מאכט א ויברח, נאך איידער דיא טרופען זיינען אריין; האב קיין מורא ניט, קיינער וועט איהם מעהר ניט טשעפּען."

מיט א מאָנאט שפּעטער, איז זשאק אוועק געשיקט געוואָרען אין גלות, נאך נייא־קאלעדאָניען.

אזוי וויא ער איז ניט געוועזען קיין שום מיליטערישער בעאמטער און זיין נאמען איז ניט געוועזען פערשריעבען, וואָלטען איהם דיא ריכטער פּאָזיטיוו בעפרייעט, נאר ער אליין האט אויף אלעמען מודה געוועזען. ער האט נאך דערצעהלט, מיט לעב־האפטע פארבען, וואס פאר איין אנטהייל ער האט גענומען אונטער דיא קאָ־מוניסטען.

בייא דער לעטצטער צוזאמענקונפט מיט פעליסי'ן, האט ער צו איהר געזאגט:

„ווארט אויף מיר מיט'ן קינד."

דיעזע פּאאר ווערטער, וואס זשאק דאמור האט געזאגט צו זיין פרוי, האבען געקלונגען אין זיינע אויערן זעהר לאנג. ווען ער פלעגט זיטצען, פערווירט, פער־טרויערט און פערזונקען אין געדאנקען, האט ער זיך דערמאָהנט איבער דיעזע ווערטער.

דאן האט ער אויפגעהויבען זיינע אויגען צום ווייטען מעער, און וועהמיטהיג געזיפצט.

דאָרט, ווייט אוועק, מעבר לים, האט זשאק נאך אימער געהאט א פונק האָפנונג, אז ער מוז און וועט בעפרייעט ווערען.

וויא אזוי? אויף וועלכער אָרט? דאס האט ער אליין ניט געוואוסט. אין זיין גרעסטען טרויער און פערצווייפלונג, האט ער זיך פאָרגעשטעלט, אז ער שפּאַ־צירט ארום אויף דיא וועלען פון ים, און געהט אהין, וואו ער האט פערשפּראָכען צוריק צו קעהרען.

2.

אין נומעא, האט דאמור זיך זעהר גוט אויפגעפיהרט.

ער איז ניט גצוועזן קיין געפאנגענער אין א געפענגנים, בלויז פערטריעבען אין גלות. ער האט געפונען ארבייט און זיך בעשעפטיגט. דאן האט מען איהם אויך נעגעבען האפנונג פיר זיין בעפרייאונג דורך בעגנאדיגונג.

זשאק איז געוועזן זעהר א גוטמיטהיגער מענש, און ער האט ליעב געהאט זיך צו שפיעלען מיט קליינע קינדער.

ער האט ניט ליעב געהאט זיך צו בעשעפטיגען מיט פאליטיק, און ער האט אויסגעמיעדען דיא געזעלשאפט פון דיא אנדערע פערשיקטע; ער האט געלעבט פיר זיך אליין.

דעם איינציגען פעהלער וואס ער האט געהאט, איז געוועזן וואס ער האט ליעב געהאט צייטענווייז זיך אנצושיכור'ן. אבער זאגאר דאן, האט ער אויך זיין גוטמיטהיגקייט ניט פערלוירען, זאנדערן ער האט געוויינט און געקלאגט און איז אליין געגאנגען צו בעט אום זיך אויסצושלאפען.

דיעזע גוטע אויפפיהרונג, האט געזיכערט זיין בעגנאדיגונג. נאטירליך האט דאס ניט געקענט קומען אזוי שנעל, אבער מען האט עס ערווארטעט. וויא ערשטוינט זיינען אבער געווארען דיא בעאמטע, ווען מען האט ערפאהרען אין א טאג, אז ער איז פערשוואונדען געווארען צוזאמען מיט נאך 4 אנדערע פערשיקטע.

אין דיא ערשטע צווייא יאהר, האט דאמור געקריעגען עטליכע בריעף פון זיין פרוי; אנפאנגס זיינען דיא בריעף געקומען זעהר רעגעלמעסיג, אבער דאן זעלטענער. ער אליין, האט זעהר אפט געשריעבען בריעף. דאן זיינען פאראיבער גאנצע דרייא יאהר, אהנע ער זאל עפעס הערען פון פעליסי'ן.

דאס האט איהם זעהר בעאונרוהיגט און ער איז געוועזן פערצווייפעלט. ער האט זיך פארגעשטעלט, אז ער וועט מוזען ווארטען נאך צווייא יאהר אויף זיין בעגנאדיגונג, און ביז אהין, ווער ווייס וואס עס קען געשעהען.

אין א מאמענט פון גרויסער אויפרעגונג, האט ער אלעס ריזיקירט, אויף וועלכען א מענש קען באלד חרטה האבען דעם צווייטען טאג.

מיט א וואך שפעטער, נאך זשאק דאמור'ס פערשווינדונג, האט מען געפונען דאס צערשמעטערטע שיפעל, מיט דיא נאקעטע קערפערס פון דרייא מענשען,

שוין האלב פערפוילט; עדות האבען געשוואוירען, אז זייא האבען דערקענט אונטער דיא דרייא, זשאק דאמור.

נאך א קורצע אונטערזוכונג, איז ארויס געגעבען געווארען א בעריכט און אוועק געשיקט צו זיין אלמנה, וועלבע האט פערלאנגט א טויטען־שיין פון דער רע־גיערונג.

דיא גאנצע פרעסע האט דאן געקלונגען מיט דעם ענטלויפען פון דיא פער־שיקטע, און דער דראמאטישער בעריכט איבער זייער טראגישען סוף, איז פובליצירט געווארען אין אלע צייטונגען.

טראָטץ דעם אלעמען אבער, האט נאך זשאק דאמור געלעבט. דיא עדות האבען געהאט א טעות, און גערעכענט איינעם פון זיינע קאמעראדען פאר איהם.

דאמור און דער פיערטער ענטלאָפענער, וועלכע זיינען געבליעבען לעבען וויא דורך א וואונדער, האבען זיך גערעטעט, און גענומען אבשיעד איינער פון צווייטען, ווען זייא האבען בעטרעטען ענגלישען באָדען; זייט דאמאלס האט שוין איינער דעם צווייטען ניט געזעהען. עס איז קיין צווייפעל, אז דער אנדערער איז געשטאָרבען פון געלען־פיעבער, פון וועלכען זשאק דאמור האט אויך שיער פערלוירען זיין לעבען.

זיין ערשטער געדאנק, ווען ער איז געזונד געוואָרען, איז געווען מיטצוטהיילען פעליסי'ן דורך א בריעף, אז ער לעבט, אָבער ער האט געקריגען א צייטונג, וואו ער האט געלעזען א בעריכט איבער זיין ענטלויפען און טויט.

פון דאמאלס אָן, האט ער גערעכענט, אז א בריעף וועט זיין איין אונפאָר־זיכטיגער שריט; ער וועט פיעללייכט אריין פאלען אין שלעכטע הענד און אלעס וועט ענטדעקט ווערע.

„וואָלט עס פיעללייכט ניט בעסער געווען צו בלייבען טויט פאר דער גאנצער וועלט?" האט זיך דאמור געטראכט.

„יא, אזוי בלייבט עס," האט ער דאן בעשלאָסען. „אונטער דיעזע אומ־שטענדען, וועל איך קענען צוריק קעהרען נאך פראנקרייך, און איך וועל קענען גע־דולדיג ווארטען פיר דער אלגעמיינער בעגנאדיגונג פון דיא קאָמוניסטען, וועלבע מוז פריהער אָדער שפעטער דאך קומען."

עס איז געווען צו יענער צייט, ווען ער איז קראנק געוואָרען אויף געלעם פיעבער, און ער איז אָבגעלעגען היבשע עטליכע וואָכען צו בעט. ווען ער האט זיך אָנגעפאנגען צו ערהאָלען, האט איין אונגעהייערע און אונבעזיגבארע פוילקייט,

בעהערשט זיין גאנצען קערפער. דאס פיעבער, וויא עס שיינט, האט פון איהם בערויבט אלע זיינע געוועזענע שטרעבונגען און האפנונגען.

ער האט שוין מעהר ניט געביינקט, און זיך אלץ געפרעגט:

„וואס זאל איך בייגקען? און וואס וועט זיין?"

דיא בילדער און ערֿאינערונגען נאך פעליסי'ן און לואיז'ן, זיינען פערשוואונדען פון זיינע געדאנקען.

ער פלעגט זייא צייטענווייז זעהען אין זיין פאנטאזיע, אבער עס איז געווען וויא דורך א וואלקען; מאנכע מאל האט ער זיך זאגאר ניט געגלויבט, אויב ער וואלט זייא נאך דערקענט.

ווען ער האט זיך ענדליך ערהאלט און איז ווידער פאלקאממען געזונד גע־ווארען, איז בייא איהם ענטשטאנדען א גאנץ נייער פלאן. צוריק פאהרען צו זיין פרוי און טאכטער, קען ניט שלעכט זיין, אבער איידער ער וועט דאס טהון, מוז ער ווערען א רייכער מאן.

„ווירקליך," האט ער זיך געטראכט, „וואס קען שוין אזעלכער וויא איך טהון אין פאריז? איך וועל מוזען אויסגעהען פאר הונגער, אדער זיך נעהמען נאך אמאל צו מיין ארבייטס באנק, און ווער ווייס אויב איך וועל קענען געפינען ארבייט! און ווען יא, האב איך שוין אויך קיין כח ניט דערצו."

דאן האט ער געהערט, אז אין אמעריקא קען מען גליקליך ווערען, און ער וועט קענען, אין עטליכע מאנאט צייט, ערשפארען אייניגע הונדערט טויזענד פראנקס — דאס איז איבערהויפט ניט געווען פיעל, לויט וויא ער האט געהערט איבער דיא אונגעהייערע שווערע מיליאנען וואס מען פערדיענט אין אמעריקא.

מען האט איהם דערצעהלט איבער גאלד־מיענען, וואו דער מינדעסטער ארבייטער דארט, פאהרט אין זיין אייגענער דראשקע מיט פערד נאך א בעשעפטיגונג פון זעקס מאנאט.

ער האט זאפארט אנגעפאנגען אויסצושטעלען א פלאן פיר זיין לעבען אין דער צוקונפט: ער האט בעשלאסען, פאר אלעמע, רייך צו ווערען, דאן צוריק קעהרען נאך פראנקרייך מיט וועניגסטענס הונדערט טויזענד פראנקס, קויפען א הויז אין ווינסאן, און דארט לעבען פון דיא איינקינפטע וואס וועלען א׳הם ברענגען דרייא אדער פיער טויזענד פראנקס א יאהר.

„אך!" האט ער אויסגערופען אין דער בעגייסטערונג פון זיין אידעע, „וויא מיין פעליסי און לואיז וועלען גליקליך זיין! וויא דיא פערגאנגענהייט, דיא טרויעריגע פערגאנגענהייט וועט זיין פערגעסען! מיר וועלען אלע לעבען פיר זיך

אליין, צוריק געצווינגען, און גליקליך. פּאָליטיק? צום טייפעל מיט דער פּאָליטיק! זאָלען זיך אַנדערע שלאָגען דיא קעפּ דאריבער! עס איז שוין צייט איך זאָל רוהען און גליקליך זיין!"

מיט א מאָנאט שפּעטער, איז דאמור געווען אין אַמעריקאַ.

דאַן האט אָנגעפאַנגען א טהעטיגעס און א רוהיגעס לעבען. ער איז אריין געפאלען אין א ים פון א וויטהענדער אויפרעגונג, וואס איז געווען אי געוועהנליך אי אויסער געוועהנליך.

דאמור האט בעקאנטשאפט געשלאָסען מיט פערשיעדענע פּערזאָנען און זיך שטארק פעראינטערעסירט מיט דער אויפגאבע פון ערשפּארען א פער־מעגען.

דרייא מאל האט ער גערעכענט, אז ער האט שוין הונדערט טויזענד פראנקס, אז זיין ציעל איז עררייכט און זיין אויפגאבע אין אַמעריקאַ איז צו ענדע, אָבער יעדעס מאל, האט זיך דאס פערמעגען ארויס געגליטשט פון זיינע הענד, וויא א גליטשעדיגער פיש; ער האט געטראָפען איבעראל קלינערע מענשען אלס ער, מען האט איהם בעשווינדעלט, און ער איז רואינירט געוואָרען בייא זיין לעצטער אונ־טערנעהמונג.

אין אלגעמיינעם, האט ער זעהר פיעל געליטען, געארבייט וויא איין עזעל, און דער סוף איז געווען, דאס ער איז געבליעבען אָהן א העמד.

נאכדעם וויא ער האט גערייזט פון וואנען אלע פיער ווינטען האבען געבלאָזען, האט ער זיך ענדליך געזעהען געלאנדעט אין ענגלאנד, שוואך, פערביטערט און אָרעם. פון דאָרט האט ער אָבגערייזט נאך בריססעל און איז אָנגעקומען אסוראט אויף דער גרענעץ פון פראנקרייך.

דאמור איז אָבער געווען אזוי ענטמוטהיגט און אזוי בעטריעבט איבער זיין טרויעריגעס שיקזאל, דאס יעדער געדאנק, צו בעזוכען זיין פאטערלאנד, איז פון איהם פערשוואונדען.

אָנקומענדיג פון אַמעריקאַ, האט ער באלד געשריעבען א בריעף צו פּעליסיין. ער האט קיין ענטפער געקריעגען. דאן האט ער געשריעבען נאך א בריעף און נאך א בריעף און ער האט אימער קיין ענטפער ערהאלטען.

דאס האט איהם זעהר בעאונרוהיגט, און נאכדעם וויא ער האט פיעל נאכגעדענקט, איז ער געקומען צו פאָלגענדען בעשלוס:

„ענטוועדער מיינע בריעף זיינען איבערגענומען געוואָרען פון דער רעגיערונג,

אָדער מיין ווייב איז טויט, און עס אויך מעגליך, אז זיא האט פערלאָזען פראנקרייך."

אין דיעזען צושטאנד איז פאָראיבער נאך א יאָהר, און ער האט ענדליך געפאסט פאָלגענדען בעשלוס.

אום זיך ניט צו פערראטהען, האט ער אנפאנגס געשריעבען זיינע בריעף צו פעלים'ן, אונטער איין אנדערן נאמען, איהר דערמאָהנענדיג פון א פאנטאסטישע אונטערנעהמונג, און ער האט גערעכענט, אז זיא װעט געוויס דערקענען זיין האנד־שריפט און אויך פערשטעהען זיין מיינונג. דאס וואס ער האט קיין ענטפער ער־האלטען, האט איינגעשלעפערט אלע זיינע עראינערונגען און דיא אלטע גלייכגילטיג־קייט האט צוריק געקעהרט.

„איך בין טויט," האט ער זיך מעהרערע מאל געטראכט; „איך האב קיינעם ניט אין דער וועלט וואס איך זאָל קענען רופען מיינע, און וואס קימערט מיך אגעם?"

ביינאהע א יאָהר האט ער געארבייט אונטער דער ערד אין א קוילען־מיענע, און ער האט, כמעט וועהרענד דיא גאנצע צייט, ניט געזעהען פאר זוך דיא ליכטיגע זונן. ער האט בייא זיך אליין אויסגעזעהען וויא טויט, וויא אזעלכער, וועלכער עקזיסטירט ניט מעהר.

אין איין אבענד, אריין געהענדיג אין קרעטשמע, האט ער געהערט א מאַן דערצעהלען, אז דער דעפּוטרטען־קאמער האט אבגעשטימט. דאס דיא בעטהייליגטע אין דער קאָמונע זאָלען בעגנאדיגט ווערען און יעדער מעג צוריק קעהרען אהיים גאנץ אונגעשטערט.

דיעזע מיטטהיילונג, האט איהם אויפגעוואכט וויא פון א שווערען און לאנגען חלום. יעדער וואָרט, האט געריהרט זיינע געפיהלע וויא מיט עלעקטריציטעט; ער האט געשפירט, אז דיא צייט איז געקומען ער זאָל פערלאָזען בעלגיען, און צוריק קעהרען אהין וואו ער האט געלעבט אזוי פיעלע יאָהרען און בעטראכט דעם פלאטץ אלס זיין היימאטה.

אנפאנגס איז דאס נאָר געװען בלויז א נאטירליכער טריעב, אָבער וויא זיינע געדאנקען האבען זיך אביסעל בערוהיגט, האט ער אויך געזעהען, אז דאס איז דער איינציגער תכלית פון זיין לעבען.

„וואס וועל איך דאָ טהון?" האט ער זיך געטראכט. „איך בין אלט און שוואך, און וואס וועט ווערען פון מיר? א מענש קען דאך ניט פערבלייבען עלענד ביז אין טויט אריין?"

עס האט ניט פיעל געדויערט, און ער האט געקויפט א באהן־בילעט נאך פאריז.

זיטצענדיג אין דעם וואגאן, איז זיין פערגאנגענהייט ווידער ערשיענען. ער האט זיך עראינערט אן דיא אונגעהייערע צרות וואס ער האט אויסגעשטאנען, אבער ער האט אויך געדענקט דיא שעהנע און ליעבע פעליסי, איהר איבערגעבענהייט, איהר טרייהייט און צערטליכקייט. דאן האט ער זיך דערמאהנט אן לואיזן, זיין קינד. ער האט זיא געזעהען בלאס און צארט, מיט דעם טרויעריגען שמייכעלע אויף איהרע ליפען, און דיא פאקאמענע עראינערונג אן דעם קינד האט צוריק געקעהרט, זא דאס ער האט זיך זאגאר דערמאהנט אן דעם טאן פון איהר שטימע, ווען זיא האט איהם גערופען: „פאפא! פאפא!“

„מיין פרוי! מיין קינד!“ האט ער געמורמעלט צו זיך אליין און דיא טרערען זיינען געקומען אין זיינע אויגען.

ער האט געפאסט איין אייזערנעם ענטשלוס, ניט צו רוהען ביז ער וועט אויפזוכען זיין פרוי און קינד.

„אבער פיעללייכט זיינען זייא טויט?“ האט ער זיך ווייטער געטראכט. „דאן מוז איך דאס אויך וויסען. איך וויל וויסען דיא גאנצע וואהרהייט איבער זייא! אלעס מוז איך וויסען!“

אבער דיעזער געדאנק איז פון איהם באלד פערשוואונדען, נאכדעם וויא ער האט זיך דערמאהנט, אז ער איז פרייא. דיא האפנונג, מיט גאלדענע פליגעלען, האט פאר איהם אויפגעבויעט גליקליכע פאנטאזיען, און ער האט געשפירט יוגענדקראפט צוריק קעהרען אין זיינע גליעדער, מיט איין אייזערנעם ענטשלוס צו ארבייטען און פערדיענען פיר זיין פאמיליע, און גליקליך זיין אונטער דיא אומשטענדען.

דאן האט ער זיך פארגעשטעלט, אז עס קען אנדערש ניט זיין, נאר אז פעליסי מיט לואיזן לעבען נאך אימער אין דער גאס פון אנוויערזיש, און אבוואהל ארעם און עלענד, זיטצט זיא נאך אימער דארט און ערווארטעט זיין צוריק קעהרען.

ער האט זיך פארגעשטעלט וויא ערשטוינט זיא וועט זיין, ווען זיא וועט איהם ערבליקען, אבער, נאטירליך, עס וועט ניט פיעל דויערן, און ער וועט דאן אלעס ערקלערען. נאכדעם וועט ער ארויף געהען צו דער פאליציי, זייא איבערגעבען זיין נאמען, און זיין לעבען וועט ווידער פארטגעזעטצט ווערען וואו עס איז אונטערבראכען געווארען מיט אזוי פיעלע יאהרען צוריק.

ענדליך איז דיא באהן אָנגעקומען צו דער סטאציאָן פון דער „גאר דע נאָרד״ אין פאריז. איין אונגעהייערע גרויסע מאסע מענשען איז דאָרט געשטאנען, און, וויא עס שיינט, ערווארטעט מען דעם צוג. דיא לופט איז אָנגעפיללט געוואָרען מיט אפלאָדיסמענטען און פריידענס־געשרייען, זאָ שנעל וויא דיא רייזענדע זיינען ער־שיענען. א ווילדער ענטהוזיאזמוס האט געהערשט איבעראל, האנד־טיכלעך האבען געפלאטערט פון דער לופט, און דיא מיילער פון דיא ערווארטענדע, האבען אויס־געשריען עפעס א נאמען.

דאמור האט זיך אנפאנגס אביסעל דערשראָקען, ער האט ניט פערשטאנען וואס דאס אלעס בעדייטעט; ער האט געמיינט, אז דיעזע גאנצע מענגע מענשען איז ערשיענען אום פון איהם צו שפאָטען און חוזק מאכען, ווערענד ער וועט ארונטער שטייגען.

עס האט אָבער ניט פיעל געדויערט, און ער האט באלד דערקענט דעם נאמען וואס מען האט אויסגערופען. דער נאמען האט בעלאנגט צו א בעריהמטען רעוואָלוציאָנער פון דער קאָמ נע, וועלכער איז אויך אָנגעקומען מיט דעמזעלבען צוג. דאס פאָלק, וועלכעס האט איהם אמאל פערגעטערט פאר זיין מוטה, איז יעטצט ערשיענען איהם צו בעגריסען.

דאמור האט געזעהען דעם רעוואָלוציאָנער אויסשטייגען. ער האט איהם גאנץ גוט דערקענט, און ער האט זיך געמ.רקט, אז ער איז פיעל דיקער געוואָרען וויא ער איז אמאל געוועזן. זיינע אויגען זיינען געוועזן נאס פון טרערען, זיינע ליפען האבען געשמייכעלט, און ער האט אויסגעזעהען שטארק געריהרט פון דעם עמפפאנג.

ווען דער העלד פון דער קאָמונע האט זיך אריין געזעטצט אין א דראָשקע, האט דאס פאָלק אָנגעפאנגען צו רעדען דאריבער, אז מען זאָל אויסשפאנען דאס פערד, און זייא זאָלען איהם אליין אריין שלעפען אין שטאָדט אריין מיט דער דראָשקע מיט אלעמען.

מענשען זיינען צערדריקט געוואָרען, און דיא גרויסע מענער, וועלכע האבען אויסגעזעהען וויא א ים פון קעפ, האבען זיך געדרענגט נאך דער לאפאיעט שטראסע, און מען האט נאך געקענט זעהען פון וויטען דיא דראָשקע מיט דעם טריומף־צוג.

דער ארמער דאמור איז אויך מיטגעצויגען געוואָרען מיט דער גרויסער מאסע, און עס האט איהם גענומען פיעל אַרבייט ביז ער האט זיך געקענט בעפרייען און ארויף אויף דיא פרייע בולעווארדען.

דיא מענשליכע נאַטור איז א מערקווירדיגע. אונגעאַכטעט דאַרויף, וואָס ער האט שוין געהאט איינינע מאל בעשלאָסען מעהר קיין אנטהייל צו נעהמען אין פאַרליטיק און זיך געמאַכט פאָרווירפע, ווארום ער האט גאר צו טהון געהאט מיט דער קאָמונע, האט עס איהם שרעקליך פערדראָסען, זעהענדיג וויא מען טהיילט איין מענשען צו אזוי פיעל עהרע.

„פון מיר וויים קיינער ניט," האט ער זיך געמראַכט. „מיט מיר אינטערעסירט זיך קיין מענש. ניט נאָר וואס איך בין פאַר זייא טויט, זאָנדערן, איך האב פאַר זייא גאר קיינמאל ניט געלעבט. און דאָך, האב איך גראַדע אזוי פיעל געאַרבייט אין דער קאָמונע, וויא יענער דיקער הערר דאָרט! און פיעלליכט נאך מעהר: איך האב געהאט איין זוהן, דיעזען האך איך מקריב געווען פאַר א קרבן אויף'ן מזבח פון דער קאָמונע; מיין קינד, מיין איינציגע טאָכטער, איז פיעללייכט טויט, געשטאָרבען אויס מאַנגעל און נויט, און דאסזעלבע האט אויך געקענט פאַסירען מיט מיין פיעל־געליעבטער בעליסי. הייגט איך אליין, האב געליטען דיא שרעקליכסטע יסורים — און יענער הערר, וועלכער ווערט אזוי פערגעטערט, האט געלעבט וועהרענד דער גאַנצער צייט אין אויסלאַנד, אויף דיא הוצאות פון זיינע אנהענגער, און ער האט געקריעגען א דיקען בויך."

דאַמור איז אָנגעפיללט געוואָרען מיט ביטערניש, און דיא רייהע ליידען פון ווערסאיל, דיא ים־רייזע אין נומעא, איז וויעדער ערשיענען אין זיין ערינערונג.

געהענדיג ווייטער איבער דיא בולעוואַרדען, האט זיין וויכהערציגקייט צוריק געקעהרט. האט פלוצ׳ינג אלעס פערגעסען, און איהם האט עס אויסגעזעהען, אז ער האלט יעמצט אין צוריק קעהרען אהיים פון דער ארבייט, און ער געהט אין דער נאַס פון אנוויערזש וואו זיינע ליעבלינגע ערוואַרטען איהם.

דיא צעהן יאָהר פון זיין לעבען, וואס ער האט לעטצטענס פערבראַכט אין דער גרויסער און ברייטער וועלט, האבען בייא איהם אויסגעזעהען ניט מעהר וויא עפעס א לאַנגער שפּאציר. ער האט אונטערדעסען געשטוינט, וויא גלייכגילטיג דאס אלעס איז בייא איהם און וויא ער האט אזוי שנעל געקענט זיך מאַכען פערגעסענדיג.

דיא בולעוואַרדען, וויא איהם האט אויסגעזעהען, זיינען אויף מאַנכע פלעטצער, ברייטער געוואָרען. ער האט זיך אָבגעשטעלט און געלעזען עטליכע שילדען פון פירמען און געשעפטס־הייזער, און ער האט פיעלע דערקענט, אז זייא זיינען דיעזעלבע און אויף דעמזעלבען פלאַטץ וויא פריהער.

עס איז ניט נאָר געווען דיא גרויסע פרייד וואס ער קען ווידער בעטרעטען דיזען פּלאַטץ וואו ער האט פערבראַכט אזוי פיעלע יאָהרען פון זיין לעבען, זאָנדערן, ער האט געשפּירט איין אונגעהייערעס צערטליכעס געפיהל אויפשטייגענדיג אין זיין ברוסט און זיינע אויגען האבען זיך אָנגעפילט מיט טרערען פון דאנקבאר־קייט.

זיין אויפרעגונג האט יעדעס מאל מעהר געשטיגען וויא ער האט זיך גענ־האלטען אין דערנעהנטערן צו דער גאס פון אנוויערזש.

ער האט זיך פּלוצלינג אָנגעפאנגען צו שפּירען שוואך, און ער האט געוואָלט בלייבען שטעהען אום ניט ווייטער צו געהען.

עפּעס האט איהם געזאגט זיין הערץ, אז איהם ערוואַרטעט א גרויסעס אונגליק.

צו וועלכען צוועק איז ער צוריק געקומען? ווער האט איהם גערופען? ווער ערוואַרטעט איהם? וואס וועט ער טהון? צו וואס ניטצט ער?

דיעזע אלע פראגען האבען זיך געדרענגט אין זיין ארמען אויפגערעגטען קאָפּ און אנשטאט פרייד, איז ער אָנגעפילט געוואָרען מיט טרויער.

ענדליך האט ער געגרייכט דאס הויז וואו ער האט געוואָהנט. ער האט אלעס דערקענט.

גלאט אזוי אריין געהען, האט ער ניט געקענט. ער האט אָנגעפאנגען זיך ארום צו דרעהען עטליכע מאל, אָהנע צו וויסען צו וועלכען צוועק ער טהוט עס.

געגענאיבער דער שטראסע, וואו דער האָלץ־קוילען מאן האט געהאלטען זיין געשעפט, איז שוין געווען איין אנדערע האנדלונג; דאָרט איז אייגגעריכטעט געוואָרען א פּרובט־געשעפט. אויף דער טהיר איז געשטאנען א מיטעליעהריגע שטארקע פרוי, זעהר היימיש, און האט זיך אויף איהם גאר ניט אומגעקוקט. ער האט ניט געוואגט צו צוגעהען און איהר שטעלען דיא פראגע וואס ער האט געהאט אויף זיינע ליפּען.

ער האט איינינע מינוטען נאכגעדענקט, און בעשלאָסען ארויף צו געהען אין הויז, און אָנפרעגען דירעקט ביים פערוואלטער פון הויז.

מיט ציטערענדע פיס און א קלאַפּענדעס הארץ, איז ער ארויף דיא טרעפּען. ער האט אָנגעקלאַפּט אין דער טהיר, א פרוי האט געעפענט. דאמור האט זיא ניט געקענט.

„איך זוך מאדאם דאמור,“ האט ער געמורמעלט שטאמלענדיג.

„איך ווייס ניט ווער דאס איז,“ האט ער געהערט איין ענטפער. „מיר האבען גאר דא ניט אזא נאמען.“

ער איז געבליעבען שטעהען שטיל. דאן האט ער ערבליקט פאר זיך, אנשטאט דיא אלטע און צארטע הויז־פערוואלטערין, זעהר א דיקע פרוי. ער האט ווייטער געשטאמעלט:

„מאדאם דאמור האט דא געוואהנט צוריק מיט 10 יאהר.“

„צוריק מיט צעהן יאהר?“ האט זיא געענטפערט, „זעהר גוט, כלעבען; זייט דאמאלס האבען שוין א סך וואסערן דורכגעפלאסע! איך ווייס ניט וועמען איהר זוכט, איבערהויפט בין איך ערשט דא, זייט לעצטען מאנאט יאנואר.“

„האט פיעללייכט מאדאם דאמור דא צוריק געלאזען איהר אדרעסע?“

„ניין, אזא נאמען איז מיר גאנץ פרעמד.“

זשאק איז געוועזען זעהר נייגעריג נאך צו פרעגען, און ווען מעגליך, דאך עפעס ערפאהרען. דיא דיקע פרוי איז זעהר בעז געווארען און איהם געהייסען ער זאל געהען זיין וועג, וויל באלד וועט זיא רופען איהר מאן.

„עס איז גענוג, גענוג!“ האט זיא געשריען. „דאס אלעס איז איין אנשטעל. ווער מיר מאדאם דאמור, וואס מיר מאדאם דאמור! דאס איז א נאמען פון א ביכעל, אבער ניט פון קיין לעבעדיגער פערזאן. איך קען שוין גוט דיא אויס־ריידען... עס קומען נאך אנדערע וויא איהר, אום דא אויסצוקוקען דאס הויז און קענען נאכהער מאכע עפעס א גנבה'לע... געהט זיך געזונדערהייט.“

דאמור איז רויט געווארען פאר שאנדע. ער האט נאך עפעס געמורמעלט וואס ער האט אליין ניט געוואוסט, אבער ער איז מעהר דארט ניט פערבליעבען, און איז ארויס.

ער האט בעטראכט זיינע צעריסענע און אלטע קליידער, און זיך גע־טראכט:

„ניט גענוג וואס איך בין ארעם, מיינט מען נאך, אז איך בין א גנב.“

ארויס קומענדיג אויפ'ן טראטואר, איז ער געבליעבען שטעהען צעטומעלט, דאן איז ער אוועק געגאנגען. אבער ער איז באלד צוריק געקומען; ער האט ניט געקענט אזוי שנעל פערלאזען דעם פלאטץ.

ערביטערונג און פערצווייפלונג האבען אנגעפיללט זיין ברוסט. ער האט אויפגעהויבען זיינע אויגען מיט א טרויעריגען בליק צו דיא פענסטער, געקוקט אין אלע זייטען, און פראבירט צו פאסען מוטה.

„מיין גאָט! מיין גאָט!‟ האָט ער געמורמעלט צו זיך אליין, „וואָס האָב איך געזינדיגט! וואָרום קומט מיר אַזוי צו ליידען?‟

א געפיהל פון שאַנדע און צאָרן האָט איהם אָנגעפיכלט, און ער האָט גע־ציטערט פאַר דער אידעע, פיעלליכט וועט מען איהם דערקענען.

שפּאַצירענדיג ווידער אַמאָל אַרונטער די שטראַסע, האָט ער בעגעגענט איינינע געזיכטער, וועלכע ער האָט דערקענט.

די פרוי אין טאַבאַק־געשעפט, אין מעבעל־געשעפט און די וואַש־פרוי, דאַן דעם בעקער, מיט וועלכען ער האָט געהאַנדעלט, האָט ער ווידער אַמאָל דער־קענט; אפילו אַביסעל געעלטערט, אָבער דאָך דיזעלבע.

ער האָט אַזוי שפּאַצירט אין פראָנט פון די געשעפטס־הייזער, אונגעפעהר א פיערטעל שטונדע. ער האָט געשפּירט אנפאַנגס א קאַלטען שווייס איבער זיין לייב, דאַן איז געקומען א שוויס.

דאַמור איז געבליעבען שטעהען און זיך געטראַכט, ווען ער זאָל דערזעהען עפּעס איין אנציהענדעס און פריינדליכעס געזיכט, וועט ער אריין געהען פרעגען. ער האָט א היבשע צייט אַזוי געקעמפּפט מיט זיך אליין.

מיט א קלאַפּענדעס האַרץ, פול וועהמוטה, האָט ער ענדליך בעשלאָסען, אריין צו געהען צום בעקער און זיך ווענדען צו זיין פרוי.

די בעקערין האָט אויסגעזעהען וויא פערשלאָפען, און איז געווען בעדעקט מיט מעהל פון קאָפּ ביז פיס, גלייך וויא זיא וואָלט נאָר וואָס אַרויס געקראָכען פון א זאַק מיט מעהל.

זיא איז געזעסען אויף א ביינקעל און צו איהם געקוקט גלייכגילטיג, אָהנע זיך צו ריהרען פון פּלאַץ.

ער האָט פּאָזיטיוו געוואוסט, אַז זיא האָט איהם ניט דערקענט. און דאָס איז אויך קיין וואונדער געווען. זיין געזיכטס פאַרב איז געווען אָבגעברענט און שטאַרק פערענדערט; די האָאר פון קאָפּ אויסגעקראָכען, און א לאַנגע, שיטערע באָרד, האָט בעדעקט זיין געזיכט.

ניין, דאַמור האָט ניט געוואָלט דערקענט ווערען, און די אידעע, אַז די בעקערין וויים ניט ווער ער איז, האָט איהם געגעבען מעהר מוטה. ער איז צוגע־נאָגנען קויפען א זעמעל פאַר א סו, און געפרעגט:

„האָט איהר ניט אונטער אייערע קונים א פרוי מיט א קליין מיידעל?... איך מיין מאַדאַם דאַמור?‟

דיא בעקערין האט אויסגעזעהען נאכצודענקען, דאן, אין א ווייכער שטימע, האט זיא געענטפערט:

„אך! יא, אמאל, אמאל האב איך זיא געהאט פאר א קונה... אָבער דאס איז שוין זעהר לאַנג. איך געדענק ווירקליך ניט... מען זעהט זיך אַן מיט אזוי פיעלע מענשען אין דיעזער געגענד."

ער איז געווען צופריעדען מיט דיעזען ענטפער, ווייל ער האט קיין בעסערן ניט געקענט קריעגען.

מיט עטליכע טעג שפּעטער איז ער צוריק געקומען, מיט מעהר מוטה, און געשטעלט נאך אנדערע פראגען. ער האט געפרעגט איבעראַל, אָבער ער האט בייא יעדען געטראָפען דיעזעלבע גלייכגילטיגקייט און פערגעסענהייט. דאן האט איהם אויך יעדער געגעבען איין ענטפער, וואס איז אימער געווען א ווידערשפּרוך צום ערשטען, און ער האט איינגעזעהען, אז ער קען ניט קומען אויף דער שפּור.

דעם איינציגען בעשלוס וואס ער האט געפאסט, איז געווען, אז פעליסי האט זיך ארויס געצויגען פון דער נאכבארשאפט, מיט א פּאאר יאהר שפּעטער, נאכדעם ווייא ער איז אוועק געשיקט געוואָרען נאך נומעא, אָדער, צו דער צייט וואס ער האט זיך פון דאָרט געראַטעט, און דאס איז געווען מיט 8 יאָהר צוריק. אָבער ניעמאַנד האט געוואוסט איהר געגענוואַרטיגע אדרעסע.

מאַנכע האבען בעהויפּטעט, אז זיא וואָהנט אין גראַ־קעיו, אנדערע אין בערסי, אָבער מען האט אויף אזעלכע בעריכטע גאר ניט געקענט שטעלען, דען דיעזע פּערזאָנען, האבען זיך אפילו ניט עראינערט אַן דער קליינע לואיז.

דאמור האט איינגעזעהען, אז ער קען גאר ניט ערפאַהרען.

אין איין אבענד, זיטצענדיג אויף א באַנק אין בולעווארד, האט דאמור אויס־געבראָכען אין א געוויין, און בעשלאָסען מעהר ניט צו זוכען זיין פרוי און קינד.

וואס האט געקענט פון איהם ווערען? פּאריז האט איהם אויסגעזעהן פוסט און לעער.

דיא עטליכע פראנקס וואס ער האט נאך געהאט, ווען ער האט צוריק געקעהרט נאך פראנקרייך, האבען אויסגעזעהען שנעל צו פערשווינדען.

אין איין צייט האט ער שוין בעשלאָסען ווידער צוריק צו קעהרען נאך בעלגיען, אין דער קוילען־מיענע, וואו אלעס איז דונקעל און פינסטער, וואו יעדער עראינערונג שטארבט אָב, און וואו מען קען לעבען אין גליקליכער פערגאַנגענהייט, וויא אירגענד א ווילדע חיה.

אָבער ער איז נים געפּאַהרען; ער איז געבליעבען.

מיט דער צייט האט ער אָנגעהויבען צו הונגערן, און ווען ער האט געזוכט ארבייט, האט מען איהם געענטפערט, אז ער איז צו אלט דאַפיר.

דאמור איז אלט געוועזן בלויז 55 יאהר, אָבער מען האט איהם גערעכענט פאר א מענש פון זיעבציג. און עס אויך קיין וואונדער, דיא לעטצטע צעהן יאהר, האבען געקענט עלטערן נאך א שטארקערן מענשען וויא זשאק דאמור.

ער האט אָנגעפאנגען ארום צו וואנדערן פון גאס צו גאס, געגאנגען זעהן דיא הורבות, וועלכע זיינען איבערגעבליעבען פון דער קאָמונע, און געזוכט בעשעפטיגונג, וועלכע מען גיבט וויא געוועהנליך צו קינדער און קאליקעס.

איינער פון דיא שטיין־האקערס וואס האט געארבייט בייא דעם האָטעל־דע־וויל, האט איהם פערשפּראָכען, אז ער וועט איהם צוגעהמען ער זאָל אבטונג געבען אויף זיין געצייג. אָבער דיעזע בעשעפטיגונג האט ער נים געקענט קריעגען אזוי שנעל, און ער האט אָנגעפאנגען אויסצוגעהען לאנגזאם פון הונגער.

אין א טאָג, שטעהענדיג און קוקענדיג צום וואסער־פלוס אין דעם שפּרינג־ברונען פון נאָטער־דאם, און זייענדיג פערקלעמט פון הונגער, האט ער זיך וויא אָבגעריסען פון דעם פלאטץ וואו ער איז געשטאנען און שיער אומגעוואָרפען א פארביגעהער, וועלכער איז געוועזן א גרויסער און שטארקער מאַן, מיט א ווייסעס ארבייטער־העמד. דער מאַן האט אָנגעפאנגען צו שימפּפען.

„דוא פערדאמטע בעסטיע!“ האט ער געשריען.

דאמור איז אונטערדעסען געבליעבע, שטעהען ערשטוינט, און געבליקט מיט אויפגערעגטע אויגען אויף דעם מאַן.

„בעררו!“ האט ער אויסגעשריען.

עס איז ווירקליך געוועזן בעררו.

בעררו איז געוועזן פיעל געוועקסערט, אָבער נים צו שלעכטען, זאָנדערן, ער האט אויסגעזעהען רויטער און געזונטער אויף זיין געזיכט, און בעדייטענד איננער.

דאמור האט פיעלע מאל געדענקט איבער איהם. זייט ער האט צוריק גע־קעהרט, אָבער וואו האט ער געקענט געפינען זיין אלטען קאמעראד, וועלכער האט אימער ליעב געהאט צו וועקסלען זיין לאַזשיע צווייא מאל אין מאָנאט?

בעררו איז איבערראשט געוואָרען פון דער סצענע, און ווען דאמור האט איהם שוין געזאגט ווער ער איז, האט בעררו א ציטער געטהאָן, און איהם אָנגע־קוקט מיט ערשטוינען.

„עס איז אונמעגליך! אונמעגליך! עס איז א שפאס!" האט ער גע־מורמעלט.

עס האט אונטערדעסען ניט פיעל געדויערט און ער האט איהם פאלקאמען דערקענט. ער האט אנגעפאנגען אזוי צו שרייען, אז מעהרערע פארבייגעהער האבען זיך אבגעשטעלט קוקען.

„אבער דוא ביסט דאך געשטארבען?" האט ער אויסגעשריען פרענענדיג, דוא ביסט דאך דערטרונקען געווארען? וויא קומסטו אהער? וויא אזוי איז דאס מעגליך? מענש! אום גאטעס ווילען, איך פערשטעה דיך ניט! קום נאר אהער, לאמיך דיך בעטראכטען, ביסטו ווירקליך לעבעדיג?"

דאמור האט דארויף גאר ניט געענטפערט, ער האט בלויז געבעטען זיין אנ־געפרעסענעם פריינד, ער זאל זיין שטיל און ניט מאכען קיין רעש. בעררו, וועלכער האט בעטראכטעט דיא גאנצע געשיכטע, אלס א הערליכען שפאס, האט ענדליך אנגענומען דאמור'ן אונטער דעם ארעם און איהם אוועק געשלעפט אין א ווינשענק אין דער סענט־מארטין גאס.

איבער'ן וועג, האט ער איהם געשטעלט טויזענדער פראגען און האט אויס־געזעהען זעהר נייגיעריג אלעס צו ערפאהרען אויף איינמאל.

„יעטצט," האט דאמור געזאגט נאכדעם וויא זייא האבען זיך אוועק געזעטצט בייא א טישעל, „וויל איך דיך עפעס פרעגען: וואס הערט זיך מיט מיין פרוי?"

בעררו האט איהם בעטראכט מיט א שטומער ערשטוינונג.

„אויף וועמען פרעגסטו?"

„אויף מיין פרוי, אויף וועמען דען?"

„אויף דיין פרוי?"

„יא, יא, בעררו, וואו איז זיא? ווייסטו פיעללייכט איהר אדרעסע?"

בעררו'ס ערשטוינונג האט געשטיעגען. דאן האט ער געענטפערט לאנגזאם: „איהר אדרעסע? געוויס ווייס איך איהר אדרעסע... אבער דוא, יא, עס שיינט — דוא ווייסט גאר ניט פון דער גאנצער געשיכטע?"

„וואס פאר א געשיכטע? איך פערשטעה ניט וואס דוא מיינסט?"

דאן האט בעררו ארויס געלאזען א געלעכטער.

„דוא ביסט נעביך גאר עובר־בטל!" האט ער אויסגעשריען.

„איך פערשטעה דיך ניט."

„דוא ביסט איין אלטער נאר!"

„ווארום?"

„ווייל דוא האסט קיין שכל ניט."

„מיט וואס?"

„אך! חא, חא, חא! דאס איז שעה׳, דאס איז גוט!" האט בעררו גע־לאכט, זיך האלטענדיג בייא דיא זייטען. „אלטער נאר! דוא ווייסט נאר ניט?"

„אום גאָטעס ווילען, בעררו, שפּאן מיך ניט אויף דער פאָלטער, וואס איז געשעהען?"

„און דוא ווייסט גאר ניט?"

„וואס זאָל איך וויסען?"

„דאַן גיב מיר דיין האנד!"

דאמור האט איהם מעכאניש גענעבען דיא האנד.

„מזל־טוב דיר!" האט בעררו אויסגעשריען.

„וואס איז דאס פאר א מזל־טוב?"

„א מזל־טוב דיר, דיין ווייב האט חתונה געהאט!"

„חתונה געהאט?"

דאמור, וועלכער האט דאמאלס געהאלטען א גלאז מיט וויין אין דער האנד, האט דאס באלד ארוים געשטעלט אויף׳ן טיש. ער האט געציטערט אין זין גאנצע קערפּער. דאן האט ער שטיל געמורמעלט:

„חתונה געהאט? וואס הייסט חתונה געהאט? מענש! איך פערשטעה דיך ניט; ביסטו זיכער?"

„איך בין פערדאמט זיכער! און וואס איז דא פאר א וואונדער? ביסטו ניט געוועזען טויט? און וואס זאָל טהון א שעהנע און יונגע אלמנה ווען ניט חתונה האבען? ווער וואָלט דאס בעסער געווען? אָבער דיא גאנצע געשיכטע איז זעהר שפּאסהאפט: אָט ביסטו געוועזען טויט, אלעס האט מען פערגעסען, עס איז געוואָרען א נייע וועלט, און פלוצלינג, ביסטו ווידער דא! זעהר קאָמיש, בייא מיין וואָרט, קאָמיש!"

און וויא דער אלטער איז דאָרט געזעסען, ציטערענד און מיט שטאמלענדע ליפּען, האט איהם בעררו דערצעהלט דיט גאנצע געשיכטע.

„פעליסי׳ן געהט יעטצט וויא א גרעפין," האט בעררו געזאגט. „זיא האט חתונה געהאט מיט א פליישער, און וואָהנט אין דער גאס דע־מאַאן נעבען דיא באטינאָלס. ער, איהר מאַן, איז אויך געוועזען איין אלמן, און פעליסי היט יעטצט אָב זעהר גוט זיינע געשעפטען. דער פליישער, הייסט סאגיארד, און איז א דיקער,

גרויסער און שטארקער מאַן פון א יאָהר זיעבציג, אָבער ער זעהט אויס אינגער. ביי מיין וואָרט, ניט קיין שלעכטער שידוך. פעליסי האט זיך גאנץ גוט פערקויפט. גראדע אין עק פון דער שטראסע נאָלעט געפינט זיך זייער פלייש־געשעפט. יעדער איינער ווייס וואו דאס איז. פוןביידע זייטען שטעהען גרויסע און אָבגעגילטעטע אָקסען־קעפּ. פון עטליכע גאסען ארום קומט מען אהין קויפען.״

בעררו האט נאך ווייטער געפּלוידערט און דערצעהלט. דאמור איז געזעסען וויא פערשטיינערט און ניט געוואוסט וואס ער זאָל זאגען.

„וואס רעכענסטו יעטצט צו טהון?״ האט ענדליך בעררו געפרעגט זיין קאָמפּאניאָן.

דער אונגליקליכער מאַן, פערווירט און ניעדערגעשלאָגען פון דער גאנצער שילדערונג, האט בלויז אויפגעהויבען זיינע אַלטע און פערוויינטע אויגען און גע־שוויעגען.

פלוצלינג האט ער זיך אַן עפּעס דערמאָהנט און א פרעג געגעבען:

„און וואס איז געוואָרען פון לואיזן?״

„אך, דאס קליינע מיידעל? איך ווייס ניט... מען האט זיא געמוזט געווים אַוועק געבען ערגיץ אין איין אנשטאלט אום פּטור צו ווערען פון איהר, וויל, וויא מיר שיינט, האב איך זיא דאָרט ניט געזעהען. איך צווייפעל ניט, אז זייא וועלען דיר געוויס מוזען צוריק געבען דאס קינד, נאכדעם וויא זייא האבען מיט איהר ניט וואס צו טהון. אָבער וואס קען פון דיר ווערען מיט א 20־יעהריגער טאָכטער נעבען דיר? דוא זעהסט איבערהויפּט ניט אויס שטארק רייך, הא, וואס זאָגסטו? ענטשולדיג מיר, איך מיין ניט דיך צו בעליידיגען; איך מיין, אַז דוא ביסט א גאנץ קליינער עושר און דיר פעהלט פּשוט קליין־געלד.״

דאמור האט ארונטער געלאָזען דעם קאָפּ אויף זיין ברוסט. דיא טרערען זיינען איהם געלאָפען פון דיא אויגען וויא בייא א קינד.

בעררו האט איהם ניט געקענט קוקען אין געזיכט, און זיך אומוועגדענדיג, האט ער געשאָפט נאך א ליטער וויין.

„צום טייפעל!״ האט ער אויסגעשריען, „האסטו געזעהען, זיך פערזאָרגט! הער אויף, איך בעט דיך, איך קען דאס ניט ליידען. זייא מונטער. א ווייב! נו, און אז מען פערלירט איין ווייב? שרעק זיך ניט, עס זיינען נאך דאָ גענוג אנדערע, נאָר קיין מוטה פערלירען. איבריגענס, איז נאך דאָ האָפנונג... ווירקליך, וואס רעכענסטו אנפאנגען?״

דיא צוויא מענער האבען ערשט אָנגעפאנגען איין אונענדליכעם געשפרעך. וועהרענד דעם, האבען זייא אונצעהליגע מאלווידערהאָלט דיעזעלבע אנגעלעגענהייטען און עס איז שווער געווען צו קומען צו א בעשלוס.

בעררו האט אפילו אלעם דערצעהלט זיין פריינד, נאָר איין זאך האט ער פערפעהלט, און דאס איז געווען, אז גלייך נאכדעם וויא דאמור איז פערשיקט געוואָרען, איז ער שטארק בעגייסטערט געוואָרען פון פעליסי'ס שעהנעם געזיכט, ברייטע שולטער און ענטוויקעלטע ברוסטען. אָבער, וויא עס שיינט, האט פעליסי פון איהם ניט געוואָלט וויסען, און אונגעאכטעט דארויף וואס ער איז געווען א בעדייטענד שעהנערער מאן וויא דאמור, און זיא האט דאמאלס קיין מאן ניט געהאט, האט זיא איהם עטליכע מאל געהייסען געהען צום טייפעל.

מילא דאס האט איהר בעררו געקענט ענטשולדיגען, ווייל ער האט איהר געשטעלט גלאט אונעהרליכע אנטרעגע, אָבער נאכדעם, האט ער בעשלאָסען, אז עס קען איהם גאר ניט שאדען מיט איהר אפילו חתונה צו האבען. נאָר פעליסי האט דאס אויך ניט געוואָלט, און אנשטאט דעם, האט זיא גאר חתונה געהאט מיט דעם פליישער סאניארד.

ניין, דאס האט בעררו איהר ניט געקענט פערצייהען. ער האט זיך געשפירט שטארק בעליידיגט, און ער האט איהר נאכגעטראגען א האס מיט נקמה.

ווען מען האט ארויף געבראכט אויף'ן טיש דעם דריטען ליטער וויין, האט ער אויסגעשריען:

„ווען איך וואָלט זיין אויף דיין פלאטץ, וואָלט איך אריין אהין אין הויז, מיך ערקלערט בייא מיין, ווייב אין דער היים, און ווען סאניארד וואָלט מיך בעאונרוהיגט, וואָלט איך איהם גלאט ארויס געוואָרפען... דוא ביסט דער בעל־הבית, זיא איז דיין ווייב, און אלעס געהערט צו דיר. דאס געזעטץ וועט דיר אלעס צו פסק'ענען און דוא האסט פאר קיינעם קיין מורא ניט."

אויב דאמור'ן איז איינגעגאנגען בעררו'ס ווערטער אָדער ניט, האט ער אליין ניט געקענט אורטהיילען; ער איז געווען צו אויפגערעגט, און דאן האט דער וויין, אויף דעם לעדיגען מאגען, אנגעפאנגען צו ווירקען איבער זיין געהירן.

ער האט אָנגעפאנגען לאנגזאם גוט בעזויפען צו ווערען. דער וויין האט אויפגעפלאמט זיינע בלאסע און איינגעשרומפענע באקען.

דאן האט ער צייטענווייז געמורמעלט:

„מיר ווּעלען זעהען, געוויס, נאטירליך, אונבעדינגט..."

בערו האט איהם דערוויל ניט אָבגעלאָזען און געזעהן אין איהם אריין רעדען, אז ער מוז און דארף ערשיינען בייא זיין פרוי, און אלעם אוועק נעהמען.

„ביסטו א מאן אָדער א לעמעשקע?" האט איהם בערו געפרעגט. „האסטו געזעהען א מאן? מענסט דיך שעהמען אין דיין ווייטען האלז אריין! האסטו גע־הערט? דיא גאַנצע וועלט וועלען זאגען, אז דוא האסט רעכט! דיא שטיינער פון דער גאס וועלען זיך פאר דיר אָננעהמען! געה שוין געה, דוא ביסט איין אלטע עובר־בטל׳דיגע שוויגער!"

בייא יעדען ארגומענט, האט איהם בערו העפטיג אָנגעקלאַפּט אן דיא פלייצעס, גלייך וויא ער האט איהם געוואָלט אריין קלאַפּען דיא ווערטער אין לייב.

„ביסטו א מאן? הייסט דאס א מאן?" האט בערו ווייטער געפרעגט אום איהם אלץ צו דערמאָהנען.

„וואס פרעגסטו אויב איך בין א מאן?" האט דאמור געמורמעלט, „געוויס בין איך א מאן, און אז איך האב מוטה, האסטו דיך איבערצייגט בייא דער קאָ־מונע. דאן..."

ער האט ווייטער ניט געקענט רעדען, און ער האט זיך ערינערט, וויא ער האט אמאל אזוי געליעבט פעליסי׳ן, און צום סוף, וואס זיא האט איהם געקענט טהון.

„אלזאָ," האט בערו ווייטער געזאגט, „ווען דוא ביסט א מאן, דאן איז א שאדע צו פערלירען זאָגאר איין אויגענבליק. קום, זוימ׳ ניט, פערליר קיין צייט. זיא איז דיינע, דיין פרוי, און דוא אליין האסט א רעכט צו איהר! קום און נעהם זיא דיר אָב!"

ביידע זיינען שוין געווען גוט שיכור און זייערע שטימען האבען געקלונגען ווילד און אונרעגעלמעסיג.

„איך געה!" האט דאמור אויסגעשריען, און מיט שווערער מיה האט ער זיך קוים אויפגעהויבען פון דעם שטוהל.

„א וואונדער," האט בערו געענטפערט, „געוויס דארפסטו געהען. אָבער דוא זאָלסט ניט געהען אליין, זאָגדערן איך, דיין פריינד, דיין אלטער גוטער־ברודער, זאָל דיך בעגלייטען, קום!"

און ביידע מענער זיינען אוועק צו דיא באטינאָלס.

3.

ביים עק פון צוויא גאסען מאַאַן און נאַללעט, האט דיא פלייש־העקערייא געהאט א רייבעס אויסזעהען. פאַרענט זיינען געווען רויטע אייזערנע גראַטעס און איבער זייא אָבגענאָלדעטע אָקסען־קעפּ.

זייטען פלייש און שטיקער פלייש פון אָקסען און קעלבלעך, זיינען געהאנגען איבער ווייסע ליילעבער, און א גאנצע רייהע שאָפענע פיסלעך זיינען געווען אויסגע־האנגען הינטער זייא. אינוועניג זיינען געלעגען גרויסע הויפענס פלייש אויף מראַ־מאָרנע טישען.

קופערנע שיסלען, וועלכע האבען געדיענט אלס שאָלען, זיינען געשטאַנען אין מיטען און געגלאַנצט פאר זויבערקייט. דיא גאנצע פלייש־העקערייא האט אויס־געזעהען צו זיין דיא ריינליכקייט זעלבסט און דער גערוך פון דעם פרישען פלייש, האט געקענט אין איינעם אויפוועקען א פערשלאָפענעם אפעטיט.

דאס גאנצע געשעפט איז געווען העלל בעלייכטעט פון א שטראָם זונענ־שטראַהלען, און פעליסי איז געזעסען אויף א שטוהל, וויא א ברייטע בעל־הבית'טע נעבען טיש־קעסטעל.

אויב פון אלט איז מענליך יונג צו ווערען, דאן האט דאס פעליסי דאמאלס אויסגעזעהען. אויף איהרע באקען האט זיך אָבגעשפיגעלט א רויטע פרישקייט און איהר געזיכט האט פאַרגעשטעלט דיא געזונדהייט זעלבסט. איבער איהר ווייסען שטערען האבען אריבער געהאנגען שווארצע געקרייזעלטע האאר, און אויף איהרע ליפען איז געלעגען דער ערנסטער אָדער גוטמיטהיגער שמייכעל פון א געשעפטס־פרוי, וואס ווייס וויא צו עמפפאנגען יעדען קונה מען זאָל אויף איהר קיין פאראיבעל ניט האבען.

איינינע אינגלעך, מיט קלאָר־ווייסע פארטוכער, זיינען געווען בעשעפטיגט אין צושניידען פלייש, אויסרופען דיא געוויכטען וואס זייא האבען אָבגעטהיילט ; איינ־פאקענדיג פאַרציאָנען פלייש, און אויסרעכענענדיג וויעפיעל יעדעס בעטרעפט.

גראדע דאמאלס איז אריין געקומען א פרוי, אויף וועלכער'ס געזיכט מען האט געקענט לעזען דיא צייכענס פון קראנקהייט, און בעצאהלט פאר צוויא קאָטלעטען. זיא האט זיך אויך ארום געקוקט און איהר בליק איז געווען זעהר טרויעריג.

„עס בעטרעפט פופצעהן סו, ניט וואהר?“ האט פעליסי געפרעגט. „איך קען ווירקליך ניט ארונטער לאָזען פון דעם פרייז.“

דיא פרוי האט געזיפצט.

„און וויא געהט עס אייך, מאדאם?" האט פעליסי ווייטער געפרעגט.

„ניט בעסער; נאך אימער וויא פריהער. מיין מאגען קען אין זיך ניט האלטען קיין שפייז. דער דאקטאר זאגט מיר, אז איך מוז עסען נאר פלייש, און דאס איז אזוי טהייער!... איהר ווייסט שוין פיעללייכט, אז דער מאן פון דיא האלץ־קוילען איז טויט?"

„וואס רעדט איהר!"

„יא, יא, אזוי איז עס; ער איז טויט. מיט איהם איז ניט געווען דער מאגען דיא אורזאכע. דער דאקטאר האט געזאגט, אז דיא קישקעס זיינען איהם פער־דרעהט געווארען אין בויך... פופצעהן סו זאגט איהר? מיין גאט, וויא טהייער דאס איז! עופות זיינען שוין ביליגער."

„עס טהוט מיר לייד, מאדאם," האט פעליסי געזאגט מיטליידיג. „עס איז ווירקליך ניט אונזער שולד. מיר קויפען דאך אויך דאס פלייש. עס איז שלעכטע צייטען, און מיר זיינען צופריעדען ארוים צו נעהמען דיא נעטהיגסטע הוצאות... וואס איז דארט, שארל?"

פעליסי האט שוין ניט געווארט אויף קיין ענטפער. זיא האט נאר געהערט א הויכעס געשפרעך, און זיך אומוועגדענדיג, האט זיא דערזעהען צוויא מענער. איינעם פון זייא, וועלכער איז געגאנגען פאראוים, האט זיא באלד דער־קענט.

„אה, איהר זייט דאס, מאנסיע בעררו?" האט פעליסי פלוצלינג א פרעג געטהאן.

ניין, פעליסי האט ניט אויסגעזעהען שטארק צופריעדען פון בעררו'ס בעזוך; איהר געזיכט האט אויסגעדריקט אונצופריעדענהייט און אויך אביסעל פער־אכטונג.

עס שיינט אז דאמור און בעררו זיינען ניט געגאנגען גלייך צו זייער ציעל; זייא האבען נאך איבער'ן וועג בעזוכט א פאאר נייע וויינשענקען און געטרונקען. זייא האבען געשפראכען הויך און רוישענדיג און האבען זיך אויך געקריעגט, וויא דער פאל איז מיט שיכורים.

זייער צושטאנד האט יעדער געקענט זעהען, און פעליסי האט באלד דער־קענט, אז זייא זיינען בעזויפען.

איידער זייא זיינען אריין אין דער פלייש־העקרייא, האט זיך אבער דאמור אביסעל אויסגעניכטערט. זייא זיינען געבליעבען שטעהען אויף'ן טראטואר און זיך

פריהער אויסגעקוקט. בעררו, וועלכער האט פריהער ערבליקט פעליסי'ן, האט צו איהם געזאגט ווייזענדיג מיט זיין פינגער:

„אט, זעהסטו, דארט זיטצט דיין פרינצעסין."

דאמור האט זיך אומגעקוקט און געבליקט אין יענער ריכטונג.

ער איז געבליעבען שטעהען פערטראכט אויף איינינע אויגענבליקען, און דאמאלס האבען זיך אין איהם ערוואכט געדאנקען פון דער פערגאנגענהייט. ער האט געדענקט פעליסי'ן, וויא זיא האט אויסגעזעהען באלד נאך זיין חתונה, און עס האט זיך איהם געדאכט, אז דאס איז דיא זעלבע פעליסי פון 20 אדער 25 יאהר צוריק.

„יא, דאס איז זיא!" האט ער אויסגעשריען.

דאן האט ער זיך ווייטער איינגעקוקט אין איהר שעהנעס און יוגענדליכעס געזיכט און געמורמעלט:

„אונמעגליך! דאס קען ניט זיין! עס איז לואיז! געוויס איז עס לואיז, מיין טאכטער?" לואיז איז אימער זעהר עהנליך געוועזן צו איהר מוטער!"

„געה שוין געה, דוא אלטער דומקאפ," האט זיך בעררו ארייגעמישט אין זיינע געדאנקען, „עס איז דיין פעליסי, דיין פרינצעסין, דיין פרוי!"

דאן זיינען דאמור'ס אויגען געפאלען אויף אלעמען וואס האט זיך געפונען אין דעם פלייש-געשעפט; ער האט געזעהען דיא בלוטענדע שטיקער פלייש, דיא גלענצענדע קופערנע שאלען, און דאן נאך אמאל בעטראכט פעליסי'ן, וויא גוט געקליידעט זיא איז געוועזן און אויסגעזעהען וויא א רייכע דאמע; ער האט שטודירט וויא אזוי זיא איז אומגעגאנגען מיט הויפענס געלד, און זיין הארץ האט זיך צוזאמענגעדריקט פאר צארן און אויפרעגונג. דאן האט ער זיך דערשראקען; ווארום, האט ער אליין ניט געוואוסט.

ער האט געשפירט א כוסט און א ווילען צו ענטלויפען, דארט מעהר ניט שטעהן, און אויסמיידען א בעגעגנונג מיט דיעזער רייכע דאמע, וועלכע האט אמאל געהאט דאס אונגליק צו זיין, זיין פרוי. שאנדע האט אנגעפיכלט זיין ברוסט און זיינע באקען זיינען בלאס געווארען.

„וואס דארף איך אריין געהן?" האט ער זיך געטראכט, „צו וועלכען צוועק? דיעזע רייכע דאמע, ווען זיא וועט מיך ערבליקען, וויא איך זעה אויס, וועט זיא מיך העכסטענס קענען פעראכטען."

ביי דיעזע געדאנקען האט ער זיך אומגעווענדעט, און געוואלט ענטלויפען ארונטער אין דער מאאן שטראסע. בעררו, וויא שיכור ער איז געוועזן, האט ער בעמערקט דוא בעוועגונג, און איהם אנגעכאפט ביי זיין ראק.

„ביסטו משוגע אָדער שיכור!" האט ער אויסגעשריען. „וואו איז דער גייסט וואס האט דיך אמאל בעהערשט? אך, דוא אלטער נאר, אין דיר איז נאָר צוריק געבליעבען א גענזענע נשמה. ווען איך וואָלט זיין אויף דיין פּלאַטץ, מעגסטו זיכער זיין, אז איך וואָלט געמאכט יענע פיינע פּריצה פון דאָרט, זיא זאָל ענטלויפען. און איך אליין, וואָלט אויך ניט אוועק געגאנגען מיט לעדיגע הענד. שטעה, דוא אלטע גאנז! קום אריין, און מאך דיך ניט פאר קיין אלטען דומקאָפּ."

דאמור האט זיך צוריק אומגעווענדעט. בעררו האט איהם שוין ניט אָבגעלאָזען.

„קום, אלטע בהמה," האט ער איהם איינגערעמט אין אויער.

„ווארט אוים אביסעל," האט דאמור געזאגט, און וועהרענד דעם, האט ער זיך געווענדעט צו א פליישער אינגעל, וועלכער איז ארוים געקומען פאָרענט, און איהם געפרעגט:

„איז מאָנסיע סאניארד אין געשעפט?"

„ניין!" האט ער געענטפערט.

„חא, חא, חא!" האט זיך בעררו צולאכט. „זעה נאָר דעם קאָמוניסט! זעה נאָר, וויא ער האט יעטצט מורא געקריגען פאר האָזען!"

דאמור, אָהנע מעהר צו רעדען א וואָרט, איז גאבגעגאנגען בעררו'ן מיט איין ארונטער געלאָזענעם קאָפּ.

ווען זייא זיינען אריין אין געשעפט, האט זייא פעליסי ערבליקט.

„וואס קען איך טהון פאר אייך, מאָנסיע בעררו?" האט זיא איהם ענדליך געפרעגט אין איין אונפריינדליבען טאָן.

„פאר מיר? גאר ניט," האט בעררו געענטפערט שמייכלענדיג, „אויב איהר קענט עפּעס טהון, איז עס פיר מיין קאמעראד, וועלכער האט אייך געבראכט זעהר א וויכטיגען גרוס."

דאמור איז נאך אלץ געשטאנען הינטער איהם, כדי זיא זאָל איהם ניט זעהען. בעררו האט אָבגעטרעטען אויף א זייט, און דאמור איז געבליעבען שטעהען געגענאיבער פעליסי'ן.

וועהרענד זיא האט איהם אָנגעקוקט, האט ער ארונטער געלאָזען זיינע אויגען און געשפּירט, אז ער קען ניט ערטראגען איהר בליק.

אנפאנגס האט זיך אָבגעשפּיעגעלט אויף איהר שעהנעס און געזונדעס געזיכט, א מיענע פון פעראכטונג, בליקענדיג אויף דעם אלטען און אָבגעריסענעם שיכור, נאָר עפּעס האט זיא דאָך ניט געקענט ארונטער נעהמען דיא אויגען פון איהם.

אָבער פלוצלינג האט זיך געוועקסעלט דיא פארב אויף איהר געזיכט; זיא איז געוואָרען וויס און איין אונטערדריקטער געשרייא האט זיך ארויס געריסען פון איהר ברוסט, וועהרענד זיא האט ארויס געלאָזען אויף'ן פוס־באָדען דאס געלד וואס זיא האט געהאלטען אין איהר האנד.

יעדער האט געקענט הערען דעם קלונג פון געלד, אָבער מען האט זיך נאך בעסער געקענט מערקען דיא שרעק אויף איהר געזיכט.

„וואס איז געשעהען? וואס האט פאסירט? איז אייך שלעכט געוואָרען?" האט מאדאם ווערניער געפרעגט, וועלכע איז נאך צוריק געבליעבען אויס נייגיעריגקייט.

א פאאר פליישער־אינגלעך זיינען אויך צוגעקומען, אָבער פעליסי האט זייא אלעמען געוויעזען מיט דער האנד, זייא זאָלען אוועק געהען; רעדען האט זיא ניט געקענט.

זיא האט זיך קוים אויפגעהויבען און זיך צוגעווענדעט צום שפייזע־צימער, וועלכעם איז געווען נעבען דער פלייש־העקערייא.

אָהנע זיא זאָל זייא ערזוכען איהר נאכצוגעהען, זיינעןביידע מענער נאכגעקומען. בעררו האט געשמייכעלט. בעררו האט געהאלטען זיינע אויגען צום פוס־באָדען בעדעקט מיט האָלץ־זייגעכץ און עס האט אויסגעזעהען, גלייך וויא ער וואָלט שטודירט יעדען שריט וואס ער מאכט, דאמיט ער זאָל ניט פאלען.

„דאס איז עפּעס א מערקווירדיגע געשיכטע," האט מאדאם ווערניער בעמערקט, ווען זיא איז געבליעבען אליין מיט דיא אינגלעך.

דיא לעטצטע האבען אויפגעהערט צו האקען און וועגען דאס פלייש, און זייא האבען זיך צוגעוואָרפען בליקען איינער דעם צווייטען.

אָבער, וויא דער שטעגער איז פון דיענער, האט קיין איינציגער ניט געוואגט אויסצושפרעכען א בעמערקונג אָדער געבען א מיינונג; זייא האבען דאן פאָרט־געזעטצט זייער ארבייט, און טראָטץ דעם וואס מאדאם ווערניער האט פראָבירט פון זייא עפּעס ארויס צו קריעגען, האט איהר דאָך קיינער ניט געענטפערט.

מאדאם ווערניער, ברומענדיג, האט צוריק געוואָרפען א פאאר קרומע בליקען, און איז ארויס שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ.

ווען פעליסי איז אריין אין שפייזע־צימער, האט עס אויסגעזעהען, אז אויך דאָרט איז ניט דער פאסענדער פלאַטץ עפּעס צו בעשפרעכע, אָהנע יעמאַנד זאָל הערען, דען זיא האט געעפענט נאך א טהיר און אָנגעצייגט דיא מענער זאָלען אריין געהען אין א גרויסעם שלאָף־צימער.

דאס איז געווען זעהר א שעהנעס צימער, זויבער אין יעדען ווינקעלע, גוט פערמאכט ארום־און־ארום, רוהיג, און מיט לאנגע ווייסע פאָרהענגע ביים בעט און ביים פענסטער. א געגאָלדעטער זייגער האט זיך רעגעלמעסיג געקלאפט פון א ניעדריגען שראנק, און דאס מעבעל, פון דעמבענעם־האָלץ און פיין געפּאָלירט, האט געגלע:צט פון רייבקייט; קיין שטויבעלע איז דאָרט ניט געווען צום בע־מערקען.

פעליסי, וועלכע איז נאך קוים געשטאנען אויף דיא פיס, איז אריין געפאלען אין א שטוהל געבעט מיט בלויען געוואנט, און געהאלטען אין איין מורמלען:

„דוא ביסט עס, דוא... מיין גאָט! דוא ביסט עס...“

דאמור האט ניט געוואוסט וואס ער זאָל זאגען. ער האט זיך אויסגעקוקט אין צימער און ניט געוואגט זיך צו זעטצען אויף אזעלכע ריינע שטוהלען. בעררו האט געזעהען, אז דאָ וועט קיין סוף ניט נעהמען, און ער האט אָנגעפאנגען:

„יא, דאס איז ער, אייער מאן, זשאק דאמור; איך האב געוואוסט, אז איהר וועט איהם באלד דערקענען. ער זוכט אייך שוין ארום א שעהנע פּאאר וואָכען... דאן האט ער מיך בעגעגענט, דורך א מערקווירדיגען צופאל, און איך האב איהם אהער געבראכט.“

דאן, גלייך וויא ער וואָלט געשפּירט, אז ער דארף זיך ענטשולדיגען, האט ער געזאגט:

„איהר זעהט, איך האב אנדערש ניט געקענט האנדלען. איהר ווייסט דאך, ער איז מיינער איין אלטער קאמעראד, א פריינד, און איהם זעהענדיג אין אזא טרויעריגען צושטאנד, האט עס מיך זעהר געערגערט.“

פעליסי האט אונטערדעסען אביסעל צוריק געקריגען איהר מוטה און פאַ־סונג. זיא האט אין איין אויגענבליק בעגריפען וואס דאס אלעס בעדייטעט, וואס פאר א שטערונג עס האט איינגעטרעטען אין איהר רוהיגעס לעבען, און זיא האט אָנגעפאנגען צו קלערען מיטלען, וויא אזוי זיא קען זיך רעטען.

ווען עס איז ווידער אמאל שטיל געוואָרען, האט זיא זיך אָנגערופען:

„גוט, זשאק, דוא ביסט דאָ; אלזאָ, לאָמיר נאָר זעהען, וואס קענסטו פער־לאנגען פון מיר? וואס קען איך טהון פיר דיר?“

ער האט ניט געענטפערט. ער האט בלויז אויפגעהויבען זיינע אויגען, צו איהר א קוק געטהאָן, און דאן געשוויגען.

„עס איז וואהר,“ האט זיא פאָרטגעזעטצט, „איך האב נאך אמאל גע־הייראטהעט. אָבער, ווען דוא געדענקסט מיך נאך און אויב דוא האסט מיך

געקענט, דאן וועסטו זעלבסט צוגעבען, אז דאס איז ניט מיין שולד. ווען איך וואלט געוואוסט, אז דו לעבסט, מעגסטו זיכער זיין, אז איך וואלט מיך געקוועלט ביז אין מיין טויט אריין און אויף דיר געווארט. נאר איך האב דיך גערעכענט פאר טויט, געשטארבען, און דו האסט קיין זאך געטהאן מיך צו איבערצייגען, אז דאס איז ניט אזוי. האב איך ניט רעכט?"

דאמור האט ענדליך געשטאמעלט:

„יא, איך האב דיר געשריעבען."

„מיר געשריעבען? דו? איך שווער דיר, זשאק, אז איך האב קיין בריעף פון דיר ערהאלטען, זייט דער צייט וואס די נאכריכט איבער דיין טויט איז פובליצירט געווארען. יא, זשאק, דו קענסט מיך בעסער וויא יעדער איינער; דו ווייסט גאנץ גוט, אז איך האב דיר קיינמאל קיין ליגען ניט געזאגט."

דאמור האט געזיפצט.

„עס איז ניט מיין שולד, זשאק," האט זיא ווייטער געזאגט זייענדיג גערירט. „איך האב זאגאר א סערטיפיקייט, בעשטעטיגט פון דער רעגיערונג, אז דו ביסט טויט."

אום זיך פאר איהם צו גערעכטפערטיגען, האט זיא אויסגעשטרעקט איהר האנד צום שראנק, געעפענט א שופלאדען, און מיט ציטערענדע הענד, האט זיא ארויס גענומען א פאפיר, וועלכעס זיא האט איבערגעגעבען דאמור'ן. ער האט דאס געלעזען.

יא, עס איז געווען א טויטענשיין. דאן האט זיא געזאגט:

„נאכדעם וויא איך האב ערהאלטען די נאכריכט, אז דו ביסט טויט, האב איך מיך געזעהען אליין, אונגליקליך און זעהר עלענד. א מאן איז ערשיענען און מיר אנגעבאטען מיך ארויס צונעהמען פון מיין ארמוטה, פון מיינע צרות און מיר העלפען... אין דעם בעשטעהט מיין שולד. כל־זמן איך האב געלעבט און דיך גערעכענט פאר טויט, האב איך געוואלט פערבעסערן מיין לאגע. האב איך דאס ניט בעדארפט טהון? איז דאס א פערברעכען?"

ער האט זיך צוגעהערט צו איהרע ווערטער, און ניט געוואגט צו קוקען אין איהר געזיכט. ער איז געווען מעהר איבערראשט אלס זיא.

פלוצלינג איז צו איהם געקומען א געדאנק, וועלכער האט איהם ערוואכט וויא פון א לאנגען שלאף. ער האט געפרעגט:

„און וואו איז מיין טאכטער?"

ביי דיעזע ווערטער, האט זיא נאך אמאל אָנגעפאנגען צו ציטערן.

דאמור האט געבליקט צו איהר מיט איין אונגעדולדיגער מיענע, און זיא האט ארויס געשטאמעלט:

„דיין טאָכטער?"

„יא, מיין טאָכטער."

„איך וויים נים."

„איז זיא טויט?"

„ניין."

„וואס דען?"

„איך וויים נים."

„ווער דען וויים?"

„איך האב זיא נים."

„אבער וואס איז פון איהר געוואָרען?"

„זיא איז אוועק."

„אוועק? וואוהין?"

„איך האב זיא געשיקט וואָהנען מיט מיין טאנטע."

דאמור איז געוואָרען אונרוהיג.

„מיט דיין טאנטע?" האט ער געפרעגט.

זיא האט געשוויגען.

„ענטפער מיר!" האט ער אויסגעשריען.

„זיא איז אוועק, ענטלאָפען; זיא איז אויסגעלאסען..."

דאמור איז געבליעבען שטיל, און זיך אויך בערוהיגט. עס האט אויסגעזעהן, גלייך וויא ער האט זיא נים פערשטאנען.

זיין געזיכט האט אָבער פלוצלינג זיך שטארק פערענדערט, און אויפהויבענדיג זיין פויסט, האט ער איהם ארונטער געבראכט מיט א גרויסען קראך אויף דעם שראנק, וועלכעס האט פעראורזאכט וואס דאס גלאָזוואַרג, וואס איז דאָרט געשטאנען, האט געקלונגען.

ער האט געוואלט עפּעס זאגען, נאָר ער האט קיין צייט געהאט. גראָדע דאמאלס האט זיך געעפענט דיא טהיר, און צוויא קינדער, א איינגעלע פון א אָהר זעקס, און א מיידעלע פון א יאָהר פיער, זיינען אריין געלאָפען.ביידע קינדער האבען זיך געוואָרפען אויף פעליסי'ס האלז און אויסגעשריען זעהר מונטער:

„גוט מארגען דיר, מוטער'ל, מיר זיינען געווען אין גארטען בייא דעם עק פון דער שטראסע.. פראנסאאז זאגט, אז מיר מוזען אהיים קומען... אך, מוטער'ל, ווען דוא זאלסט וויסען וויפיעל זאמד דארט איז דא, און היהנדעלעך אין וואסער...“

„גענוג, גענוג, געהט אוועק,“ האט דיא מוטער געענטפערט אונ־העפליך.

דאן האט זיא גערופען דיא דיענסט:

„פראנסאאז, נעהם זייא אוועק... וויא דום דוא ביסט זייא צו לאזען יעטצט אהיים קומען.“

דיא דיענסט האט עפעס געמורמעלט אונפערשטענדליך.

דיא קינדער זיינען אוועק טרויעריג און פערשעהמט, וועהרענד דיא דיענסט, זיך געפינענדיג בעליידיגט פון איהר בעל־הבית'טע, האט זייא צארענדיג געשטופט פאראויס.

אין פעליסי'ן האט זיך דאמאלס אבגעשפיעלט א דאפעלעס שרעקליכעס געפיהל: ערשטענס האט זיא געשפירט א מין שאנדע וואס זשאק זאל וויסען, אז זיא האט שוין קינדער מיט דעם צווייטען מאן, און צווייטענס האט זיא מורא גע־האט, אז זשאק דאמור, אום זיך נוקם צו זיין אן איהר, וועט ער אוועק גגב'ענען איהרע קינדער. עס איז איהר פארגעקומען, גראדע וויא זיא זעהט איהם אוועק נעהמענדיג דיא קינדער אויף זיינע שולטער און ענטלויפענדיג מיט זייא.

בעררו. וועלכער האט ניט ערהאלטען דיא איינלאדונג זיך צו זעטצען, האט מעהר ניט געוואלט ווארטען שטעהענדיג, און זיך אליין געזעטצט אויף א ברייטען לעהן־שטוהל.

ער איז אויסגעקומען נעבען דאמור'ן, און ער האט געמורמעלט אין זיין אויער:

„דאס זיינען סאניארד'ס קינדער... ממזרים'לעך... און וויא שנעל זייא האבען דאס אויסגעוואקסען, וויא קראפאווע...“

ווען דיא טהיר האט זיך ווידער צוגעמאכט, האט דאמור געגעבען א צווייטען האק מיט זיין פויסט אין שראנק, און אויסגעשריען:

„איך וויל פון גאר ניט וויסען! איך וויל האבען מיין טאכטער, און איך בין אויף געקומען דיך צו נעהמען!“

פעליסי איז ווידער בלאס געווארען און זיא האט געשפירט וויא שטיקער אייז ארום רינגלענדיג איהר קערפער.

„זעטצט דיך, זשאק,“ האט זיא געמורמעלט, „און לאָמיר אלעם רוהיג בעד־שפּרעכען. וואס טויג דיר ווען דוא שרייסט אזוי! בלעבען דאס וועט דיר גאר ניט העלפען. און דוא ביסט געקומען מיך נעהמען?“

„יא! יא!“ האט ער געדונערט.

זיא האט וויטער געוואָלט פאסען מוטה און עפּעס זאגען, אָבער זיא האט ניט געקענט.

„דיך נעהמען, פערשטעהסטו? און טאקי באלד ווסטו מיט מיר מיט־נעהען... איך בין דיין מאן, דער איינציגער ריכטיגער און געזעטצליכער מאן... איך אליין האב א רעכט דערצו. וויא זאָגסטו, בעררו?“

בעררו האט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, יא.

„נו, זיטץ ניט,“ האט ער וויטער געשריען, „נעהם און ציה דיך אָן, און זייא רוהיג, ווען דוא ווילסט ניט דיא גאנצע וועלט זאָל דערפון וויסען, קום!“

פעליסי האט אויפגעהויבען דיא אויגען צו דאמור'ן און איהם געקוקט גלייך אין געזיכט. אין איהר בליק איז געלעגען א שטודיום; זיא האט זיך בעטראכט דעם מאן, וועלכער איז פאר איהר געשטאנען, וועלכען זיא האט אמאל זעהר גע־ליעבט, און וועלכען זיא האט אמאל געשוואוירען צו בלייבען טרייא ביז אין טויט אריין.

„איז דאס געווען דערזעלבער?“ האט זיא זיך געפרעגט.

ניין, ניין. יענער זשאק דאמור, וועלכען זיא האט אמאל געליעבט — יא, יענער, איז געווען בעליעבט פאר זיינע מעלות, וועלכע האבען פערדעקט אלע זיינע חסרונות. דיעזער זשאק דאמור וויעדער, וועלכער איז געשטאנען פאר איהר, האט בייא איהר ארויס גערופען מיטלייד, ערבארמען און סימפּאטהיע, אָבער קיין ליעבע.

אין דערזעלבער צייט האט זיין אויסזעהען, זיין האלטונג און זיין בענעהמען, בייא איהר ארויס גערופען איין עקעל.

„וואס!“ האט אין איהר נעקלונגען א שטימע, „דוא, אזוי וויים, אזוי שעהן, אזוי פעט און צארט, שוין געוואָהנט אין לוקסוס און נוטעס לעבען, ווערסטו קענען עקזיסטירען מיט איהם? ווערסטו איהם קענען ערטראגען? ער איז דאָך אלט, אָבּ־געלעבט און שמוטציג?“

פעליסי האט זיך פאָרגעשטעלט דיא פעראייניגונג צווישען מאן און פרוי, און זיא האט זיך געפרעגט וויא עס וואָלט מעגליך געווען איהר קערפּער זאָל זיך נאך בעריהרען אן זיינעם.

א געפיהל פון אבשייא און פעראכטונג האט זיא בעהערשט, וואס האט ארויס גערופען אויף איהר געזיכט א פעראכטענדע מיענע.

דאמור האט שוין געקענט ריכטיגער דענקען וויא פריהער; ער איז געוועזען פאלקאמען ניכטער, און זעהענדיג איהר געזיכט, האט ער דארט געלעזען איין ענטפער אויף זיין אויפפאָרדערונג.

„דוא ענטזאגסט אלזאָ,“ האט ער ווייטער געמורמעלט רויט ווערענדיג. „אך! איך פערשטעה. דוא האסט זיך שוין געוועהנט צו שפיעלען דיא ראָלע פון א רייכער דאמע, פון א ברייטער בעל־הבית׳טע מיט שליסלען פון שופלאָדען מיט געלד, וועהרענד איך בין איין ארעמער טייפעל; איך האב ניט קיין פלייש־העקערייא, קיין שופלאָדען געלד צו טהון דערמיט וואס דוא ווילסט... דאן, יא, האסטו דאך שוין א פאאר ממזרים׳לעך, וועלכע זיינען דאָ פריהער געוועזען; דוא זעהסט אויס זייא ליעבער צו האבען וויא לואיז׳ן. יא, יא, אזוי איז דאס, ווען א פרויענצימער איז ניעדריג גענוג צו לאָזען איהר טאָכטער געהען צום טייפעל, דאן קען זיא אויך לאָזען דעם פאטער פון דער טאָכטער, זיך אויפהייגנגען... אָבער בייא מיר בלייבט עס גלייך. מיך קימערט קיין זאך; אלעס וואס איך וויל איז, דוא זאָלסט מיט מיר יעטצט געהען. האב קיין מורא ניט, דוא ועסט געהען, וויל אזוי וויל איך. און ווען דוא האסט קיין חשק ניט דערצו, דאן וויסטו דאָך, וועל איך אוועק צו דער פאָליצייא, נעהמען א קאָמיסאר און מיט דער הילף פון א פאאר זשאנדארען, וועסטו שוין געהען... איך האב א רעכט דערצו, דוא פערשטעהסט! איך האב א רעכט! וויא זאגסטו בעררו?“

בעררו האט געמאכט איין ערנסטע מיענע און געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, אז זיין פריינד האט רעכט. אונטערדעסען, האט איהם דיא גאנצע סצענע פרעכטיג אמוזירט.

דאן האט אָנגעפאנגען א וואָרט־שטרייט צווישען דאמור׳ן מיט זיין וויב. דאמור איז געוואָרען וויטהענד, און פעליסי, שוין ניט וויסענדיג וואס צו זאגען, איז זיא געבליעבען פערצווייפעלט. בעררו האט איבערגעדענקט וואס דאָ געהט פאָר, און בעשלאָסען צו שפיעלען דיא ראָלע פון איין עהרענמאן, וועלכער ווילביידע פארטייען צופריעדען שטעלען.

„עס איז אמת, זשאק,“ האט ער אונטערברעכען זיין פריינד, „אז דוא האסט רעכט. דאס געזעטץ איז אויף דיין זייט. אָבער, דיא וואהרהייט איז, איך קען קיין אונרעכט ניט זעהען און איך מוז אימער האנדלען לויט נאך דיא צושטענדען, וויא עס פאסט פאר א געוויסענהאפטען מענשען. מיין מיינונג איז, דאס איידער מיר

פאסען דאָ א בעשלום, איז עס א יושר, מיר זאָלען זיך אויך צחאמעגריידען מיט מאָנסיע סאניארד. וויא דער אמת איז, האט ער דאָך קיין שולד אין דער גאנצער געשיכטע. יא, מען מוז מיט איהם איבעררײדען, אָבער, ער איז גראדע יעטצט ניטאָ..."

ער האט זיך דאן זעלבסט אונטערבראָכען, און זיך ארום קוקענדיג צו דאָ־מור'ן און פעליסי'ן, האט ער ווידער אָנגעפאנגען מיט א נאכגעקרימטער געריהרטע שטימע:

„איהר קענט זיך קוים פאָרשטעלען וויא אונאנגענעהם מיר איז דיא גאנצע געשיכטע. איך בעדויער אייך ביידע; איהר זייט ביידע צום בעמיטליידען... און מיין פריינד זשאק קען ניט פיעל ווארטען... אַך, מאדאם! ווען איהר זאָלט וויסען וויא ער האט געליטען! און יעטצט, צו דער געגענווערטיגער צייט, שוין נאָך אַלע צרות, געהט ער אויס פאר הונגער... פון איבעראל האט מען איהם פערשטויסען... ער האט קיין מקום מנוחה... ווען איך האב איהם בעגעגענט, האט ער שוין ניט געהאט געגעסען דרייא טעג..."

פעליסי, וועלכע איז ביז יעטצט געווען ערשראָקען און אויפגערעגט, איז איבערגעגאנגען אין א צושטאנד פון צערטליכקייט. זיא האט אויפגעציטערט, און איהרע אויגען האבען זיך אָנגעפיללט מיט טרערען, דאן האט זיא אויס־געשריען:

„פערצייהע מיר, פערצייהע מיר!"

זיא האט ווייטער געוואָלט רעדען, נאָר דיא טרערען האבען דערשטיקט איהר שטימע. ווען זיא האט זיך ווידער עטוואס בערוהיגט, האט זיא געזאגט:

„זשאק, מיין אונגליקליכער זשאק! דוא זעהסט אליין און פערשטעהסט, אז איך בין אונשולדיג. גאָט האט אזוי געוואָלט, און מיר מענשען קענען ניט פער־הינדערן זיין ווילען. אָבער יעטצט קענען מיר שוין מעהר ניט ענדערן וואס דאס שיקזאַל האט בעשטימט. וואס איז געשעהען, איז געשעהען. עס איז פערפאלען. אנדערש קען עס שוין מעהר ניט ווערען. אָבער איך וויל ניט דוא זאָלסט זיין אונ־גליקליך... איך קען דיר העלפען און מוז דיר העלפען... איך בעט דיך, דוא זאָלסט מיר ערלויבען איך זאָל דיר העלפען..."

דאמור האט אויפגעהויבען זיין האנד אום אָנצוצייגען, אז ער וויל ניט איהר הילפע.

בערנו האט פערשטאנען זיין מיינע און זיך אריין געמישט:

„געוויס, געוויס,“ האט ער שנעל געזאגט, „אין דיעזען הויז איז דא אל־דאס־גוטס, און עס אויך דיין פרוי׳ס פליכט זיא זאל דיך פון דאנען ניט אוועק לאזען מיט לעדיגע הענד... דוא קענסט ענטזאגען איהר געלד, אבער א פרעזענט מוזטו אקצעפטירען.“

דאן, זיך ווענדענדיג צו פעלי׳ין, האט ער געזאגט:

„ווען איהר זאלט איהם געבען וועניגסטענס עפּעס א שטיקעל פלייש, וואלט ער זיך געקענט אבקאכבען דערפון אביסעל זופּ און זיך דערקוויקען זיין הארץ.“

„אך, מאנס׳ע בעררו! וואס ער וויל, וואס ער ווינשט וועל איך איהם געבען,“ האט פעליסי געענטפערט געריהרט.

דאמור האט זיך אומגעקוקט אויףביידע געזיכטער, פון זיין זא־גענאנטען פריינד און פון זיין געוועזענער פרוי. ער האט אנפאנגס אזוי וויא ניט בעגריפען וואס דארט געהט פאר. דאן, פלוצלינג אויסברעכענדיג אין א וויטהענדען צארן, האט ער אויסגעשריען:

„איך דאנק דיר! איך דאנק דיר! ניין, ניין! איך וועל ניט פערזוכען און ניט געניעסען קיין זאך פון דיעזען הויז!“

דאן, בלייבענדיג שטיל אויף איינינע אויגענבליקען, גראדע וויא ער האט זיך איבערגעדענקט זיין נעכסטען שריט, איז ער צוגעגאנגען צו זיין פרוי, און איהר בליקענדיג שארף אין דיא אויגען, האט ער געזאגט:

„דיך אליין וויל איך, קיין אנדערע זאך; דיך אליין, דוא ביסט מיינע, און קיין אנדערער מאן האט א רעכט איבער דיר. אך, פעליסי, פעליסי...“

ער האט דערבייא אויסגעבראכען אין א העפטיגעס געוויין.

פעליסי האט צו איהם געקוקט מיט טרערען אין איהרע אויגען, און זייענדיג וויעדער געריהרט פון זיינע ווערטער, האט זיא אויפגעהויבען איהר האנד און געגלעט אויף זיינע שולטער.

„הער מיך אויס, זשאק,“ האט זיא אנגעפאנגען. „נאט האט געוואלט אונזער פעראייניגונג און ער האט אונז צוזאמענגעפיהרט אין אונזער יוגענד. דוא ווייסט, זשאק, אז איך האב דיך געליעבט, וויא נאר א פרויען־הארץ קען ליעבען. איך שווער דיר אויף יעטצט, זשאק, אז כל־זמן מיר זיינען געווען צוזאמען, האב איך ניעמאלס געדענקט אן איין אנדערן מאן, און אוים ליעבע צו דיר, האב איך מיר אימער געוואונשען איך זאל שטארבען פאר דיר, און קיין אנדערער מאן זאל מיך מעהר בעזיטצען.

„איך האב מיט דיר צוזאמען גענאָסען דעם בעכער פון פאמיליען־גליק און מיט דיר צוזאמען געטרונקען דעם גיפט פון שמערץ, נויט, אונגליק און פערצווייפ־לונג. האב איך מיך אמאל בעקלאָגט? ווען איך האב דיר אפילו אמאל געמאכט א פאָרוואורף, איז ער געווען מילד אין גלאָסען, און איך האב דאס מעהר געטהאָן אוים ליעבע צו דיר, וויא אוים מיטלייד אויף מיר.

דאָן איז געקומען דאס אונגליק און אונז ביידע געשיעדען. א שיף האט דיך אוועק געפיהרט מעבר־לים און מיך צוריק געלאָזען א לעבעדיגע־אלמנה מיט פער־צווייפעלטע האָפנונגען. אונטערדעסען האב איך בעשלאָסען צו ווארטען אזוי לאנג, ביז דוא וועסט ענטוועדער צוריק קעהרען, אָדער דער טויט וועט מיך בעפרייען פון מיין קוואלפאָלעס לעבען.

„פלוצלינג איז געקומען דיא נאכריכט, אז דוא ביסט טויט. דיעזע נאכריכט האט מיך געטראָפען וויא א בליטץ. טעג און וואָכען בין איך געזעסען אין א פער־ווירונג, ביז מיין עלענד און מיין נויט, האבען מיך אויסגעניכטערט צו דיא ווירק־ליכקייטען פון לעבען. איך האב געוויינט נאך דיר און געקלאָגט, אָבער איך האב ניט געקענט זעטען מיין הונגריגען מאָגען און דעם הונגריגען מאָגען פון אונזער קינד, מיט טרערען."

דאמור האט דאבייא ארוים געשטויסען א טיעפען זיפץ און ארונטער גע־לאָזען זיינע אויגען צום פוס־באָדען, אָהנע ער זאָל וואגען צו קוקען אויף זיין פרוי. בעררו האט זיך אומגעווענדעט צו דער וואָנט, און פעליסי האט פאָרטגע־זעטצט:

„לואיז האט געוואקסען און אָנגעפאנגען צו ווערען איין ענטוויקעלטעס פרויענ־מער. זיא פלעגט ארוים געהען אויף דער גאס, נאכדעם וויא זיא האט פערגאָסען טרערען צו הויז. זיא איז ארוים געגאנגען זוכען עסען. אלס מוטער, וועלכע דענקט, אז איהר קינד איז דיא אונשולד זעלבסט, האב איך מיר גאר ניט געקענט פאָר־שטעלען, אז מיין קינד, וועט זיך פערקויפען צוליעב א שטיקעל ברויט...''

פעליסי האט דאבייא אָנגעפאנגען צו וויינען, און מיט דיא טרערען לויפענדיג פון איהרע אויגען, האט זיא ווייטער געזאגט:

„מיט דער גאנצער ליעבע צו דיר און מיט דער שמערצהאפטער עראינערונג אן אונזער לעבען, האב איך אָנגעפאנגען צו דענקען וואס איך קען טהון אום צו רעטען דיין קינד פון אונטערגאנג. א מאן, איין עהרענהאפטער מאן, איז פאר מיר ערשיענען און מיר אָנגעבאטען זיין האנד. ער האט מיר פערשפראָכען צו לינדערן מיין שמערץ און אונטערברעכען מיין הונגער. אָבער, גלויב מיר, זשאק, אז ווען איך

אליין וואָלט געלעבט, וואָלט איך פּיעלייכט מיר נאָך איבערגעדענקט דיזען פּאָר־שלאָג, אָבער איך האָב גערעכענט צו רעטען דיין קינד׳ דיין טאָכטער, און איך האָב שנעל איינגעשטימט...״

„נאָר דו האסט זיא דאָך ניט גערעטעט!״ האט זשאַק אויסגעשריען אין צאָרן.

„ניין, ניין, איך האב זיא ניט גערעטעט,״ האט פעליסי געענטפערט, „ווייל עס איז שוין געווען צו שפּעט, עס איז שוין געווען נאָך אלעמען. דאס אונבארמ־הערציגע שיקזאל האט שוין ביז דאמאלס רואינירט אונזער קינד, און דיא האָבציים האט איהר שוין ניט געקענט העלפען. איך האב אלעס מעגליכע אָנגעווענדעט זיא וועניגסטענס נאכהער צוריק צו ציהען פון איהר שלעכטען וועג, אָבער איך האב מעהר ניט געקענט. זיא איז אוועק אויף א וועג, פון וואַנען מען קעהרט זעלטען צוריק...״

„און דו אליין ביסט געבליעבען דיא גליקליכע!״ האט דאַמור ווידער אויסגעשריען וויטהענד.

„יא, אויב דו קענסט עס רופען גליקליך,״ האט זיא געזאגט, „דאַן בין איך אליין געבליעבען דיא גליקליכע. סאַניאַרד האט מיך געשעטצט און געאַכטעט, און אונזער פעראייניגונג האט אָנגעפאנגען צו טראָגען פריכטע, און יעטצט...״

„יעטצט וויל איך דו זאָלסט איהם שיקען צום טייפעל!״ האט דאַמור אויס־געשריען געבענדיג א קלאַפּ מיט זיין פויסט אויף׳ן טיש.

פעליסי איז צוריק געשפּרונגען פון נעבען איהם. איין עקעלהאַפטע פעראַכ־טונג האט זיך אין איהר ערוועקט, און זיא האט זיך אָבגעווענדעט מיט א שוידער.

דאַמור׳ס צאָרן איז אונטערדעסען געשטיעגען און האט אָנגעפאנגען צו שרייען, אז ער וועט צוברעכען אלעס אין הויז, און, צום שלוס, האט ער גערופען דיא וויינענדע פעליסי מיט דיא שענדליכסטע נעמען.

„איך וויים ווער דו ביסט און וואס דו ביסט,״ האט ער געזאגט. „דו ביסט געוואָרען א שמוטציגע און אבשייליכע גאסען־פרוי, דאַן האסטו דיך פער־קויפט צו איין אלטען וויסטלינג, און יעטצט ביסטו דיא ניעדריגסטע אין דער וועלט!״

זיא האט עפּעס געוואָלט זאגען, נאָר ער האט זיא אונטערבראָכען.

„זאָפאָרט זאָלסטו מיר געבען מיין טאָכטער׳ס אדרעסע! דו הערסט, זאָג פאָרט! איך וויים, איך וויים, דו האסט זיא פערקויפט אין דער שענדליכקייט.

געלעבט פון איהר שאנדע, און דאן, ווען זיא איז קלינער געוואָרען, האסטו פון איהר מעהר ניט געוואָלט וויסען. דאס אלעס וויים איך אליין, נאָר איך וויל יעטצט האבען איהר אדרעסע, פון איהר אליין אלעס ערפאהרען, און דאן זאָלסטו וויסען ווער איך בין. דוא הערסט, איהר אדרעסע וויל איך!"

ער האט געכאפט א שטוהל און איהם גענעבען א וואָרף צו דער ערד. פעליסי האט געציטערט.

„איך וויים ניט איהר אדרעסע," האט זיא געמורמעלט.

„דוא ווייסט יא!" האט ער געשריען.

„בלעבען איך וויים ניט!"

„שווייג, אויסגעלאסענע! דוא ווייסט יא!"

„בייא מיין וואָרט איך וויים ניט!"

„אזא ניעדריגע וויא דוא ביסט, האט קיין וואָרט ניט!"

„דוא ווילסט מיר ניט גלויבען?"

„ניין!"

„אלזאָ, קען איך דיר ניט העלפען."

„דוא מוזט מיר אָנצייגען א וועג ווענינגסטענס, וויא אזוי איך קען זיא געפינען."

„געה אריין אין דער פאָליציא־פרעפעקטור און דאָרט וועסטו געווים אלעס ערפאהרען."

פעליסי האט געשפראָכען דיא לעטצטע ווערטער אָבווענדענדיג איהר געזיכט פאר שאנדע.

דאמור האט צו איהר געבליקט און געמורמעלט:

„און דאס הייסט פרויען־ליעבע! זיא האט מיך געליעבט, זאגט זיא; גע־ליעבט, הא, הא, הא!"

ער האט נאך אמאל גענעבען א קלאפ אין טיש, און אויסגעשריען:

„אלזאָ, גוט! בייא אלע טייפלען! איך געה... יא, יא, איך געה... אָבער עס איז נאָר דערפאר, ווייל איך וויל... נאָר מיין ניט, אז מיט מיין געהען ביסטו שוין פטור געוואָרען פון מיר. איך וועל נאך צוריק קומען ווען דיין בעל־הבית וועט דאָ זיין. איך וועל פון אייך אלע מאכען איין ענדע: פון איהם, פון דיר, פון דיא ממזרים און פון דער גאנצער באנדע... וואָרט, וואָרט, איך וועל אייך וויזען ווער עלטער איז!"

מיט דיזע ווערטער האט ער זיך אומגעווענדעט, און אויפהויבענדיג זיי פויסט, איז ער ארויס פון דעם צימער, דאן אין דרויסען.

דאמור האט זיך געשפירט ערלייכטערט אויף'ן הערצען.

בעררו איז צוריק געבליעבען אביסעל, און זייענדיג זעהר צופריעדען וואס ער קען דא שפיעלען א ראָלע, האט ער געזאגט צו פעליסי'ן:

„איהר האט ניט וואס מורא צו האבען, איך וועל איהם ניט לאָזען ער זאָל אייך עפּעס טהון... עס איז שוין מיין פליכט אום צו זעהען פערהינדערן עס זאָל ניט פאסירען עפּעס אונאנגענעהמעס."

בעררו האט זאָגאר געפּאסט מוטה און גענומען איהר האנד און זיא געקושט. זיא האט איהם געלאָזען דאס טהון, ווייל זיא האט זיך געפיהלט מאַכטלאָז.

אין יענעם אויגענבליק האט זיא געשפירט, אז זיא האט פאָלקאָמען אונריכטיג געהאנדעלט, און אבוואָהל זיא האט אין איהר הארצען געהאסט דאמור'ן, דעננאך האט זיא גערעכענט, אז ער האט רעכט, און איהר גאנצע וויללענס־קראפט איז צו־זאמענגעבראָכען געוואָרען.

„איך בין זיינע," האט זיא זיך געטראכט, „זיין אייגענטהום, זיין פרוי, זיין שקלאפין, און ער האט א רעכט צו טהון מיט מיר וואס ער וויל. מיין ליעבע, מיינע געפיהלע, האב איך ניט געטאָרט וועקסלען. נאָר איינמאל מוז א פרויענצימער הייראטהען און ניט מעהר..."

זיא האט זיך דאמאלס דערמאָהנט אן א געשיכטע וואס זיא האט אמאל געהערט איבער א פאָלק אין אזיען, דאס ווען דער מאן שטארבט, בעגראָבט מען זיין פרוי לעבעדיגערהייט מיט איהם.

„הלוואי וואָלט מיט מיר דאסזעלבע פאסירט," האט זיא זיך געטראכט, „וואָלט איך יעטצט פערשפּארט דיזע אלע צרות."

עס איז קיין צווייפעל, דאס ווען דאמור וואָלט זיא דאמאלס אנגענומען בייא דער האנד, וואָלט זיא מיט איהם געוויס מיטגעגאנגען.

זיא איז געבליעבען שטעהען ווא פערשטיינערט און זיך צוגעהערט צו דיא שריט פון דיאביידע מענער וויא זייא זיינען ארויס.

דיא טהיר איז געשטאנען אָפען און זיא האט אריין געקוקט אין דער פלייש־העקערייא. זיא האט געזעהען איינעם פון דיא איינגלער האקענדיג א שטיק פלייש און קוקענדיג הינטען־ארום צו איהר מיט פערגנב'עטע בליק'ן, אום צו זעהען וואס זיא טהוט.

דאן האט זיא געהערט שטימען אויסרופענדיג דאס געוויכט פון פלייש פער־טהיילט צו ד א קונים.

אונטערדעסען האט זיא זיך דערמאָהנט, אז זיא האט געלאָזען דאס געשעפט צו פיעל אויף פרעמדע הענד און דער האנדלונגס־גייסט האט זיך אין איהר ערוועקט און לאַנגזאם בערוהיגט איהר אויפרעגונג.

זיא איז ארויס פון צימער און איז צוגעגאנגען צום שופלאדען וואו זיא איז פריהער געשטאנען. איהר געזיכט איז געווען בלאַס און איהרע ליפּע האבען קראמפּפּהאַפט געציטערט. אָבער זיא האט זיך שטופּענוויז בערוהיגט און אָנגע־פאנגען ווידער דיא אלטעגליכע בעשעפטיגונג.

איינער פון דיא אי.גלעך האט איהר צוגעבראכט א 5־פראנק־שטיק און איהר געזאגט זיא זאָל ארוים געבען רעשט.

זיא האט אָבער ניט פערשטאנען אויף'ן פּלאַטץ וואס ער זאגט או איהם איבערגעפרעגט:

„וויפיעל זאָל איך פערהאלטען?“

„דרייא און א האלבען פראנק,“ האט ער געענטפערט.

זיא האט דאן געגעבען רעשט.

4.

אויף'ן צווייטען טאָג האט זשאַק דאַמור געהאט דאס גליק וואס דער שטיין־האקער האט איהם אויפגענומען צו וואכען איבער זיין געציג בייא דער ארבייט אין האָטעל־דע־וויל. אויף דיעזער ארט, האט זשאַק דאַמור אָנגעפאנגען אויפצופאסען אויף דעם האָטעל, וועלכען ער האט געהאָלפען פערברענען מיט 10 יאָהר צוריק, צור צייט פון דער קאָמונע.

אין אלגעמיינעם, איז דאס געווען א גאַנץ לייכטע ארבייט, אָדער אזא מין בעשעפטיגונג וואס מאכט שלעפעריג, פויל און העלפט צו מאכען או.פעהיג א מענשען וואס איז געוואָהנט געווען צו זיין טהעטיג.

בייא נאכט פלעגט ער ארום געהען צווישען דער האלב־פערטיגער ארבייט, ביז ער האט זיך אוועק געזעטצט אויף א זאק סעמענט און איז דאָרט איינגע־שלאָפען.

וואס עס אנבעלאנגט זיין פרוי און זיין פערשפּרעכען אהין נאך אמאל צו קומען, האט ער אפילו דאריבער נאך אמאל געדענקט, אָבער ער האט מעהר דאַ־ריבער ניט געשפּראָכען.

אין א גאנץ פריה איז בעררו בייא איהם ערשיענען און איהם איינגעלאדען ער זאָל געהען מיט איהם עסען פריהשטיק און עפּעס טרינקען.

דאמור האט אקצעפּטירט דיא איינלאדונג.

וועהרענד זייא האבען געטרונקען און מען האט שוין געהאלטען ביים דריטען ליטער וויין, האט דאמור אויסגעשריען:

„מאָרגען נעהמט פון אלעמען איין ענדע!"

„וואס מיינסטו?" האט בעררו געפרעגט.

„איך מיין, אז פון איהר נעהמט איין ענדע."

„וואס ווילסטו טהון?"

„איבערשניידען איהר האלז!"

„געה שוין געה."

„איך שווער דיר, אז אזוי וועט עס זיין!"

„אָבער זיא איז דאָך ניט שולדיג?"

„איך ווייס, אָבער איך וועל זיא מיט איהם און מיט דיא ממזרים צוזאמען אויסקוילען, וויא מען קוילעט אָקסען!"

אויף'ן אנדערן טאָג איז דאמור געבליעבען בייא זיין ארבייט.

פון יענעם טאָג אָן, האט דאמור געהאט א טבע נאָר אויפגערעגט צו ווערען, ווען ער האט זיך אָנגעשיכור'ט.

„איך האב רעכט!" פלעגט ער שרייען אין זיין בעזויפענהייט. „קיין מענש קען מיר אָבלייקענען מיין רעכט! דיא גאנצע וועלט מוז זאגען, אז איך האב רעכט!"

אָבער אזוי שנעל וויא ער האט זיך אויסגעניכטערט, איז ער וויעדער געווען שטיל. ער האט אָנגעהויבען צו ווערען טרויעריג און זיך געשעהמט פאר זיין אייגענער פּערזאָן.

בעררו איז געוועזען זעהר אונצופריעדען דערפון, און ער האט איהם אין א טאָג געזאָגט:

„הערסטו זשאק, דוא ביסט א לעמעשקע, א גענזענע-לעבער, נאך ערגער פון א פרוי, דוא קענסט נאָר פּלוידערן, און ווען עס קומט צו עפּעס, פערלירסטו דיין מוטה. מענסט זיך שעהמען. קיין מאן וואָלט געקענט אזוי האנדלען וויא דוא. בייא גאָט, ווען איך וואָלט געווען אויף דיין שטעלע, וואָלט איך שוין געוואוסט וואס איך האב צו טהון."

דאמור האט איהם אָנגעקוקט מיט איין ערנסטען בליק, און געמורמעלט:

„דאן איז דער איינציגער וועג זיא צו הרג'ענען. איך וויים עס, אז דאס מוז איך טהון. אָבער דיא וואהרהייט איז, איך מוז אָבווארטען דיא געלעגענהייט, ביז דער ריכטיגער בעס וועט מיר אָנקומען.“

בעררו, ווען ער האט איהם בעגעגענט, האט ער ניט אויפגעהערט איהם צו מאַכען פאָרווירפע פאר זיין ווייבהערציגקייט און דערפאר וואס ער איז „א לער־מעשקע“, וויא ער פלעגט דאס אָנרופען.

„איך וואָלט עס מיר קיינמאל ניט געגלויבט,“ האט ער אין א טאָג געזאגט, „אז א מענש, וועלכער האט געקענט אנטהייל נעהמען אין דער קאָמונע, אז א מענש, וועלכער האט געקענט שטעהן צוואנציג שטונדען דורכאנאנד אויף דיא באַ־ריקאדען, און פון דאָרט האלטען אין איין שיסען אויף דיא סאָלדאטען, זאָל פלוצלינג ווערען אזא דומקאָפּ און פערגעסען אן דיא פליכטען פון איין עהרענ־מאַן.“

אין איין אבענד, איז ענדליך דאמור אוועק ביז צו דער מאָנסיי שטראסע און האט זיך דאָרט אוועק געזעטצט. ער איז אזוי אָבגעזעסען אויף א באנק איבער א שטונדע, נאָר עס האט איהם געפעהלט דער מוטה אריין צו געהען אין דער פלייש־העקערייא, און ער האט ווידער צוריק געקעהרט צו זיין ארבייט.

אויף'ן אנדערן טאָג האט ער געמיינט, אז ער האט געזעהען פארבייא פאָהרען זיין טאָכטער נעבען האָטעל־דע־וויללע, און זיא איז געזעסען אויף א פראכטפאָלער דראָשקע צווישען זיידענע קישען.

ער האט דאס מיטגעטהיילט בעררו'ן.

„איך האב דערקענט איהרע געזיכטס־ציגע,“ האט ער געזאגט, „און איך וואָלט געקענט שווערען, אז זיא איז עס!“

בעררו האט פערשפּראָכען צו מאַכען נאכפראגען; ער איז זיכער געווען, אז ער איז אימשטאנדע אויסצוגעפינען לואיז'עס אדרעסע אין 24 שטונדען צייט.

„אָבער ניין, ניין, איך וויל ניט!“ האט דאמור פלוצלינג אויסגערופען, „ניין, ניין, בעררו, פרעג זיך ניט נאָך איבער איהר, איך וויל זיא ניט קענען. נאָט וויים דעם אמת, אז איך וועל איהר ניט קענען קוקען אין פנים אריין... אזא פרויענצימער, אזא פרויענצימער און מיין טאָכטער!“

„זיא איז ניט שולדיג,“ האט בעררו בעמערקט.

„ווער דען?“

„דיין פרוי!“

„דאס איז ריכטיג.“

„דוא האסט יעטצט איין אנדערע פליכט,“ האט בעררו ווייטער געזאגט.

„וואס פאר א פליכט?“

„דוא זאָלסט זיא אויפזוכען?“

„צו וועלכען צוועק?“

„אום דוא זאָלסט זיך פאר איהר צייגען.“

„און וואס וועט זיין?“

„זאָל זיא וועניגסטענס קענען איהר פאטער.“

דאמור האט נאכגעדענקט און זיך פאָרגעשטעלט דאס בילד, אז דיעזע שעהנע, עלעגאנטע און רייבע דאמע איז זיין טאָכטער, און נאך אַלעמען, וואָלט עס דאָך ניט אזוי שלעכט געוועזן מיט איהר צו זיין בעקאנט ווען זיא איז אזוי רייך.

דיא אידעע, אז זיא איז אויסגעלאסען, און לעבט פון שאנדע, האט אויפגעקאָכט זיין בלוט.

ער איז אוועק און זיך געקויפט א מעסער.

דאס מעסער האט ער זיך אָבגעקליבען לויט דעם מאָדעל וואס ער האט געזעהען איטאליענער טראָגען אין זייערע גארטלען. עס איז געווען א צוויי־שארפיגעס מעסער, זעהר בלאנק און גלענצענד און מיט א שארפען שפיטץ.

ער האט דאס מעסער געצייגט בעררו'ן, וועלכער האט דאס בעטראכטעט שטילשווייגענד.

„וויא געפעלט דיר דאס?“ האט ער געפרעגט.

„איך פערשטעה ניט וואס דוא מיינסט,“ האט בעררו געענטפערט, טראָטץ וואס ער האט גאנץ גוט פערשטאנען.

„איך וועל דעם פלייש־העקער לאָזען בלוט דערמיט,“ האט דאמור געזאגט.

דאמור האט אין דער לעטצטער צייט זיך שטארק פערליעבט אין דער פראזע, דאס ער מוז לאָזען בלוט דעם פלייש־העקער, זיין פרוי'ס מאן.

„יא, יא,“ האט ער ווידערהאָלט מיט א שפּאָטישען שמייכעל, „מיט דיעזען מעסער, וועל איך לאָזען בלוט דעם פלייש־העקער, איהם אויפמאכען דיא אָדערן, און דאן וועל איך דאסזעלבע טהון מיט פעליסי'ן און מיט דיא ממזרים — הא, וויא זאָגסטו, איז דאס ניט א גוטע אידעע?“

בערדו האט איהם אוועק גענומען אין א ווײנשענק און אָנגעפּאַנגען צו טרינקען. דאָרט האט ער מיט איהם געהאט פאָלגענדע אונטערעדונג:

„געה שוין, געה, רעד ניט אזעלכע דומהייטען."

„דאס איז ניט קיין דומהייטען."

„יא, עס איז דומהייטען!"

„און מיין עהרע?"

„דוא האסט פאַלקאָמען רעכט."

„דאן מוז איך דורכפיהרען מיין ראַכע."

„דוא דאַרפסט עס ניט טהון."

„און ווער וועט מיך הינדערן?"

„איך, דיין פריינד!"

„ווארום?"

„ווייל דאס איז א געפעהרליכער שריט."

„עס איז גאר ניט געפעהרליך."

„עס איז יא געפעהרליך, ווייל מען מאַכט דערפאַר קירצער מיט א קאָפּ, און דאן ווערט גאר ניט פון דער גאַנצער ראַכע. הער מיך אוים, זשאַק, יעדער דומקאָפּ פערגעסט פריהער אויסצורעכענען וואס שפּעטער וועט זיין, נאָר דיא איבעראײלטע דומקעפּ, האבען אימער נאכהער חרטה ווען זייא שטעהען שוין בייא דער גילאָטינע. דיא גילאָטינע! דאס איז איין אונאַנגענעהמע מאדאם מיט איהר חתונה צו האבען. זיא שטרעקט אוים איהר שטאָהלענעם ארעם און מאַכט פליק! דאן איז מען קירצער מיט א קאָפּ."

דאמור פלעגט איהם אָנקוקען מיט א דומער מיענע אויף זיין געזיכט, און ווידערהאָלט מיט א הארטנעקיגען שמייכעלע:

„וויים איך וואס דוא זאָגסט... איך מוז איהם אויפמאַכען דיא אָדערן, דאן וועל איך דאסזעלבע טהון מיט פעליסי'ן און מיט דיא ממזרים."

„ווייסט וואס, זשאַק? מיר דאַכט, אז מיר מוזען ווערען אוים גוטע ברידער."

„ווער? דוא?"

„יא."

„ווארום?"

„ווייל דוא ביסט א הארטנעקיגער דומקאָפּ."

„ניין, ניין, דוא בלייבסט מיין פריינד!"

„אבער דוא דא פסט זיך בעסערן."

„וואס ווילסטו פון מיר?"

„איך וויל דוא זאָלסט אויפגעבען דיא מאָרד־אידעע. עס איז ניט ווענען זייא; דער פליש־העקער און פעליסי, האבען עס פיעללייכט עהרליך פערדיענט, אָבער אום דורכצופיהרען אזא שטראפע, קאָסט עס צו טהייער. נאך מיינער מיינונג, איז דאס געווען דיא פליכט פון געזעצע זייא אלע הינצוריכטען, אָבער דאס געזעטץ, וויא דוא ווייסט, איז ניט אויף אונזער זייט. דערפאר מוזען מיר שווייגען."

דאמור האט איהם אָנגעקוקט.

„הער אויס, זשאק," האט בעררו פארשנעזעטצט, „איך וויל דוא זאָלסט מיר געבען דיין האנד, אז דוא וועסט קיין נארישקייט בעגעהען."

דאמור האט איהם געגעבען דיא האנד, און שטיללערהייט האט ער גע־מורמעלט:

„ווארט, ווארט, איך וועל איהם נאך לאָזען בלוט..."

בעררו האט דאס אפילו גאנץ גוט געהערט, נאָר ער האט זיך געמאכט ניט הערענדיג.

אייניגע טעג זיינען פאָראיבער, דאמור האט געטראָגען דאס מעסער אין זיין גארטעל, געחלום'ט פון הרג'ענען, נאָר ווען ער איז געווען וואכענדיג, האט ער קיין זאך געקענט טהון.

אונטערדעסען אָבער, האט עפּעס פּאסירט, וואס האט אויסגעזעהן צו צווינגען דיא געשיכטע זאָל קומען צו א קריזיס. דאמור איז ענטלאָסען געוואָרען פון זיין ארבייט, אונטער דער בעהויפּטונג, אז ער איז גאנץ אונפעהיג צו ערפּיללען זיינע פליכטען. דיא אורזאכע דערפון איז געווען, וואס אין א שטירמישער נאכט, וועהרענד ער איז פעסט איינגעשלאָפען אויף א זאק סעמענט, האט יעמאנד דאן צוגעגנב'עט א שטיק געצייג. אזא וועכטער איז אלזאָ געווען אונניטצליך און מען האט איהם געהייסען געהען.

דאן האט ער אָנגעפאנגען צו פיהרען א טרויעריגעס לעבען. ער האט גע־הונגערט, געלאָפען איבער דיא גאסען זוכענדיג א בעשעפטיגונג, און אזוי וויא ער איז נאך אימער געווען צו שטאָלץ צו בעטען, איז איהם אויסגעקומען צו שטארבען. ער פלעגט זיך אָבשטעלען בייא דיא רעסטאָראנען און מיט ליפּען פון וואנען עס איז געלאָפען דאס שפּייעכץ, האט ער געבליקט מיט ווילדע אויגען צו דיא פער־שיעדענע שפּייזען וואס מען האט אויסגעטהיילט צו דיא געסט.

אנשטאט דאס זאָל איהם שטארקען, האט עס איהם נאך מעהר אָבגעשוואכט און קוים וואס ער איז געשטאנען אויף דיא פיס, האט ער זיך אוועק געשלעפט וויטער.

וואוהין? האט ער אליין ניט געוואוסט.

וואס עס אנבעלאנגט דיא געגענד וואו זיין פרוי האט געוואָהנט, האט ער זיך ניט געוואגט צו ציינען. ער האט געטראָגען א שמוטציגעס העמד און צערריםענע קליידער, און זיא, כויט נאך זיין אנזיכט, האט איהם ניט בעדארפט זעהען אין אזא צושטאנד.

פעליסי ווידער, איז געווען זעהר אונרוהיג.

נאך דער אונטערדעדונג וואס זיא האט צום ערשטען מאל געהאט מיט דאמור'ן, האט זיא אליין ניט געוואוסט וואס זיא קען טהון. ווען דער אבענד איז געקומען און איהר מאן איז ערשיענען, איז זיא געווען בעטריעבט און ניעדערגעשלאָגען, אָבער זיא האט ניט געוואוסט וויא אזוי מען פאנגט אָן איהם צו דערצעהלען וואס עס האט פאסירט.

אויף'ן אנדערן טאג ווידער, האט דיא אידעע, דאס זיא האט איהם ניט דערצעהלט, זעהר געפּלאגט איהר געוויסען.

זיא איז אוועק אין א ווינקעל און זיך גוט אויסגעווייגט.

„מיין גאָט, מיין גאָט!" האט זיא געקלאָגט, „ווארום האסטו מיך אזוי ביטער געשטראָפט?"

זיא האט איבערגעקלערט איהרע ווערטער און אויסגעפונען, אז זיא מיינט דארונטער, אז גאָט האט זיא געשטראָפט דערמיט וואס זשאק דאמור לעבט.

„האב איך א רעכט צו פערלאנגען זיין טויט?" האט זיא זיך געפרעגט. „האט ער דען נאך וועניג געליטען אויף דער וועלט? האב איך איהם דען ניט געליעבט? און ער? ער ליעבט מיך נאך עד־היום! אך, דער אונגליקליכער! ער איז אהיים געקומען אין דער האָפנונג, מיך צו טרעפען ווארטענדיג אויף איהם, מיט זיין טאָכטער און ער זאָל ווידער פאָרטזעטצען דאס לעבען וואס איז אונטערבראָכען געוואָרען מיט טרויעריגע 10 יאָהר צוריק. און וויפיעל ער האט ערטראגען און געשמאכטעט! צום סוף, איז ער אהיים געקומען און געטראָפען מיך, זיין פעליסי, אין דיא ארעם פון איין אנדערן... יא, איך בין נאך יונג, שעהן און געזונד, אָבער יעטצט בעלאנג איך ניט צו דעם מאן פון מיין יוגענד, איין אנדערער בעזיטצט מיך. דער מאן פון מיין יוגענד, וועלכען דאס אונבארמהערציגע שיקזאל האט

צערדריקט, איז יעטצט אלט, שוואך, צובראָכען און אונגליקליך... און איך האָב איהם, פעראכטעט איהם, וויל איהם ניט קענען — מיין נאָט! מיין נאָט!"

פעליסי האט זיך אוועק געזעטצט דענקען וואס זיא זאָל טהון. א געפיהל פון אונגעהייערער צערטליכקייט, פון וואהרער פרויען־ליעבע, האט זיך צונאָסען איבער איהר הערץ, און זיא האט שוין געהאלטען נאָהענט פון א מערקווירדיגען בעשלוס.

„סאניארד איז רייך, ער איז גוט אָב. איך האב איהם געבוירען צוויא קינדער, איך פאָרדער זייא ניט צוריק; זייא בעלאָנגען צו איהם, גוט, ער קען זייא האלטען און גוט ערציהען — אָבער איך, איך וואָלט בעדארפט צוריק קעהרען צו מיין אָרעמען זשאק, איהם ארום וואשען, געבען צו עסען געזונדע שפייזען און ערפרייען זיין אָרמען און נעקוועלטעם הערץ... יא..."

זיא האט פלוצלינג אויפגעשוידערט בייא דיעזער אידעע.

צוריק קעהרען צו זשאק דאמור? וואס וועט אלזאָ זיין? זיא האט גוט גע־דענקט דיא פערגאנגענהייט, ווען זשאק איז נאך געווען געזונד, און זיך פאָרגע־שטעלט דיא געגענווארט, ווען זשאק איז שוואך און אלט.

זיינען דען ניט דיא לעטצטע עטליכע יאָהרען געווען דיא בעסטע פון איהר לעבען? האט זיא דען ניט געגאָסען דאס גליק אין דער פאָלער מאָס און זיך אונ־צעהליגע מאל געוואונשען הלוואי וואָלט זיא געהאט אזא פערגאנגענהייט?

זיא האט זיך פאָרגעשטעלט א געגענווארט מיט זשאק דאמור און אויפ־געציטערט.

דיא צערטליכע געפיהלע פון וואהרער פרויען־ליעבע און אויפאָפּפערונג, האבען אָנגעפאנגען שנעל צו פערשווינדען, און דיא לוסט גוט צו לעבען, צו געניעסען דיא מאטעריעלע וועלט, דאס געגענווערטיגע פערגניגען, האט געזיעגט איבער איהר עדעלער צערטליכקייט.

דאס האט אויך געווירקט, וואס זיא האט זיך געשפּירט פאָלקאָמען שולדיג אין א פערברעכען געגען איהר מאן, ווארום זיא האט איהם ניט זאָפארט מיטגע־טהיילט איבער דעם וואס עס האט פּאסירט.

איהר מאן, סאניארד — אך, זיא האט זיך אן איהם גוט עראינערט. ער איז געווען איין עלטערער מאן, אָבער א געזונדער און א שטארקער; זויבער, גוט־הערציג און טרייא. דער האס צו דאמור'ן האט צוריק געקעהרט מיט א דאָפּעלער קראַפט.

דאן האט זיא אָנגעפאנגען צו ציטערן און ווערען אונרוהיג פאר דער אידעע, אז זשאק וועט צוריק קעהרען און מאַכען א סקאַנדאל.

דאס ערגסטע איז געווען, וואס דיא אינגלעך, דיא אנגעשטעלטע, האבען זיך עפּעס געמערקט וואס דאָרט האט פּאסירט, און ווען מאדאם ווערניער איז ווידער געקומען קויפען פלייש, האבען זייא מיט איהר געוועקסעלט בליקען קוקענדיג אויף פעליסי׳ן.

פעליסי האט דאס אלעס געזעהען און איז געוואָרען זעהר אונרוהיג.

זיא איז ארום געגאנגען א גאנצען טאָג שטארק פערווירט, און ווען קיינער האט ניט געזעהען, האט זיא פערגאָסען טרערען. איהר פערצווייפלונג האט גע־וואקסען, ביז זיא האט קיין אנדערן אויסוועג געזעהען, וויא נאָר זיך צו פערטרויען אין יעמאנדען און דערצעהלען וואס עס האט פּאסירט.

„וועמען האב איך דען פאר א בעסערן פריינד וויא מיין אייגענעם מאן?״ האט זיא זיך נעפרעגט.

איהר „אייגענער מאן״ איז געווען סאניארד.

אָהנע פיעל צו דענקען, איז זיא צוגעגאנגען צו סאניארד׳ן, געפאלען אויף זיין האלז און בליפענדיג, האט זיא פאר איהם אלעס דערצעהלט.

זיא האט פאר איהם אָבגעשילדערט וואס זיא האט געענטפערט דאמור׳ן, אז ניט זיא איז שולדיג געווען אין דעם וואס דיא רעגיערונג האט איהם ערקלערט פאר טויט, און זיא האט נאך ווייניגער שולד אין דעם, וואס ער איז צוריק געקומען לעבעדיג.

צום שלום האט זיא געמורמעלט:

„אך, מיין ליעבער מאן! איך ווייס ניט וואס איך זאל טהון; איך בין פער־צווייפעלט! איך בין אונגליקליך!״

סאניארד, אָבוואָהל ער איז שוין געווען א מענש פון א יאָהר זעכציג, איז ער נאך געווען א פאלקאָמענער געזונדער מאן און זעהר א גוטער אין כאראקטער. זיין פרוי׳ס טרערען האבען איהם געריהרט ביז אין זיין טיעפער זעעלע, אָבער דיא גאנצע געשיכטע האט איהם שטארק בעאונרוהיגט.

אונטערדעסען האט ער פּראָבירט זיא צו טרייסטען.

„בלייב נאָר רוהיג, פעליסי,״ האט ער געזאגט, „דוא ביסט גאנץ אונשולדיג; קיין מענש וועט זאגען, אז דוא האסט בעגאנגען עפּעס א פעהלער. איבריגענס. מיר לעבען אויך ניט אונטער בארבארען... האב קיין מורא ניט, איך וועל דיך בע־שיצען!״

יעדענפאלס האט ער געשפירט, אז דאס איז ניט קיין קלייניגקייט.

„האסטו געהערט,“ האט ער זיך געטראכט, „מיין ווייב'ס מאן איז אויפגע־שטאנען פון דעם קבר!“

אָבער, נאך אלעמען, האט ער גערעכענט, אז אלעס וועט ווידער גוט ווערען. ער האט שוין מאנכעס געהאט אין זיין לעבען, ווען ער האט זיך געשפירט פער־צווייפעלט, און צום סוף האט זיך אלעס אויסגעלאָזען גאנץ גוט.

סאניארד, וועלכער איז געווען רייך, האט געשפירט, אז מיט דער מאכט פון זיין געלד און מיט זיין איינפלוס, וועט ער געוויס אלעס בעזיעגען. נאך א גוטער איבערלעגונג, האט ער זיך פאָרגעשטעלט דיא גאנצע געשיכטע אלס א מערקווירדיגע פאסירונג, נאָר ער האט זיך ניט געשראָקען.

ער האט זיך פאָרגעשטעלט, גלייך וויא דער גייסט פון זיין פרוי'ס ערשטען מאן, וועט פאר איהם ערשיינען, און ער וועט מיט איהם רעדען.

ער האט קיין חשק ניט געהאט צו פערלירען דיא שעהנע און געזונדע פעליסי; זיא איז פאר איהם געווען איין אנגענעהמע, ליעבע און געטרייע פרוי. סאניארד האט געפאסט דעם בעשלוס, אז קיין זאך אין דער וועלט זאָל איהם הינדערן צו בלייבען מיט פעליסי'ן צוזאמען. ער האט גאנץ גוט געוואוסט, אז לויט געזעטץ, קען דאמור צוריק נעהמען זיין פרוי, אָבער ער איז אויך געווען בעקאנט מיט דער טהאט־זאכע, אז עס געפינען זיך אדוואָקאטען, וועלכע קענען פיר געלד, פערדרעהן א קאָפּ דער גאנצער וועלט און דיא גערעכטיגקייט זאָל בלייבען אויף זיין זייט.

אויף דיעזער ארט איז פאָראיבער א וואָך, און דאמור איז ניט ער־שיענען.

„הער מיך אויס, פעליסי,“ האט ער דאן געזאגט צו זיין פרוי שפּאסענדיג, „מיר דאכט, אז דוא האסט דיך גאר אין גאנצען געשראָקען פאר א פוסטען חלום. ביסטו זיכער, אז אלעס האט פאסירט ווען דוא ביסט געווען וואך? וואו איז ער?“

פעליסי האט ווידער, מיט טרערען אין דיא אויגען, איהם פערזיכערט, אז אלעס איז א ווירקליכקייט.

„אלזא, וואו איז ער?“

„איך ווייס ניט,“ האט זיא געענטפערט.

„זעהסטו, פעליסי, אויב דוא ווייסט זיין אדרעסע, וואָלט איך דיך נעראטהען דוא זאָלסט מיר דאריבער מיטטהיילען, און איך וועל אליין אוועק איהם זעהען.“

נאכדעם וויא זיא האט איהם געבעטען ער זאָל זיך בערוהיגען, האט ער געזאגט:

„דיא זאך דערפון איז אזוי. דוא, מיין ליעבע, ביסט זעהר בעטריעבט און אויפגערעגט; איך וויל דוא זאָלסט זיך בערוהיגען... איך זעה ארויס, אז דוא רואינירסט דיין געזונדהייט. דאס זאָל ניט זיין; ניין, ניין, דוא דארפסט זיך ניט ערגערן.“

דיא וואהרהייט איז, אז פעליסי, איז פון טאָג צו טאָג מאָגערער און בלאַסער געוואָרען.

דיא אונגעוויסהייט וואס מאָרגען וועט זיין, וואס דאמור קען טהון אין זיין פערצווייפלונג, האט פון איהר בערויבט דעם אפעטיט צום עסען און דעם ווילען צום שלאָפען.

פעליסי האט, אונטער סאניארד׳ס שוטץ, געקריעגען זעהר א גוטען אפעטיט, און שלאָפען האט זיא געקענט פון 10 ביז 12 שטונדען. דאס אלעס האט געלייטערט איהר געזיכט און געזונד געמאכט דעם קערפער. סאניארד איז דערמיט געוועזען פאָלקאָמען צופריעדען, נאָר יעטצט האט איהם שטארק בעאונרוהיגט איהר צושטאנד.

ער האט געוואוסט, אז עס מוז פריהער אָדער שפעטער איינטרעטען א קריזיס און ער האט מעהר ניט געוואָלט ווארטען.

אין א פאָרמיטאג, האט סאניארד געשימפפט איינעם פון זיינע אינגלעך, דערפאר וואס דער לעטצטער האט פערגעסען איבערצובייטען דאס וואסער אין א טעפעל וואו עס איז געלעגען א קאָפּ פון א קעלבעל און איז קאליע געוואָרען פון דעם אלטען וואסער. גראדע דאמאלס, איז ערשיענען פעליסי, בלאס און ציטערענד און אויסגעשריען:

„ער איז דאָ!“

„ווער איז דאָ?“ האט סאניאָרד געפרעגט אנפאנגס ניט בעגרייפענדיג דיא מיינונג פון איהרע ווערטער.

„ער... ער...“

סאניארד האט שוין פערשטאנען.

„אה! איך ווייס, איך ווייס,“ האט ער ענדליך געענטפערט און זיך בערוהיגט. „גוט, גוט, פיהר איהם אריין אין שפייזע־צימער.“

אָהנע זיך צו איילען, האט זיך סאניארד אומגעווענדעט צום אינגעל און געזאָגט:

f.

„זעה נאַר, דוא טווינעניכטס; נעהם דעם קאָפּ פון דעם קעלבעל און וואש איהם גוט אויס; עס שטינקט זיין אין יעדען ווינקעל. אָבער טהו דיין ארבייט וויא עס דאַרף צו זיין.“

ווען ער איז פערטיג. געוואָרען מיט דיעזען אויפטראג, האט ער זיך אומגע־ווענדעט און איז אריין אין שפייזע־צימער. דאמור און בעררו זיינען ביידע דאָרט געוועזן.

דאמור האט יעמצט דורך א צופאל זיך בעגעגענט מיט בעררו'ן. זייא האבען זיך בעגעגענט אין דער דע קלישי שטראסע. בעררו האט לעטצטענס ניט זעהר אָפט געזעהען זיין פריינד דאמור, וויל, וויא ער האט זיך זעלבסט געדעכטפערטיגט, האט ער איהם ניט געקענט אָנקוקען פאר רחמנות.“

בעררו האט אונטערדעסען זיך אָבגעשטעלט און געפרעגט דאמור'ן וואס ער מאכט און וואוהין ער געהט.

„איך בין אויף צרות,“ האט ער געענטפערט, „און איך געה בעזוכען פע־ליסי'ן.“

„דאן געה איך מיט,“ האט בעררו שנעל געענטפערט.

„וויא דוא ווילסט.“

„פערשטעהסטו,“ האט בעררו ווייטער ערקלערט, „אין דיעזער אנגעלעגענ־הייט האב איך ניט נאַר איין אינטערעסע, זאָנדערן אויך א רעכט צו נעהמען אנטהייל.“

דאמור האט געשוויעגען.

„און וואס ווילסטו דאָרט טהון?“ האט בעררו ווייטער געפרעגט.

„דאס קימערט דיך ניט.“

„יא, עס קימערט מיך זעהר פיעל.“

„ווער זאגט עס?“

„איך! עס איז מיין פליכט צו זעהען, אז דוא זאָלסט ניט בעגעהען א דומ־הייט. איך וואָלט עס מיר אויף מיין גאנצעס לעבען ניט געקענט פערצייהען, ווען עס זאָל עפּעס פּאסירען.“

דאמור האט איהם אָנגעקוקט מיט א דומען בליק.

„איבריגענס, ווייסטו וואס,“ האט בעררו פלוצלינג געזאגט בלייבענדיג שטעהן, „איך לאָז דיך גאר ניט געהען.“

„ווער? דוא?“

„יא, איך!“

„ווארום ?“

„ווייל דוא טראָגסט מיט דיר מאָרד־געדאַנקען. שוויינ, דוא דארפסט דיך ניט פֿערענטפֿערן, איך ווייס אַלעס. און איך וועל דיך ניט לאָזען מאַכען קיין שריט ווייטער, ביז דוא זועסט מיר ניט דאָ ארויס געבען דאס מעסער וואס דוא טראָגסט בייא דיר. א מעסער אין דיינע הענד, איז א געפֿעהרליכע זאַך.“

דאמור האט אויפגעצויגען מיט דיא אַקסלען און דאַן האט ער פלוצלינג געזאגט ענטשלאָסען :

„קום מיט ווען דוא ווילסט, אָבער דוא זאָלסט מיר ניט פֿערקלאַפען א קאָפ מיט דיינע דומהייטען.“

אויף דיעזער ארט איז בעררו מיט דאמור'ן ווידער צוזאמען ערשיענען אין פעליסי'ס וואהנונג.

ווען סאניארד איז אריין אין שפייזע־צימער, האט ער בעמערקט דיא צווייא מענער שטעהענדיג. ער האט זייא ניט געהייסען זייא זאָלען זיך זעטצען. פעליסי האט געבאָפט ביידע קינדער און איז מיט זייא ארויס געלאָפען. זיא איז אריין אין א זאלאָן־צימער און גוט פערשלאָסען דיא טהיר. פעליסי האט נאך אימער מורא געהאט, אז דאמור וועט אוועק כאַפען א קינד.

זיא האט זיך אוועק געזעטצט נעבען דער טהיר, גלייך וויא זיא האט געוואָלט בעסער בעווארענען פֿאר איין איינברוך ; דיא קינדער האט זיא צוגעטולעט צו איהר בוזים, ציטערענדיג פֿאר שרעק, טאָמער וועט מיט זייא עפעס פאסירען.

אין דערזעלבער צייט, איז זיא געווען זעהר נייגיעריג צו הערען וואס עס געהט פֿאר צווישען איהרע ביידע מענער. אנפאנגס האט זיא גאר ניט געהערט, ווייל אין איהרע אויערן האט עס גערוישט און געשטורמט פון דער אויפרעגונג, נאר זיא האט אַלעס מעגליכע אָנגעווענדעט זיך צו בערוהיגען און הערען פיעל אָדער ווענינ וואס עס געהט פֿאר.

ווערענד דעם, זיינען איהרע צווייא מענער, אין נעבסטען צימער, געשטאַנען איינער געגען צווייטען, וויא צווייא העהנער, פאר א שלאַכט, און זיך אָנגעקוקט א היבשע צייט שטילשוויינענד. ענדליך האט סאניארד מעהר ניט געקענט ערטראגען דאס שטילשווייגען, און ער האט געזאגט :

„אלזאָ, איהר זייט דאס ?“

דאמור האט אנפאנגס געשוויעגען, נאר נאך א פויזע האט ער געענטפערט :

„יא, יא, דאס בין איך.“

דאמור, וויא עס שיינט, האט פערשטאנען, אז פעליסי האט אלעס מיטגע־טהיילט סאניארד'ן איבער איהם.

קוקענדיג אויף סאניארד'ן, האט דאמור געמוזט מודה זיין, אז ער איז א שעהנער מאן, פיעל שעהנער אלס ער, און נאכדענקענדיג, האט ער זיך געזעהען ערניעדריגט בייא זיך זעלבסט.

„קיין וואונדער," האט ער זיך געטראכט, „וואס פעליסי ליעבט איהם מעהר וויא מיך, און עס איז קיין צווייפעל, אז זיא וועט איהם יעטצט ניט פערבייטען אויף מיר."

דער פלייש־העקער, אבוואהל א זעכציגער, האט ער אויסגעזעהען איינגער אלס פופציג. ער איז געווען א שעהנער מאן, מיט א פרישעס געזיכט, גלאט געראזירט, און דיא האאר פון קאפ זיינען געווען גאנץ ניעדריג געשוירען. ער איז געשטאנען אין זיין וועסט מיט זיינע העמד־ארבעל, און ארום דעם ניעדריגען טהייל פון זיין קערפער, האט ער געטראגען א פארטוך אזוי וויים וויא שנעע. אין אלגעמיינעם האט ער אויסגעזעהען צו בעזיטצען א מונטערן און יוגענדליכען גייסט.

נאכדעם וויא דאמור האט בעענטפערט דיא ערנסטע פראגע, האט זיך סאניארד אומגעווענדעט און אויסגעזעהען זיך צו נעהמען צייט. דאמור איז אבער געווען אונגעדולדיג, און צענערענד, האט ער געמורמעלט:

„איך פערשטעה, איך בין אהער געקומען ניט צוליעב אייך; איך וויל עפעס רעדען מיט פעליסי'ן."

סאניארד האט זיך בייא דיעזע ווערטער אומגעקוקט, און הערענדיג דאמור'ס קלענגליבע און שוואכע שטימע, האט ער געענטפערט:

„הערט מיך אויס, קאמעראד, פריינד! לאמיר זיך ביידע גוט איינפערשטעהן. צום טייפעל! מיר דאכט, אז ניט איך האב אייך אוועקגענומען אייער שונא, און ניט איהר דארפט זיין מיין שונא. קריעגען זיך איבער דומהייטען, איבער זאכען וואס זיינען שוין פערפאלען, איז גאר קיין שכל ניט. ווירקליך, איז דען דא יעמאנד שולדיג?"

דאמור האט ארונטער געלאזען זיין קאפ, און געקוקט צו דיא פיס פון טיש. ער האט אין אלגעמיינעם אויסגעזעהען וויא א הונד, נאכדעם וויא זיין בעל־הבית האט איהם געגעבען א שטויס מיט'ן פוס און געהייסען שטעהען פון וויטען. ענדליך האט ער געענטפערט:

„איך האב צו אייך גאר ניט. האב איך אייך אין עפעס בעשולדיגט? לאזט מיך צו רוה; איך וויל רעדען מיט פעליסי'ן."

„וואס עס אנבעלאנגט צו דעם,“ האט סאניארד געזאגט, „מוז איך אייך זאגען, מיין פריינד, אז איהר קענט צו פעליסי׳ן ניט רעדען. ניין, ניין, דאס וועל איך ניט ערלויבען. דאָ, לעצטענס, ווען איהר האט זיא בעזוכט, האט איהר זיא קראנק געמאכט, אזוי האט איהר זיא אויפגערעגט. מעהר וויל איך עס ניט. איהר וועט מיר צוגעבען, אז איך האב א רעכט דערצו. מיר דאכט, אז אלעס וואס מען דארף רופען אין דיעזער אנגעלעגענהייט, קענען מירביידע גאנץ גוט בעשפרעכען. אויסער דעם, פערזיכער איך אייך, אז אלעס וועט זיך ענדיגען גוט, ווען איהר וועט נאָר ניט מאכען קיין סקאנדאל. לויט וויא איך האב געהערט, בעהויפטעט איהר, אז איהר ליעבט נאך אימער פעליסי׳ן. ווען דאס איז דער פאל, דאן זאָלט איהר נאָר אליין בערעכענען דעם צושטאנד, און עס איז אייער פליכט איהר זאָלט זאָרגען פיר דעם גליק פון דער פרוי וואס איהר ליעבט.“

דאמור האט וועהרענד דיעזער רוהיגער אנשפראכע צוריק געקריעגען זיין מוטה און אויפהויבענדיג זיינע אויגען צום רעדנער, איז ער זעהר אויפגערעגט גע־וואָרען.

„שטיל! שטיל!“ האט ער אויסגעשריען אין צאָרן, „מישט זיך גאר ניט אריין צווישען מאן און ווייב, ווייל אלעס וועט האבען א מיאוס׳ן סוף!“

בעררו האט געזעהן, אז זיין פריינד וועט דערבייא ארויס ציהען דאס מעסער פון זיין קעשענע, און ער האט זיך אריין געוואָרפען צווישעןביידע מענער. דאמור האט איהם אָבער העפטיג אָבגעשטויסען אויף א זייט:

„שטעה פון וויטען!“ האט ער געשריען, „איך וויים וואס איך האב צו טהון, און דוא זאָלסט ניט מיינען, אז איך בין איין אידיאָט!“

דאמור׳ס געזיכט, אויסגעמארטערט פון הונגער, עלענד און זאָרג, האט דאבייא געמאכט אזא שמערצהאפטע מיענע, דאס סאניארד, אנשטאט אויפגערעגט צו ווערען, האט ער מיט איהם געקריעגען מיטלייד.

„נאָר רוהיג, מיין פריינד, איך בעט אייך,“ האט סאניארד געזאגט צערטליך. „איך מיין אייך ניט צו בעליידיגען און ניט צו ערגערן. ווען א מענש איז אָבער אויפגערעגט, וויטהענד אזוי וויא איהר יעטצט, דאן וויים ער ניט וואס ער טהוט. הערט מיך אויס: ווען איך זאָל יעטצט אריין רופען פעליסי׳ן, וויל איך איהר זאָלט מיר פערשפרעכען צו בלייבען רוהיג, ווייל זיא איז נערוועז. איהר ווייסט דאס גראדע אזוי גוט וויא איך. קיינער פון אונז וויל זיא הרג׳ענען, ניט וואהר? אלזאָ, גוט, וועט איהר זיך בענעהמען אנשטענדיג?“

„אה, אנשטענדיג! יא, געווים אנשטענדיג!" האט דאמור געענטפערט ער־ביטערט. „ווען איך וואלט וועלען זיך אנדערש בענעהמען, מעגט איהר זיכער זיין, אז זייט איך בין דא, וואלט איך שוין בעדארפט איבערשניידען אייער גארגעל!"

ער האט שיער געוויינט בייא דיעזע ווערטער, און סאניארד, אנשטאט אופ־גערעגט צו ווערען, האט ער מיט איהם נאך מעהר מיטלייד געהאט.

„גוט, גוט, מיין ארמער פריינד," האט סאניארד געזאגט, ניט מיט א טאן פון שמייכלערייא, זאנדערן מיט ווארהרען מיטגעפיהל, „איך וועל אריין רופען פעליסי'ן. „יא, יא, איך וויל ניט זיין אונגערעכט; איך פערשטעה, יא, איהר ווילט מיט איהר האבען איין אונטעררעדונג. אייער וואונש זאל ערפילט ווערען. איהר האט א רעכט דערצו!"

בייא דיעזע ווערטער [illegible] ער זיך אומגעווענדעט, און צוגעהענדיג צו דער צווייטער טהיר, האט ער אנגעקלאפט און גערופען:

„פעליסי! פעליסי!"

ער האט געווארט אייניגע אויגענבליקען אויף איין ענטפער, אבער ער איז ניט געקומען. פעליסי, הערענדיג דערפון, אז זיא וועט דארפען האבען איין אונטעררעדונג מיט דאמור'ן, איז זיא געבליעבען זיטצען וויא צוגענעגעלט צום שטוהל, און דריקענדיג דיא קינדער צו איהר ברוסט, האט זיא זיך ניט געקענט ריהרען.

„פעליסי! פעליסי!" האט סאניארד ווידערהאלט, זעהענדיג אז ער קריעגט קיין ענטפער, „קום ארויס, דוא מעגסט ארויס קומען. אך, קינד, דוא ביסט א נאר, קום ארויס. ער פערשפרעכט צו זיין גאנץ רוהיג און פערנינפטיג."

ענדליך האט זיך געהערט דער שליסעל אומדרעהן אין שליסעל־לאך, און דאן האט זיך דיא טהיר געעפענט. פעליסי איז ערשיענען, און באלד ווידער צוריק צו־געשלאסען דיא טהיר, מיט דער אידעע, אז טאמער פאסירט עפעס, זאלען ווע־ניגסטענס דיא קינדער בלייבען לעבען.

דאן האט ווידער געפאלגט א לאנגע און שטילע פויזע. יעדער איינער האט ערווארטעט דער צווייטער זאל אנפאנגען דאס געשפרעך.

ווען סאניארד האט בעמערקט דעם שמערצהאפטען אויסדרוק אויף דאמור'ס געזיכט, האט ער זיך אבגעווענדעט און איז צוגעגאנגען צום פענסטער. ער האט אויפגעהויבען א זייט פון דעם ווייסען פארהאנג, און זיך געמאכט ארויס קוקענדיג אין דרויסען. דאס איז געווען, אום צו צייגען וויא ליבעראל ער איז, און ער ערלויבט דאמור'ן צו רעדען מיט פעליסי'ן אלעס וואס ער וויל.

דאמור האט אָנגעפאנגען שטיל און לאנגזאם אָבער אין א ריהרענדען טאָן.

„דוא ווייסט, פעליסי,“ האט ער געזאָגט, „אז איך בין אימער געוועזן טרייא און איבערגעבען צו דיר. וויא עס זאָל זיין, מוזטו צוגעבען, אז דאס איז א טהאט־זאכע. גוט, איך בעאבזיכטיג ניט היינט אָנצופאנגען דיי שלעכט צו בעהאנדלען. איך וועל דיר זאָגען דיא וואהרהייט, אז אין איין צייט, האב איך מיך שוין געהאט ענטשלאָסען, אייך אלע איבערצושניידען דיא העלזער. דאן האב איך מיך אליין גע־פרעגט, וואס מיר קען דערפון ארויס קומען. מיט דיין בלוט, וועל איך נאך ניט האבען געהיילט דיא וואונד פון מיין קראנקעם הערץ. דיא זאך דערפון איז אזוי: איך האב בעשלאָסען פיר דיר זעלבסט איבערצולאָזען דיא וואהל: דוא אליין זאָלסט אורטהיילען, וועלכער מאן עס איז פיר דיר פאסענד. איך ווייס, אז סאניארד האט דיך לעטצטענס גוט בעהאנדעלט. עס איז וואהר. אָבער דוא וועסט מיר מודה זיין, אז איך האב דיך אויך ניט שלעכט בעהאנדעלט. און ווען איך וואָלט בעזעסען רייכטהום, וואָלסטו עס מיט מיר גענאָסען. דאן בין איך דעריעניגער, וועמען דוא האסט געשוואוירען צו ערשט טרייהייט און ליעבע, און דוא האסט קיין אורזאכע געהאט, אָדער איך האב דיר קיין אורזאכע געגעבען צו ברעכען דיין שוואור. דיין טענה איז, אז דוא האסט מיך גערעכענט פאר טויט. גוט, לאָמיר אָננעהמען, אז דוא האסט רעכט. יעטצט לעב איך אָבער. דאפיר וואס דוא האסט מיך גערעכענט פאר טויט, האסטו ביז יעטצט געלעבט מיט איין אנדערן מאַ איך פערצייהע דיר, וייל דוא ביסט ניט שולדיג. איך וויל מיך ניט ווענדען צו דיא געריכט־הייזער און דאָרט זוכען גערעכטיגקייט; איך אפעליר צו דיין אייגענעם געוויסען, און פרעג דיך: מיט וועלכען מאן ווילסטו פאָרטזעטצען צו לעבען ווייטער? זאָג, פעליסי, דוא דארפסט דיך ניט שעהמען, יעדער פון אונז וועט אקצעפטירען דיין אורטהייל.“

א לאנגע און שטילע פויזע איז פאָראיבער, אָהנע יעמאנד זאָל וואגען עפעס צו זאגען. סאניארד האט שטיל־שווייגענד אומגעווענדעט זיין קאָפ פון פענסטער און געבליקט אויף דער סצענע.

פעליסי, אויפגערעגט און גערירהט, האט אויסגעבראָכען אין א העפטיגעס געוויין. דאמור האט אָבגעווענדעט זיינע אויגען פון איהר, און קוקענדיג אויף א זייט, האט ער ערוואַרטעט איהר ענטפער.

פון צווישען דיא טרערען האט פעליסי געמורמעלט.

„גאָט ווייס דעם אמת, אז איך בין פערווירט און פערצווייפעלט. דוא, זשאַק,

ביסט געווען דער מאן פון מיין יוגענד, פון מיינע ערשטע לעבענס־יאָהרען. דוא וועסט אויך מודה זיין, אז דוא האסט ניעמאלס געהאט איין אורזאכע צו צווייפלען אין מיין אויפריכטיגער ליעבע צו דיר. אויב א פרויענצימער קען ליעבען מיט איהר גאנצעס הארץ, מיט איהר גאנצע ברוסט און זעעלע, דאן האב איך דיך געליעבט אויך אויף דיעזער אַרט. ווען דער שיקזאל האט דיך פון מיר ענטריסען, האבען מיינע אויגען ניט אויפגעהערט צו וויינען. איך האב ניעמאלס גערעכענט, דאס איך וועל נאך אימשטאנדע זיין צו ליעבען אירגענד איין איינדערן מאן. ווען איך האב געהייראטעט מיט סאניארד'ן, איז דאס נאָר געווען אויס נויט און עלענד, ניין, דיא עראינערונג אן דיר, האט מיך ניט געלאָזט ליעבען איין אנדערן מאן. נאָר ווען סאניארד האט מיך געמאכט גליקליך, צופריעדען און איך האב איהם געבוירען א קינד, דאן איז מיין ליעבע צו דיר געשטאָרבען און א נייער מאָנומענט פון ליעבע איז אויפגעבויעט געוואָרען צו..."

א העפטיגעס געוויין האט אונטערבראָכען איהרע ווערטער. זיא האט מעהר גאר ניט געקענט רעדען. דאמור האט געבליקט צו איהר טרויעריג און מיט איין אונהיימליכער אָבער רוהיגע שטימע, האט ער געזאגט:

„גוט, גוט, איך פערשטעה; דוא בלייבסט מיט איהם; דאס איז דיין וואהל. מיין הארץ האט עס מיר פריהער געזאגט וואס עס וועט זיין, נאך איידער איך בין אהער געקומען. איך טראָג דיר ניט נאך קיין האס דערפאר. אין געגענ־טהייל, איך בעהויפטע, אז דוא האסט פאָלקאָמען רעכט. וואס עס אנבעלאנגט מיר, קען מיך דער טייפעל נעהמען. אַלעס איז פאַראיבער. דער טרוים פון מיין לעבען איז צו ענדע. איך האב מעהר ניט אויף וואס צו האָפען. דיא אונטערשטע שורה איז, אז דוא ליעבסט מיך מעהר ניט; יענע ליעבע צו מיר, איז טויט. יא, דוא ליעבסט איהם, וויל ער מאכט דיך גליקליך, און דאן, האסטו מיט איהם קינדער, וועהרענד מיט מיר..."

בייא דיעזע ווערטער האבען זיך זיינע אויגען אויך אָנגעפיללט מיט טרערען, אָבער ער האט אונטערדריקט זיין אויפרעגונג. בליקענדיג צו פעליסי'ן און זעהענדיג וויא גערוהרט זיא איז, האט ער פאָרטגעזעטצט:

„דוא ביסט א נאר, דוא דארפסט ניט וויינען; דוא ביסט ניט שולדיג. עס האט בלויז אזוי פאסירט, און ווילענדיג אָדער אונווילענדיג, מוזען מיר אַקצעפּטירען דעם אורטהייל... דיא זאך דערפון איז אייגענטליך אזוי: איך האב דיך בלויז געוואָלט זעהען נאך איין מאל און דיר זאגען, אז דוא זאָלסט זיך ניט ערגערן און רוהיג שלאָפען. יעטצט, וויא אַלעס איז שוין פאַראיבער און דוא האסט אַליין געוועהלט,

וועל איך דיך מעהר ניט בעאונרוהיגען. אלעס איז פאַראיבער, פעליסי, יא, אַלעס איז פאַראיבער, דוא וועסט שוין מעהר פון מיר ניט בעאונרוהיגט ווערען...

ער האט זיך שנעל אומגעווענדעט און איז צוגעגאַנגען צו דער טהיר.

סאַניאַרד, וועלכער האט דיא גאַנצע צייט געשוויעגען און איז ניט געווען וועניגער געריהרט וויא פעליסי און דאַמור, איז איהם שנעל ענטגעגען געלאָפען, פערשטעלט זיין וועג, און אויסגעשריען:

„אַך, מיין פריינד! איהר זייט א בראַווער מענש! איך בעט אייך, טהוט מיר צוליעב, געהט ניט אַזוי אַוועק. ניט אַזאַ אבשיעד זאָלט איהר נעהמען פון אונז. בלייבט דאָ, עסט וועניגסטענס מיטאָג מיט אונז... זאָגט, וואס קען איך טהון פאַר אייך?"

„גאַר ניט, גאַר ניט, איך דאַנקע," האט דאַמור געענטפערט.

בעררו, וועלכער האט גערעכענט, אז דיא געשיכטע וועט זיך גאַנץ אַנדערש ענדיגען, איז געווען איבערראַשט און ערשטוינט איבער אַזאַ שלום. ער האט געוואָלט עפּעס זאָגען, נאָר ער האט ניט געוואוסט וואס.

„ניין, מיין פריינד, געהט ניט!" האט זיך סאַניאַרד געבעטען, „לאָמיר וועניגסטענס עפּעס טרינקען. איך בעט אייך, לאָמיר טרינקען צוזאַמען א גלאָז וויין, ווען איהר וועט אַזוי אַוועק געהען פון אונז, וועט עס הייסען, אז דער טייפעל האט זיך דאָ אריין געמישט."

„איך וועל קיין זאַך דאָ געניעסען!" האט דאַמור געענטפערט ענטשלאָסען. בעררו האט איהם אָבער פערשטעלט דעם וועג.

דאַמור האט זיך אומגעקוקט אין דעם זויבערן און מונטערן שפּייזע־צימער און איז געבליעבען שטעהען פערטראַכט.

סאַניאַרד האט זיך שנעל אומגעווענדעט צו פעליסי'ן און איהר איינגעראַמט:

„בעט דוא איהם, ער זאָל מיט אונז עפּעס געניעסען."

פעליסי האט געצעגערט, דאַן האט זיא געזאָגט:

„זשאַק, טהו מיר צוליעב, און ענטזאָג ניט מיין מאַן'ס איינלאַדונג."

ער האט געבליקט אייף איהר פערוויינטעס געזיכט, און געענטפערט:

„גוט, איך בלייב."

סאַניאַרד איז געוועזען אויסער זיך פאַר פרייד און אויסגעשריען:

„שנעל, שנעל! פעליסי! ברענג אריין גלעזער! רוף אריין דאָס דיענסט־מעדכען. פיער גלעזער, גוט. דוא וועסט אויך מיט אונז מיט־טרינקען, פעליסי. יא,

דוא מוזט. אַך, פריינד, קאַמעראַד, דאס איז זעהר שעהן פון אייך וואס איהר ענט־ זאגט מיר ניט. איהר קענט זיך גאר ניט פאָרשטעלען וויא דאס פרייט מיך! איך ליעב זעהר א גוט־הערציגען און בראַווען מענשען. און איהר זייט דער בראַווסטער מאַן!"

דערווייל איז פעליסי, מיט ציטערענדע הענד, צוגעגאַנגען צום שראַנק אום אַרויס צו נעהמען עטליכע גלעזער מיט א גרעסערער כלי אויף וויין. אָבער זיא איז געוועזן אזוי פערווירט, אז זיא האט גאר ניט געוואוסט וואו זיא איז אין דער וועלט, און האט קיין זאַך געקענט געפינען.

סאַניאַרד האט דאס בעמערקט, און איז צוגעלאָפען איהר העלפען. עס האט שוין ניט פיעל געדויערט און מען האט אַרויף געבראַכט דעם וויין.

דיא גלעזער זיינען אָנגעגאָסען געוואָרען, און יעדער האט געטרונקען „לחיים."

דאַמור איז געשטאַנען אויף דיא פיס מיט דער גלאָז אין דער האַנד. ער איז אויסגעקומען אַקוראַט געגענאיבער פעליסי'ן. ער האט אויסגעשטרעקט זיין האַנד מיט זיין גלאָז אום צו גרייכען פעליסי'ס גלאָז.

ביידע האבען זיך אָנגעקוקט שטילשווייגענד; זייערע בליקען האבען זיך בעגעגענט. און אין זייערע אויגען האט זיך אָבגעשפּיעגעלט דיא געשיכטע פון זייער פערגאַנגענהייט.

זיא האט אזוי געציטערט, אז מען האט געקענט הערען וויא איהר גלאָז האט געקלונגען בייא דער בעריהרונג מיט זיין גלאָז. דאַן האבען זייא אַרונטער געלאָזען זייערע אויגען און זייא האבען אויסגעזעהען וויא צווייא טויטע פיגורען. יא, זייא זיינען ווירקליך דאַמאלס געוועזן טויט, זייא האבען נאָר געלעבט אין דער גע־ שיכטע פון זייער פערגאַנגענהייט.

„צום וואָהלזיין!" האט זיך געהערט דאַמור'ס שטימע מורמלען."

„צום וואָהלזיין," האט זיא געמורמעלט קוים וואס מען האט געהערט.

דאַן האבען אלע פיער צוזאַמען געטרונקען, און אין צימער האט געהערשט א טיעפע שטילקייט.

דיא שטילקייט איז אונטערבראָכען געוואָרען דורך דיא שטימען פון דיא קינדער, וועלכע האבען זיך געריהרט פון דעם צווייטען צימער.

דיא קינדער, וויא עס שיינט, זיינען פריהער געזעסען גאַנץ שטיל, לויט וויא זייער מוטער האט זייא אָנגעזאָגט, דאַן האבען זייא אָנגעפאַנגען זיך צו שפּיעלען

און זיינען נאכגעלאָפען איינער דעם צווייטען. זייער געלעכטער האט געקלונגען מונטער און פולל מיט לעבען.

פלוצלינג האבען זייא אָנגעהויבען צו קלאפּען אין דער טהיר און שרייען:

„מאמא! מאמא!"

ניעמאנד האט געענטפערט.

„עפען אויף, מאמא!" האט איין קינד נאך אמאל געשריען.

דיא שטימע פון דעם קינד, האט אויסגעזעהען צו האבען א שמערצהאפטע ווירקונג אויף דאמור'ן.

ער איז פּלוצלינג וויא אויפגעשפּרונגען, און אויסגערופען:

„אדיע! אדיע, אייך אלע!"

ביא דיעזע ווערטער האט ער ארונטער געשטעלט זיין גלאָז אויף'ן טיש און איז צוגעגאנגען צו דער טהיר.

ער איז ארויס. פּעליסי, שטעהענדיג גראד, שטיל, בלאס און ציטערענד, האט איהם נאכגעקוקט, וועהרענד סאניארד האט נאך בעגלייטעטביידע מענער ביז אויף'ן טראָטואר.

5.

ווען זייא זיינען ארויס געקומען אויף דער גאס, האט דאמור אָנגעפאנגען צו געהען אזוי שנעל, אז בעררו האט איהם גאר ניט געקענט נאכהאלטען. בעררו האט געסאָפּעט און געשוויטצט.

ווען זייא זיינען צוגעקומען צום באטיניאָל בולעווארד, האט זיך דאמור אריין געוואָרפען אין א באנק און ארויסגעלאזען א טיעפען און לאנגען זיפץ. ער איז געבליעבען זיטצען וויא פּאראליזירט; זיינע אויגען האבען זיך ניט בעוואוגען און זיינע באקען זיינען געווען ווייסער וויא דאס העמד וואס ער האט געטראגען.

עס זיינען פאראיבער עטליכע מינוטען אָהנע ער זאָל עפּעס זאגען. בעררו איז געווען צו ערמיעדעט פון דעם לויפען, אום ער זאָל קענען מאכען עפּעס א בעמערקונג.

ענדליך האט דאמור אָנגעפאנגען צו ברומען.

„אזוי, אזוי," האט ער געמורמעלט, איהם האט זיא פאַרגעצויגען; איך בין איהר ניט געפעלען געוואָרען. דאס זיינען זייא אלע — זייא ליעבען נאָר דעם מאן, וועלכער קען זייא פערשאפען מעהר פערגניגען. נאטירליך, ער, איז געזונד, שטארק, גלאַט געראזירט, און ער האט אויך געלד. איך בין געעלטערט, פול מיט

צרות, אָהן געלד, און דערפאר דארף זיא מיך אויף כפרות. זיא האט מיך געליעבט! ליגען! ליגען! זיא האט מיך קיינמאל ניט געליעבט!"

בעררו האט זיך אונטערדעסען אביסעל אויסגערוהט און בעמערקט:

„וואס ברומסטו דארט?"

„וועניגסטענס," האט דאמור פאַרטגעזעטצט אָהנע צו הערען וואס בעררו פרעגט איהם, „וואָלט איך דעם פיינעם הערר מיט דער פיינער דאמע, אריין געוואָרפען א פאאר פעטש..."

„ריכטיג, ריכטיג," האט בעררו אונטערגעכאַפּט הערענדיג דאמור'ס לעטצטע ווערטער. „איך האב אימער געזאגט, אז דוא ביסט א לעמעשקע. גאר ניט! דוא נעהמסט מיר־ניט־דיר־ניט און גיבסט אוועק א פרעמדען מאן דיין ווייב, גלייך וויא עס וואָלט זיך געהאנדעלט אום טראַקטירען יענעם מיט א מיטאג. ענטוועדער דוא ביסט צו משוגע, און נעהסט יענעם הרג'ענען, אָדער דיך קימערט גאַר ניט דיא גאנצע געשיכטע! פע, שעהם דיך!"

דאמור האט איהם אָנגעקוקט מיט פערגלאָצטע אויגען, אָהנע צו בעגרייפען גענוי וואס ער זאגט איהם.

„א שאנדע, א מיאוס'ע זאך," האט בעררו פאָרטגעזעטצט, „א מאן מוז זיין א מאן, זאָגסט איז ער ערגער פון א ווייב. האסטו געהערט, אַבלאָזען א ווייב זיא זאָל טהון וואס זיא וויל, און מאַכען א שווייג! דאָ ניט לאנג האט פאַסירט איין עהנליכע געשיכטע אויך מיט א קאָמוניסט. ער איז געוועזען פערשיקט, און ווען ער איז צוריק געקומען, האט ער געטראָפען זיין פרוי וואָהנען מיט איין אנדערן מאַן. און וואס מיינסטו איז געוועזען? גאנץ איינפאַך, דער קאָמוניסט איז ערשיענען און געפאָרדערט זיין רעכט, זיין אייגענטהום. דיא פרוי איז געוועזען זיינע, און זיא האט געמוזט צוריק געהען וואָהנען מיט איהם. יעטצט זיינען זייא ווידער צוזאמען. אזוי דארף עס זיין."

„וואס?" האט דאמור געפרעגט.

„איך מיין," האט בעררו געענטפערט, „אזביידע מענער מיט דער פרוי וואָהנען צוזאמען. נאַטירליך האט דער קאָמוניסט געקענט אויספיהרען אָבצונעהמען זיין פרוי פיר זיך אליין, אָבער ער וואָלט דערמיט גאר ניט אויפגעטהאָן. פער־שטעהסטו, דאס איז געוועזען דערזעלבער פאל וויא מיט דיר: דיא פרוי האט געוואָהנט מיט א רייכען מאַן, און דער קאָמוניסט טהיילט יעטצט זייער רייכטהום. א מאַן מיט שכל דארף אזוי טהון, און ניט זיין קיין דומער אייזעל. נאַטירליך, ניט

יעדער איז אזוי נאריש וויא דוא ביסט. א מענש דארף פערשטעהען א געשעפט און אימער זעהען עס זאָל איהם ארויס קומען א טובה."

דאמור האט איהם אָנגעקוקט ערשטוינט און אויפמערקזאם. דאן האט ער געזאגט:

„דוא פערשטעהסט מיך ניט. ווירקליך, עס איז שוין איבערהויפט צייט, דוא זאָלסט מיך צורוה לאָזען. קענסט דיר געהען וואוהין דוא ווילסט. איך וויל דיך מעהר ניט קענען, וויל דוא ביסט מעהר ניט מיין פריינד."

„וואס! איך בין ניט דיין פריינד?" האט בעררו אויסגעשריען מיט א בעלײדיגטען טאָן, „איך בין ניט דיין פריינד? אזוי! אמת, דוא מעגסט עס זאגען, נאבדעם וויא איך האב אלעס מעגליכע אָנגעווענדעט פיר דיר. זאָג מיר נאָר, זשאק דאמור, וואס וואָלט פון דיר געוואָרען, ווען איך וואָלט דיך אָבגעלאָזען דוא זאָלסט נאכגעהען דיין אייגענעם פערשטאנד? דוא ביסט דאָך עלענד און האסט קיין לעבעדיגען מענשען וואס זאָל זיך אום דיר בעקימערן. אט ביסטו יעטצט אויף דער גאס וויא א הונד, און דוא וועסט געוויס שטארבען פון הונגער אויף דער גאס, ווען איך זאָל דיר ניט זעהען ארויסהעלפען. האסט טאקי רעכט צו זאָגען, אז איך בין ניט דיין פריינד! ווען איך זאָל דיך יעטצט אָבלאָזען, וועכטו, אזוי וויא א הוהן, וועלכע איז מיעד פון לעבען, ארונטער לייגען דיין קאָפּ אונטער דעם פליגעל, צומאכען דיא אויגען, און זאגען אדיע צו דער גאנצער וועלט."

דאמור האט איהם ווידער בעטראכט מיט פערגלאָצטע אויגען, אָבער ער האט מעהר קיין וואָרט געזאגט. דאס איז געוועזען אמת, אז ער האט מעהר ניט וואס צו טהון, און נאָר ערווארטען דעם טויט פון הונגער און קעלט. עס איז איהם דאן איינגעפאלען דיא אידעע, אז ער זאָל זיך אריין ווארפען אין וואסער און זיך ערשפארען דיא מיה צו ליידען.

„גוט, אלזאָ," האט בעררו פאָרטגעזעטצט, „איך וועל דיר בעווייזען, אז איך בין ווירקליך דיין איינציגער פריינד אויף דער וועלט. איך וועל דיך ניט לאָזען אויסגעהען אויף דער גאס; ניין, דאס זאָל ניט געשעהען! איך וועל דיך ערגיץ אוועק פיהרען אין א הויז וואו דוא זאָלסט האבען א פּלאטץ צו עסען און צו שלאָפען."

ביי דיזע ווערטער האט ער זיך אויפגעהויבען פון דער באנק, גלייך וויא ער וואָלט געפּאסט א פּלעטצליכען ענטשלוס. ער האט אָנגענומען דאמור'ן ביי זיין ראָק און איהם געשלעפּט.

„קום, שטעה אויף!" האט ער געשריען.

„וואס ווילסטו פון מיר האבען?"

„קום, זאג איך!“

„אָבער וואוהין? וואוהין?“

„שטעה נאָר אויף און דוא וועסט שוין זעהען.“

דאמור האט זיך אויפגעהויבען.

„דוא ביסט א שעהנער חברה־מאן,“ האט בעררו געזאגט, „דוא טויגסט ניט אפילו א קאטץ איין עק צו [illegible] בינדען. דיא וואהרהייט איז, אז אזעלכער וואס קען פאר זיך אליין ניט זאָרגען, מעג ליידען פאר זיין דומהייט. אָבער איך קען דיך ניט זעהען ליידען, ניין, איך קען ניט, ווייל איך בין דיין פריינד. דוא ביסט געווען דום גענוג ניט צו וועלען עסען בייא דיין פרוי'ס טיש; גוט, דאן זאָלסטו עסען ערגעץ אנדערש... דאָ האסטו אביסעל טאבאק, שטאָפּ אָן דיין לולקע און קום. איך וועל דיך מעהר ניט אָבלאָזען, אז דוא זאָלסט דיך נאך בענארישען היינט צום צווייטען מאָל.“

בעררו איז געגאנגען פאָראויס און דאמור איז איהם נאכגעגאנגען. ער האט זיך אומגעווענדעט אין דער דואמסטערדאם שטראסע און דיין ווייטער אין דער בערלין שטראסע.

„וואוהין געהען מיר?“ האט דאמור געפרעגט.

„קום און שווייג,“ האט בעררו געענטפערט.

דאמור האט שוין געשוויעגען.

זייא זיינען צוגעקומען אין פראָנט פון א פּריוואט הויז, און בעררו איז גע־בליעבען שטעהען.

„דאָ וועלען מיר ארויף געהען,“ האט ער געזאגט צו דאמור'ן.

זייא האבען ביידע בעשטיעגען דיא טרעפּען, און בעררו האט אָנגע־קלונגען.

א דיענער איז ערשיענען און בעררו האט געפרעגט:

„איז מאדאם דע סאוויני צו הויז?“

דער דיענער האט געצעגערט און ניט געוואוסט וואס צו ענטפערן.

„גוט, האט בעררו ווייטער געזאגט, „געה ארויף און זאג איהר, אז בעררו איז דאָ.“

דער דיענער איז פערשוואונדען און דאן באלד צוריק געקעהרט.

„קומט ארויף,“ האט ער געזאגט, „דיא מאדאם ערווארטעט אייך“.

זייא זיינען אריין אין קאָרידאָר, וועלכער איז געווען זעהר עלעגאנט אויסגע־שמאָטעט. דאמור איז נאכגעגאנגען בעררו'ן ווִיא אין א חלום. ער האט נאָר ניט

נעקענט בעגרייפען וואו ער איז אין דער וועלט. אונטערדעסען האט ער זיך געשפירט רוהיגער וויא פריהער.

דער פוס־באָדען אין קאָרידאָר און דיא טרעפען זיינען געווען בעדעקט מיט קאָסטבארע קארפעטס. ווען ער איז ארויף דיא טרעפען, האט ער ניט געגוי גע־קענט וויסען פאר איבערראשונג. דאן האט ער זיך געמערקט וויא בעררו האט גע־עפענט א טהיר און פאר זיינע אויגען איז ערשיענען א מיטעל־מעסיגע יונגע פרוי, זעהר שעהן, מיט צערוואָרפענע בלאָנדע האאר, און אזוי לייבט געקליידעט, אז א היבשער טהייל פון איהר לייב האט זיך ארויס געזעהען.

„אך, פריינד בעררו!‟ האט זיא אויסגעשריען.

בעררו האט געגעבען א וואונק.

„ווער זאגט איהר איז עס?‟ האט זיא געפרעגט.

„ער איז עס!‟ האט בעררו געענטפערט.

אין נעכסטען אויגענבליק האט זיך דיא יונגע פרוי געוואָרפען אויף דאמור'ן, איהם אומארמט און געקושט.

„פאפא! דאס איז מיין פאפא?... אך, איך דאנק אייך, איך דאנק אייך, וואס איהר האט איהם בעוואויגען ער זאָל אהער קומען!‟

זיא איז געווען אנגענעהם און גוט־הערציג, וויא פיעלע פון איהר קלאסע זיינען; זיא האט זיך אויך ניט בעקימערט אום דיא אַלטע און שמוטציגע קליידער פון איהר פאטער. זיא האט געלאכט און געוויינט פאר פרייד, און דאן האט זיא געקלאפט מיט איהרע הענד וויא א קינד וואס מען ברענגט איהם א שפיעלערייא.

דאמור איז געווען ערשטוינט און איבעררראשט, זאָ דאס ער האט זיא זאָגאר ניט דערקענט.

„וואס איז מיט דיר, זשאק,‟ האט איהם בעררו דערמאָהנט, „דאס איז דאָך לואיז, דיין לואיז, דערקענסטו ניט דיין טאָכטער?‟

דאמור האט ענדליך ארויס געשטאמעלט:

„אָה יא... ריכטיג... דאס איז לואיז...‟

ווייטער האט ער ניט געשפראָכען.

„זיטץ, זיטץ, ליעבער פאטער,‟ האט זיא געזאגט און איהם געזעטצט אויף איין עלעגאנטער סאָפא. דאן האט זיא אָנגעקוקען און א דיענער איז ער־שיענען:

„ווער עס וועט קומען, זאָלסטו זאגען, אז איך בין ניטאָ צו הויז. פער־שטעהסטו?"

דער דיענער איז אוועק שאָקלענדיג מיט זיין קאָפּ, אז ער פערשטעהט.

דאַמור האט זיך דערווייל אויסגעקוקט אין צימער. דיא ווענט זיינען געווען בעהאנגען מיט א קאָסטבארען קאשמיר, צווישען וועלכען עס האבען זיך ארויס געזעהען גרויסארטיגע בילדער; דאס מעבעל איז געווען האלב פערגאָלדעט, און יעדע איינצעלהייט האט אָנגעצייגט, אז דאפיר איז בעצאָהלט געוואָרען פיעל געלד. דאַמור'ס הארץ האט אָנגעקוואָלען, און אין זיינע גלענצענדע אויגען, האט מען גע־קענט לעזען זיין פערגניגען און איבערראשונג.

בערדו האט דאס בעמערקט און ער האט איהם אָנגעקלאפּט אן דיא פּלייצעס.

„אלזאָ, זשאַק," האט ער געזאגט, „ווערסטו נאך אלץ זאגען, אז איך בין ניט דיין פריינד? איך האב גאנץ גוט געוואוסט, אז פון דיר קען גאר ניט ווערען אָהן דיין טאָכטער. דערפאר האב איך אויפגעזוכט איהר אדרעסע, דאן האב איך זיא בעזוכט און דערצעהלט דיא גאנצע געשיכטע איבער דיר. זיא האט מיר גלייך געזאגט: „ברענג איהם אהער. ער זאָל זיין מיין בעסטער גאסט!"

„געוויס, נאטירליך. ער איז מיין ארמער אָבער גוטער פאמער," האט לואיז געזאגט איהם גלעטענדיג צערטליך. „אך, פּאפּא, דוא מוזט וויסען, אז איך האס דיין רעפּובליק. דיא רעפּובליקאנער זיינען א שמוטציגעס און אבשייליכעס געזינדעל, וועלכע וואָלטען יעדען רואינירט, ווען מען זאָל זייא לאָזען טהון וואס זייא ווילען... אָבער דוא, יא, דוא ביסט מיין טהייערער און ליעבער פּאפּא, און דיר פערצייהע איך אלעס. איך געדענק נאך, פּאטער, וויא גוט דוא ביסט געווען צו מיר, ווען איך בין געלעגען קראנק און איך בין נאך געווען א גאנץ קליינעס מעדכען. דוא ווערסט זעהען, פּאפּא, אז מיר וועלען ביידע זיך זעהר גוט פערטראגען און מיר וועלען איבער אלעס איינשטימען, ווען דוא ווערסט נאָר מיט מיר ניט רעדען איבער פּאָליטיק... פּאָרלויפיג, ביז וואנען עס וועט עפּעס זיין, וועלען מיר אלע דרייא צוזאמען עסען מיטאג. אך! וויא שעהן, וויא הערליך, וויא פּרעכטיג דאס איז!"

זיא האט זיך אוועק געזעטצט ביינאהע אויף דאַמור'ס קניען, שטיפענדיג און לאכענדיג. איהרע אויגען האבען געגלענצט מיט פערגניגען און איהרע שעהנע בלאָנדע האאר, זיינען אריעבער געפאלען איבער איהרע אויערן.

דאַמור איז געווען אויסער זיך; ער האט געשפּירט א זיסעס פערגניגען זיך פערשפּרייטענדיג איבער זיין גאנצען קערפּער.

גראדע דאמאלס, האט ער געוואָלט ציינגען זיין אלטען שטאָלץ און ענטזאגנען דיא איינלאדונג צו מיטאג, ווייל ער האט באלד איינגעזעהן, אז עס פאסט ניט פאר איין עהרליכען מענשען און איבערהויפט פאר א פאטער, צו עסען אין אזא הויז. דיא וואהרהייט איז, דאס ווען ער וואָלט אפילו פריהער ניט געהערט ווער זיין טאָכטער איז, וואָלט ער אויך דערקענט אן איהרע בענעהמונגען וואס פאר א כאראקטער זיא טראָגט. יא, עס וואָלט געפאסט צו ענטזאגען אָנצונעהמען דיא איינלאדונג, אָבער ער האט ניט געקענט, ער האט ניט געהאט דעם מוטה דערצו.

יענע ענערגיע, מיט וועלכע ער האט פערלאָזען פעליס'ס הויז און זיך אפילו ניט אומגעקוקט, האט איהם שוין געפעהלט.

איבריגענס, האט זיין טאָכטער אויסגעזעהען אזוי ליעבליך, אזוי צערטליך און אזוי גאסט־פריינדליך, דאס ער האט זיך געשפירט גענצליך אין איהר מאכט. דאן האט לואיז אריין געלייגט איהר ווייסע האנד אין זיינער, און געזאגט:

„אלזאָ, פאטער, דוא אקצעפטירסט מיין איינלאדונג?"

ער האט געשוויגען.

„נו?" האט זיא ווידערהאָלט, „דוא ווערסט דאך דיין לואיז'ן ניט ענט־זאגען?"

„יא, איך אקצעפטיר," האט ער ענדליך געענטפערט, וועהרענד צוויא גרויסע טראָפּענס טרערען האבען אָנגעפאנגען צו לויפען פון זיינע אויגען איבער זיינע איינ־געטריקענטע באקען.

ער האט דערבייא אויפגעשווידערט.

„דאס איז זעהר פערנינפטיג," האט בעררו בעמערקט. „ענדליך ביסטו גע־קומען צום שכל, אז א מענש דארף וויסען וויא צו לעבען אויף דער וועלט."

דאמור האט גאר ניט געענטפערט.

וועהרענד זייא זיינען געגאנגען איבער דעם קאָרידאָר אין שפייזע־צימער, איז דער דיענער ערשיענען און געזאגט צו לואיז'ן:

„הערר מאָנסיע ווארט אויף אייך."

„וואס? יעטצט?" האט לואיז געענטפערט אביסעל ערשטוינט, „ניין, ניין, ניט יעטצט. געה זאג איהם, אז מיין פאטער איז דאָ און איך קען איהם ניט זעהען. מאָרגען, אום 6 אוהר, ווען ער וויל, קען ער קומען."

דער טיש אין שפייזע־צימער איז געוועזען געגרייט וויא פאר א קעניג. אפילו אין זיינע בעסטע צייטען, איז דאמור ניט געזעסען בייא אזא עלעגאנטען טיש.

דער מיטאג איז געווען פראכטפאָל.

בעררו, וועלכער איז אימער אויפגעמונטערט געוואָרען בייא א גוטען ביסען און בייא א גלאָז וויין, האט נאך אונטערהאלטען דיא געזעלשאפט מיט וויטצען און שפאסען, און לואיז האט הערצליך געלאכט.

זיא האט זיך פאָרגעשטעלט, אז זיא איז ווידער אמאל אין דער אגוויערזש שטראסע, און דאס האט זיא זעהר שטארק אמוזירט.

דאמור, וועלכער האט שוין א פאאר טעג ניט געגעסען און זיין אפעטיט איז געווען זעהר גוט, האט געגעסען גוט און פיעל פון יעדער שפייז וואס מען האט אויפגעגעבען. לואיז האט איהם ערמונטערט נאך צו עסען, און ער האט ערפיללט איהר וואונש.

ווען איהרע אויגען האבען בעגעגענט זיינע, האט ער געשמייכעלט מיט פערגניגען און אונגעהייערע צערטליכקייט.

נאך דעם עסען, האט לואיז געהייסען אריין ברענגען זיסען וויין, וועלכער האט געגלענצט אין דיא גלעזער וויא שאמפאניער און זיך געלאָזען זעהר לייכט טרינקען. דיעזער וויין האט זייא אלעמען שטארק אויפגעמונטערט און איז געקראָכען טיעף אין קאָפ.

ווען דיא דיענער זיינען ערשיענען אום ארונטער צו נעהמען פון דעם טיש, זיינען זייא אלע דרייא געזעסען און געשפראָכען פון דער פערגאנגענהייט. זייא האבען גערעדט וויא פון א חלום דורך דעם ווירקונג פון דעם זיסען וויין.

בעררו האט דאן איינגעדרעהט א ציגארעט, און לואיז, דאס זעהענדיג, האט איהם אויסגעכאפט און פעררויכערט, האלטענדיג דיא אויגען האלב פערמאכט און איהר שעהנעס געזיכט האט אויסגעזעהען טרוימעריש וויא פון א בעצויבערונג.

זיא האט אונטערדעסען אריין געגאָסען נאך א פאאר גלעזלעך וויין און איז פערווירט געוואָרען. זיא האט שוין מעהר ניט געוואוסט וואו זיא איז אין דער וועלט, און אנשטאט אויסצומיידען פאר איהר פאטער דיא שילדערונג פון איהר געגענווערטיגעס לעבען, האט זיא אָנגעפאנגען צו פלוידערן פון איהרע געליעבטע.

דאס אלטע שפריכוואָרט, וואס בייא א ניכטערן אויף דער לונג, אין בייא א שיכור אויף דער צונג," האט זיך בעוויעזען אלס איין אייביגע וואהרהייט.

„יעטצט," האט זיא געפלוידערט, „ליעגען זייא אלע צו מיינע פיס. איך ליעבען? חא, חא, חא — איך האב זייא אלעמען אין דער ערד! זייער נעבּך, זייער

נשמה, זייער לעבען, דאס בעדארף איך! דער ערשטער בחור, איז געוועזן א הויכער, א ברונעטער, שעהנער, און איך בין געוועזן דום גענוג איהם אויך ליעב צו האבען. ער האט מיך טאקי באמת געליעבט, און איך האב איהם געליעבט... מיר האבען זיך ביידע געליעבט... אך, איך האב קיין שכל ניט געהאט, זאָנסט וואָלט איך ביי איהם גענומען א סך געלד... איך בין אָבער נאָר צופריעדען געוועזן מיט א קליינינ־קייט און מיט זיין ליעבע...

זיא האט זיך צולאכט, און דאמור מיט האלב־אָפענע אויגען און מיט א דומער מיענע אויף זיין געזיכט, האט צו איהר געבליקט אונפערשטענדליך.

„אָבער עס האט מיר ניט גענומען פיעל צו לערנען שכל," האט זיא פאָרט־געזעטצט, „ווען א פרויענצימער ליעבט א מאַן, בלויז דערפאַר וואס ער איז א מאַן, איז זיא נאַר א נאַר. האַ, האַ, האַ, איך קען דיא פרויען פון מיינע געליעבטע, וועלכע ליעבען זייערע מענער; אָבער דיא מענער ליעבען מיך, ניט זייערע פרויען... און איך האב אַלע מענער אין דער ערד! ווען איינער קומט צו מיר, גיב איך איהם פריהער א טאַפּ וויא שווער זיין געלד־בייטעל איז. איך ליעב איהם דאַן לויט דער שווערקייט פון זיין געלד. האַ, האַ, האַ! דיא דומקעפּ! זייא מיינען, אַז פרויען ליעבען מענער, אָדער זייא דאַרפען ליעבען מענער! עס הייבט זיך גאַר ניט אָן! פרויען־ליעבע, איז א זייפען־בלאָז. כל־זמן דיא זייפען־בלאָז האט גענוג לופט זיך צו האַלטען, האַלט ער זיך, און ווען דיא לופט ווערט וועניגער, דאַן פּלאַטצט ער. דאס איז מיט דער פרויען־ליעבע: א פרוי דאַרף ליעבען א מאַן ווען ער האט געלד, ווען ער קען איהר פערשאַפען פערגניגען, און ווען ער קען ניט, זאָל ער געהען צום טייפעל!"

„ריכטיג! ריכטיג!" האט בעררו איינגעשטימט.

„אָט דעם מאַנסיע וואס מען האט מיר פריהער אָנגעמעלדעט," האט זיא ווייטער געזאָגט, „ליעב איך! ווייסט איהר וואָרום? ווייל ער האט מיר געקויפט א נייעם עקיפּאַזש מיט צוויא אַראבישע פערד; געקויפט דיעזעס הויז פיר מיר און מיר געגעבען דרייסיג טויזענד פראַנקס. איהם מוז איך ליעב האבען א היבשע צייט, ווייל ער האט א סך געלד. דאַן וועל איך איהם אויפהערען ליעב צו האבען און ליעבען אַנדערע — האַ, האַ, האַ!"

דאַמור האט אויסגעזעהען עפּעס צו פערשטעהען, דען ער האט זיך געריבען דעם שטערען, גלייך וויא ער האט זיך געוואָלט אָן עפּעס ערוינערן וואס האט איהם זעהר געשמערצט.

„און זיא, מיין מאמא!‟ האט לואיז פלוצלינג געזאגט מיט ערביטערונג. „פון איהר וויל איך גאר ניט הערען! ניין, זיא זאָל מיר ניט קומען פאר דיא אויגען! פון מיין זייט, וויא זיא האט געגען מיר געהאנדעלט, בין איך איהר אלעס מוחל. אלעס, אלעס, אפילו פאר דעם וואס זיא האט מיך געשלאָגען און מיר געוואָלט חתונה מאכען מיט עפעס איין אָרימען ארבייטער. נאָר פאר דיר, וועל איך איהר קיינמאָל ניט פערציידען!‟

„פאר מיר?‟ האט דאמור געפרעגט אין א שוואכען טאָן.

„פאר דיר, יא פאר דיר!‟ האט לואיז געענטפערט. „זיא האט דאָך ניט אזוי פיעל שכל וויא איך, וויא קומט עס צו איהר זיא זאָל אזוי האנדלען געגען דיר? הער אויס, פאפא, ווען דוא וועסט מיר ערלויבען, וועל איך געהען צו איהר און זיא גוט אויסזידלען דערפאר וואס זיא וויל מיט דיר מעהר ניט וואָהנען!‟

דאמור האט אָנגעקוקט זיין טאָכטער און געשוויעגען. דאן האט זיא אויסגע־שטרעקט איהרע ווייסע הענד, איהם אומארמט און געקושט.

„מיין ארמער פאפא! מיין ארמער פאפא!‟ האט זיא געשריען און געוויינט.

דאמור האט זיא אויך געקושט.

„יא, יא,‟ האט זיא ווידערהאָלט, „איך וועל איהר ווייזען וואס דאס הייסט דיך אזוי בעהאנדלען!‟

„ניין, ניין, לואיז,‟ האט ער ענדליך געענטפערט, „דוא זאָלסט צו איהר מעהר ניט געהען צוליעב מיר. פיר מיר איז זיא טויט — טויט! דוא הערסט? זיא לעבט מעהר ניט פיר מיר!‟

„מיין ארמער, גוטער פאפא!‟ האט זיא ווידער געמורמעלט איהם קושענדיג.

דאן איז זיא פלוצלינג אויפגעשפרונגען און אויסגעשריען:

„יא, יא, ווירקליך, איך וועל דיר עפעס ווייזען, וואס עס וועט דיר גע־פעלען!‟

זיך אָנהאלטענדיג אן מעבעל ניט צו פאלען, איז זיא ארויס פון דעם שפייזע־צימער.

„א גאָלדענעס קינד!‟ האט בעררו אויסגעשריען פולל מיט בע־וואונדערונג.

דאמור האט אויפגעהויבען זיינע אויגען און איהם אָנגעקוקט.

„זיא איז א בריליאַנט! א סאַפיר! א פערל!“ האט בעררו ווייטער געשריען שטאַרק בעגייסטערט. „דוא דאַרפסט דאַנקען גאָטט פאַר אזא קינד!“

„יא, זיא איז א גוטעס קינד,“ האט דאַמור געמורמעלט.

לואיז איז וועהרענד דעם צוריק אריין געקומען, האַלטענדיג א ציגאַרעט צווישען איהרע ליפען. איהר פאַטער האט זיא איבעררייכט איין אַלטע און האַלב צעררי‌סענע פאָטאָגראַפיע.

„ווייסטו ווער דאס איז, פאַפּאַ?“ האט זיא געפרעגט.

דאַמור האט גענומען דיא פאָטאָגראַפיע אין זיינע הענד און אויף איהר געקוקט.

דיא מיענע אויף זיין געזיכט האט זיך לאַנגזאַם געוועקסעלט צו א ניכטערנ־הייט. זיינע מיעדע אויגען האבען זיך ניט געעפענט, און זיין גאַנצער קערפּער האט אויפגעציטערט.

ער האט ארויס געשטאַמעלט:

„עס איז אייזשען! מיין ארמער אייזשען!“

בעררו האט דאַן אויס געשטרעקט זיין האַנד און גענומען דיא פאָטאָגראַפיע. ער האט אויך אויסגעזעהען גערי‌הרט, און געמורמעלט:

„יא, דאס איז ער!“

לואיז, בליקענדיג צו איהר פאַטער׳ס אויפרעגונג, האט גענומען דיא פאָטאָ־גראַפיע אין איהרע הענד און איהרע שעהנע אויגען האבען זיך אויך אָנגעפילט מיט טרערען. דאַן האט זיא אָנגעפאַנגען צו בליפען, און צוריק געבענדיג דיא פאָטאָ־גראַפיע צו איהר פאַטער, האט זיא געמורמעלט:

„אך! איך געדענק איהם גאַנץ גוט; מיין ארמער ברודער... וויא שעהן ער איז געוועזען...“

אַלע דרייא זיינען געוועזען גערי‌הרט און געוויינט צוזאַמען.

צווייא מאָל איז נאָך דיא פאָטאָגראַפיע געגאַנגען פון האַנד צו האַנד, און יעדער איינער האט געהאַט צו דערצעהלען איבער איין אַנדערע עראינערונג וועגען דעם יונגען מענשען, וועלכער איז געפאַלען אין דער קאַמפּאַניע.

דיא פאָטאָגראַפיע, וויא עס שיינט, איז זעהר וועניג אָבגעהיט געוואָרען און איז וואַהרשיינליך דיא גאַנצע צייט, זייט אייזשען׳ס טויט, געלעגען אין דער פרייער לופט.

אָבער דאס בילד איז נאך געווען גענוג דייטליך אום ארויס צו רופען דיא פאָלקאָמענע עראינערונג אן דעם בראווען יונגען מענשען.

ארמער אייזשען; מען האט איהם געקענט זעהען גאנץ גענו אויף'ן בילד, אָנגעצויגען אין דער אוניפאָרמע פון דער נאציאָנאל־גארדע, און ער האט אויסגעזעהן עפעס וויא א שאטען פון א רעוואָלוציאָנער, פערלוירען אין דער דונקעלהייט פון א פערגאנגענער לעגענדע.

אויף דער אנדערער זייט, האט מען נאך אויך געקענט לעזען, וואס זיין פאטער האט אויפגעשריעבען מיט יאָהרען צוריק:

„איך וועל מיך נוקם זיין פיר דיר!“

דיעזע ווערטער האבען בייא דאמור'ן ארויס גערופען דיא פאָלקאָמענע ער־אינערונג אין דער פערגאנגענהייט, און אויפהויבענדיג א פרובט־מעסער, האט ער דערמיט געפאָכט איבער זיין קאָפּ און געשריען:

„יא, יא, איך וועל מיך נוקם זיין פיר דיר!“

לואיז האט לאנגזאם ארויס גענומען דאס מעסער פון זיינע הענד, און דאן האט זיא געזאגט:

„ווען איך האב געזעהען, אז פון מיין מאמא ווערט קיין לייט נימ, האב איך בעשלאָסען, אז מיין ברודער'ס פאָטאָגראפיע, דארף בייא איהר נימ בלייבען; עס איז קיין פאסענדער פלאטץ דאפיר. אין איין אבענד, האב איך ארויס געגנב'עט דיא פאָטאָגראפיע, און דאָ איז זיא. יעטצט, מיין ליעבער פאפא, גיב איך דיר דיא פאָטאָגראפיע! זיא בעלאנגט צו דיר!“

דאמור האט אוועק געשטעלט דיא פאָטאָגראפיע נעבען גלאָז און געהאלטען אין איין קוקען אויף איהר.

דערוויל האט דער איינדרוק פון וויין אָנגעפאנגען אלץ מעהר צו פערשווינדען, ביז זייא האבען זיך געשפירט באלד פאָלקאָמען אויסגעניכטערט. דאן האבען זייא אויך אָנגעהויבען צו רעדען פערנינפטיגער.

„און יעטצט, פאפא,“ האט לואיז אָנגעפאנגען, „איז עס מיין פליכט פאר דיר צו זאָרגען. דוא הערסט, דוא זאָלסט מיר נימ שטערען מיין פערגניעגען. איך מוז זעהען מיין גוטען און ליעבען פאפא גליקליך און צופריעדען. דאס איז מיין ציעל און מיין שטרעבען!“

דאמור האט געשוויעגען.

„איך וואָלט געזאגט,“ האט זיא פאָרטגעזעטצט, „אז דוא זאָלסט פערבלייבען דאָ נעבען מיר, מיט מיר, אין מיין הויז — וויא זאָגסטו, פאפא?“

„וואס וויס איך," האט ער גענטפערט.

לואיז, וועלכע איז שוין געוועזן אויסגעניכטערט, האט דאן באלד איינגעזעהען, אז איהר פאטער קען דאָרט ניט פערבלייבען; אז זיין געגענוואַרט, וועט שטערען די פיהרונג פון איהר לעבען.

„אָבער וואס קען מען טהון?" האט זיא דאַן געפרעגט קוקענדיג צו בעררו'ן.

„עס איז נאך דאָ צייט, לואיז," האט בעררו גענטפערט, „פאַרלויפיג לאָמיר זיך פרייען מיט דער געזעלשאַפט פון אונז אַלע דרייא."

לואיז האט אויסגעזעהען נאכצודענקען, און דאן האט זיא פלוצלינג אויס־גערופען:

„הער אויס, פאפא! מיר איז איינגעפאַלען א פרעכטיגע אידעע; די פראַגע איז נאָר, אויב דוא וועסט דארויף בעשטעהען. א הערר, מיינער א גוטער בעקאנטער און א ליעבענדער פריינד, האט מיך אונלענגסט איבערראשט מיט א פרעזענט. ער האט פאר מיר געקויפט א הויז נעבען מאנטע. מיין מיינונג איז, אז דוא זאָלסט איבערנעהמען דיעזעס הויז און עס פיהרען וויא דוא פערשטעהסט. דאס הויז איז א קאַטטבארעס איינגענטהום; עס איז אין גאנצען פערדונגען צו פער־שיעדענע בעוואָהנער. דוא קענסט דאָרט האבען א פרעכטיגע וואָהנונג פון דיינעטוועגען, און האבען פאַלקאָמענע 200 פראנקס א מאָנאט איינקינפטע. עס וועט מיך זעהר פרייען, מיין גוטער פאפא, ווען דוא זאָלסט דאס אקצעפּ־טירען."

דאמור האט וויעדער געשוויעגען.

„אַלזאָ, וואס זאגסטו צו מיין פאָרשלאג?" האט לואיז וויעדער געפרעגט אונגעדולדיג.

„וואס איז פאר א פראגע!" האט בעררו אונטערגעכאפּט, „ער וועט געוויס אקצעפטירען. „דאס איז דאך א גן־עדן, און ווען ער וועט דאָרט ווערען אונגעדולדיג, וועל איך ארויס קומען איהם אונטערהאַלטען. געוויס, געוויס, ער אקצעפּ־טירט!"

אויף דער אנדרער וואָך, האט זיך דאמור בעזעטצט אויף זיין טאָכטער'ס איינגענטהום, אין בעל־אייר.

דאמור לעבט נאך דאָרט ביז צו דער געגענווארטיגער צייט, און ער געניעסט די זיסע רוהע וואס ער האט זיך פערדיענט נאך אזוי פיעלע יאָהרען מארטערניסע, צרות, לייד, אונגליק און פיין.

ער איז געוואָרען פעט און דיק און קליידעט זיך וויא איינער פון דיא רייכע הערען. זיין געזיכט צייגט דיא אויפריכטיגע עהרליכקייט פון איין אלטען סאָלדאט.

דיא בויערן, ווען זייא זעהען איהם, נייגען זייא זיך, צום צייכען פון רעספעקט. ער פערברענגט זיין צייט אין געהען אויף דער יאגד אָדער כאפּען פיש.

מען קען בעגעגענען דאמור'ן אויף'ן וועג ווען דיא זונן שיינט, און ער בליקט מיט פערגניגען וואו דער ווייץ וואקסט און בליהט. ער האט א רוהיגעס געוויסען, און ווען מען זאָל איהם פרעגען וואס ער דענקט, וואָלט ער בעדארפט ענטפערן:

„איך האב קיינעם ניט בעראבבעוועט, און איך לעב מיר נאך מיין שווער־ פערהאָרעוועטעס פערמעגען."

ווען זיין טאָכטער קומט אמאל אהין אויף בעזוך מיט מאנכע הערען, דאן וויים ער, אז ער דארף בלייבען פון וויטען, און אזוי טהוט ער עס אויך אימער.

זיין גרעסטעס פערגניגען איז, ווען זיין טאָכטער זאגט איהם, אז זיא וועט מיט איהם צוברענגען א טאָג צוזאמען. דאן עסען זייא ביידע אין איינעם פריהשטיק און מיטאג, און זייא רעדען פון דער אונשולדיגער פערגאנגענהייט.

ער רופט זיא מיט דיא צערטליכסטע קינדער־נעמע', און ער בעוואונדערט איהר שעהנע פיגור, איהרע הערליכע קליידער און איהר פרעכטיגעס געזיכט.

דאמור האט קיינמאל ניט פראָבירט נאך אמאל צו זעהן זיין פרוי; ער האט בלויז זיין טאָכטער אין דער גאנצער וועלט, און ער איז מיט איהר פאָלקאָמען צו־ פריעדען.

נאָר איינמאל האט מיט איהם פּאסירט א מערקווירדיגע געשיכטע:

ער האט בעשלאָסען צו פאָהרען נאך פּאריז, דאָרט פערברענגען איין אבענד און בעזוכען דאס טהעאטער. עס איז געוועזן דאס דריטע יאָהר, זייט ער האט פער־ לאָזען פּאריז אום זיך צו בעזעטצען אין דעם הויז וואוהין זיין טאָכטער האט איהם געשיקט.

זיטצענדיג אין טהעאטער, האט ער ערבליקט א בעקאנטעס געזיכט מיט עטליכע ביינק ווייטער פון איהם.

ער האט באלד דערקענט דאס געזיכט; עס איז געוועזן פעליסי.

א מערקווירדיגעס שמערצהאפטעס געפיהל איז איהם פאָראיבער; ער האט נאך אלץ ניט פערגעסען אן איהר. נעבען איהר איז געזעסען א מיידעלע — איהר

קינד פון סאניארד'ן. ער האט פראבירט אבצרוועגדען דיין געזיכט פון איהר, אבער ער האט אונוויליגענדיג געמוזט זיך אומקוקען עטליכע מאל.

עס האט זיך איהם געדאכט, אז פעליסי איז נאך איינער געווארען לויט וויא זיא איז געווען ווען ער האט זיא געזעהען לעטצטעס מאל.

פלוצלינג האט זיא אומגעווענדעט איהרע אויגען צו איהם און זייערע בליקען האבען זיך בעגעגענט.

דאמור האט אומגעווענדעט זיין קאפ און ניט געוואלט קוקען אויף איהר. אבער ביז דער אקט איז געענדיגט געווארען, האט ער נאך געמוזט קוקען עטליכע מאל צו איהר, און ער האט בעמערקט, אז זיא נעהמט ניט ארונטער דיא אויגען פון איהם.

ווען דער אקט איז געווען צו ענדע, האט ער זיך אויפגעהויבען, מיט דער אבזיכט ארויס צו געהען, אדער נעהמען איין אנדערן פלאטץ, כדי ער זאל זיא מעהר ניט זעהען.

ווען ער איז געקומען צו דער טהיר, האט ער דערהערט א שטימע הינטער זיך:

„זשאק, דוא ביסט עס?"

עס איז געווען פעליסי'ס שטימע, און ער האט זיך געמוזט אומדרעהען.

„וויא געהט עס דיר, פעליסי?" האט ער געפרעגט פראבירענדיג צו זיין קאלטבלוטיג.

„איך וויל מיט דיר עפעס רעדען," האט פעליסי געזאגט.

דאן האט זיא זיך אומגעווענדעט צו א יונגעס מעדכען, וועלכע האט אויסגעזעהען צו זיין איהר דיענסט:

„פלארא," האט זיא געזאגט, „דוא קענסט דא פערבלייבען מיט'ן קינד ביז צו ענדע און דאן געהען אהיים; אין פאל איך וועל ניט צוריק קעהרען אויף מיין פלאטץ."

דיא דיענסט, פיהרענדיג דאס קינד בייא דער האנד, האט זיך אבגעווענדעט, און איז פערשוואונדען געווארען צווישען דער מענגע מענשען.

„זשאק," האט זיא נאך אמאל אנגעפאנגען, „איך האב דיך לעטצטענס געזוכט."

„מיך?"

„יא."

„וואס איז נייעס?“

„איך האב דיך געוואָלט זעהען.“

„אָה, זיך פערביינקט נאך מיר?“

„שפּאָטע ניט, זשאַק, איך האב דיר מיטצוטהיילען עפּעס זעהר וויכ־טיגעס.“

דאַמור איז געוואָרען ערנסט און אויך זעהר נייגיעריג. ער איז שטילשווייגענד ארויס אויף דער גאס מיט פּעליסי'ן.

„דאָ בין איך,“ האט ער געזאגט, „און דוא קענסט מיר מיטטהיילען וואס דוא ווילסט.“

„פאר אלעמען,“ האט זיא אָנגעפאנגען, „וויל איך וויסען וויא דיר געהט?“

„מיר געהט אויסגעצייכענט, ביסטו צופריעדען?“

„אָה, זעהר צופריעדען; ווירקליך, עס פרייט מיך.“

„און יעטצט פרעג וויימער.“

„זאג מיר נאָר, זשאַק, האסטו אויפגעזוכט לואיז'ן?“

„יא, וואס קימערט עס דיך?“

„ענטשולדיג מיר, זשאַק; איך בעט דיך, רעד מיט מיר ניט אַזוי בעז. איך פרעג דיך ניט בלויז אויס נייגיעריגקייט.“

„וואס דען ווילסטו?“

„איך וועל דיר זאגען דיא וואהרהייט,“ האט זיא געענטפערט, „איך האב מיך געזעהן מיט בעררו'ן נאך פאריגעס יאָהר, האט ער מיר דערצעהלט, אז דוא לעבסט פון לואיז'עס שאנדע־געלד — ניין, זשאַק, דאס דארף ניט זיין.“

פּעליסי האט מיט דיזע ווערטער בעריהרט א וואונד, וואס דאַמור האט אימער געזוכט צו פערדעקען. ער איז געבליעבען שטיל און ניט געקענט ענטפערן. ער האט זיך געשפּירט געבראָכען פון איהרע ווערטער.

„אַך, זשאַק! דוא ביסט אמאל געוועזן דיא עהרליכקייט זעלבסט!“

„וואס אלזאָ האב איך געקענט טהון מיט דער עהרליכקייט? אויסגעהן פאר הונגער?“

„אלעס אין דער וועלט, נאָר ניט נעהמען בייא איהר.“

„דאס איז זעהר לייכט צו זאגען,“ האט ער געענטפערט, „ווייסטו, אז צו יענער צייט ווען איך בין פאר דיר ערשיענען, בין איך אויסגעגאנגען פון הונגער!“

„איך ווייס עס, זשאק, אָבער איך האב דיר לײדער גאר ניט געקענט העלפען. ערשטענס בין איך ניט אימשטאנדע געווען צו בעריהרען סאניארד'ס געלד, און צווייטענס וואָלסטו פון מיר גאר ניט אקצעפּטירט.“

„דאס איז וואהר.“

„דאן האסטו פון איהר אויך ניט בעדארפט אקצעפּטירען קיין זאך. ניין, ניין, זשאק, דוא האט עס ניט בעדארפט טהון!“

זשאק האט געשוויעגען אייניגע אויגענבליקען, און דאן האט ער פּלוצלינג געזאגט:

„און דאס איז אלעס וואס דוא האסט מיר געוואָלט מיטטהיילען?“

„ניין, ניט דאס איז אלעס. איך בין דיר געקומען זאגען, אז דוא זאָלסט בייא איהר מעהר קיין זאך נעהמען, ווייל איך בין בערייט פאר דיר צו זארגען.“

„ווער? דוא?“

„יא, זשאק.“

„און וואס וועט סאניארד זאגען?“

„סאניארד איז טויט!“

„טויט?“

„יא, זייט 4 מאָנאט.“

„הם,“ האט זשאק געברומט.

פעליסי איז געשטאנען און ערווארטעט איין ענטפער, נאר אלס זיא האט געהערט, אז ער שווייגט, האט זיא דאן בעמערקט:

„זעהסט, זשאק, אָבוואהל איך האב שוין געהאט איין אנדערן מאן, קען איך נאך אימער אן דיר ניט פערגעסען. מיר האבען געלעבט אזוי פיעלע יאָהרען צוזאמען און געגאַסען צוזאמען אזוי פיעל שמערץ און פערגניגען. מיר האבען זיך געלעבט און געשעטצט, און, צו דער געגענווערטיגער צייט, ביסטו מיין טהייערסטער פריינד.“

„דיין טהייערסטער פריינד?“ האט זשאק געפרעגט שפּאָטיש. „און וואס האסטו דאמאלס געזאגט, ווען איך האב צוריק געקעהרט אָרעם, עלענד און אונגליקליך? ניין, ניין, נאר מיך ניט, ווייל איך וועל מיך ניט לאָזען נארען. איך ווייס ניט וואס דיין אבזיכט איז, אָבער אויף אזוי פיעל בין איך זיכער, אז דוא ווענינגסטענס, ביסט ניט מיין פריינד.“

„האסט איין אירטהום, זשאק. ווען מיר לעבען צוזאמען מיט א קאטץ, מיט א הונד אזוי פיעלע יאָהרען, ווערען מיר אויך צוגעקניפּט צו דער חיה מיט

פריינדשאפט, שוין ניט רעדענדיג פון א מאן, וועלכען מען האט אמאל געליעבט און געשעטצט."

„מיט א קאטץ, מיט א הונד! חא, חא...!" האט זיך זשאק צולאכט, „איהר פרויען, זייט מערקווירדיגע ברואים, נאר איהר קענט זיך זעלבסט ניט. מיט א קאטץ און מיט א הונד, קענט איהר שוין גאנץ גוט שליעסען פריינדשאפט. אבער וואו אייער פרויען־ליעבע צו א מאן שפיעלט דיא ראָלע, הערט אויף דיא פריינדשאפט. געה, געה, פעליסי, לאמיר בלייבען גוטע פריינד פון ווייטענס, און מיר זיינען שוין צו אלט אום נאך חוזק צו מאכען איינער פון דעם צווייטען."

פעליסי איז ווידער געבליעבען שטעהען און געקוקט צו זשאק'ן. ווען דער לעטצטער האט א בליק געגעבען אין איהרע אויגען, האט ער דארט בעמערקט טרערען.

„דוא ווינסט?" האט ער געפרעגט גערירט.

„איך וויין, זשאק," האט זיא געענטפערט, „ווייל דוא פערשטעהסט מיך ניט. דאס שיקזאל האט מיך געטריעבען צו הייראטהען מיט איין אנדערן מאן, געגען דעם וואונש פון מיין הארצען. דיך, זשאק, האב איך קיינמאל ניט פערגעסען..."

ביי דיעזע ווערטער האט זיא געוואָרפען א בליק אויף זיין דיקער פיגור און זיין זאטעם געזיכט מיט דיא ריינע קליידער, און פארטגעזעטצט:

„פיעל רייד זיינען איבריג. איך וועל דיר זאגען דיא וואהרהייט: פאר אלעמען, וויל איך ניט דוא זאָלסט לעבען פון אונזער טאָכטער'ס שאנדע־געלד, און דאן, בין איך בערייט מיט דיר צו טהיילען סאניארד'ס פערמעגען."

זשאק האט ארויס געלאזען א טיעפען זיפץ און געזאגט:

„הער מיך צו, פעליסי, און פערשטעה מיך גוט. דוא ווייסט, פיעללייכט מעהר וויא יעדער, דאס מיינע עהרענגעפיהלע זיינען אמאל געוועזען אזוי שטארק, אז איך וואלט פאָזיטיוו געשטאָרבען פאר הונגער איידער צו בעגעהען איין אונעהרענ־האפטע טהאט. יא, ווען דאס איז געוועזען, בין איך געוועזען יונג, שטארק, קרעפטיג און פול מיט לעבענס־גייסט. דיא צרות פון לעבען, האבען ביי מיר אלעס בערויבט. יעטצט בין איך איין אלטער מאן און איך שטעה שוין מיט איין פוס אין קבר. וו־פיעל איך האב נאך צו לעבען, וויל איך לעבען. איך וויל ניט וויסען אויף וועלכער ארט דיעזעס לעבען ווערט מיר פערשאפט. איך זעה אבער פאר מיר היינטיגע נאכט צווייא וועגען: ענט־ווידער צו לעבען פון דעם שאנדע־געלד פון מיין טאָכטער אדער פון דעם שאנדע־געלד פון מיין פרוי."

„פון דיין פרוי!" האט פעליסי אויסגעשריען ערשטוינט.

„פון מיין פרוי, יא, וואס איז דא פאר א וואונדער?" האט זשאק ווייטער געזאגט. „דאס געלד וואס מיין טאכטער בעזיטצט, קומט פון איהר פרויען־ליעבע, און דאס געלד וואס מיין פרוי בעזיטצט, שטאמט אויך פון דערזעלבער קוועלע. דער אונטערשיעד איז בלויז, וואס דעם פערקויף פון מיין פרוי'ס ליעבע האט בעשטעטיגט דיא קירכע אדער דיא רעגיערונג, און דיעזע פון מיין טאכטער, האט זיא אליין בעשטעטיגט. מיט מיר בלייבט עס גלייך, איך גלויב ניט אין קיין צערעמאניען. וועהרענד מיין טאכטער אבער, פערזארגט מיך מיט אלעמען וואס איך בענעטהיג און פערלאנגט פון מיר קיין אויסטויש דאפיר, פארדערסטו יעטצט פון מיר, איך זאל צוריק ווערען דיין מאן. זעהסטו פעליסי, אין דיעזער בעציהונג, זיינען מיר מענער שוין שטארק פערשיעדען פון דיא פרויען. א פרוי קימערט זיך ניט אויב איהר מאן האט געהאט צוואנציג אנדערע ווייבער, און דאן זאל ער אויך צו איהר געהערען, וועהרענד דיא מענער, ווענינסטענס איך, קען דיך שוין ניעמאלס בעטראכטען אלס מיין פרוי, נאכדעם וויא דוא האסט בעלאנגט צו איין אנדערן..."

א פויזע האט ווידער איינגעטרעטען, און פעליסי, וויינענדיג, האט געמורמעלט:

„איז דאס דיין לעטצטעס ווארט?"

„יא," האט ער געענטפערט. „אונזערע וועגען שיידען זיך דא. איך געה מיר מיין וועג און דוא דיינעם. שימפף ניט אויף דיין טאכטער, ווייל זיא האט ניט ערגער געהאנדעלט אלס דוא. זיא, אין איהר נויט, האט זיך פערקויפט צו מענער, דאסזעלבע האסטו אויך געטהאן. ניט בייא איהר און ניט בייא דיר איז געווען א פרייע וואהל פון ליעבע."

ער האט דאן אויסגעשטרעקט זיין האנד און אנגענומען איהרע:

„פעליסי," האט ער געזאגט מיט א ציטערענדער שטימע, „מיך פרייט עס צו הערען, וואס דוא קענסט לעבען רוהיג אויף דער עלטער. קעהר צוריק אהיים, צו דיינע קינדער, און זארג פיר זייער ערציהונג. מאך פון זייא גוטע מענשען, כל־זמן דוא האסט דיא מעגליכקייט. פאלג מיך, און הייראטה ניט מעהר. דוא ביסט שוין איין עלטערע פרוי, און דיין הייראטה, כל־זמן זיא וועט ניט פערבעסערן דיין לאגע, האט קיין איינציגע ענטשולדיגונג. גוטע נאכט!"

אין נעכסטען אויגענבליק האט ער אבגעלאזען איהר האנד, זיך אומגעווענדעט און איז פערשוואונדען געווארען.

אויף'ן אנדערן טאָג, האט דאַמור צוריק געקעהרט צו זיין היימאטה. ער האט ווידער פאָרטגעזעצט זיין לעבען וויא אין דיא לעצטע דרייא יאָהר, און אויס־געזעהען צו לעבען פיר זיך אליין.

אין איין צייט איז ארויס א פּראָקלאמאציאָן, אז אַלע קאָמוניסטען, וועלכע האבען צוריק געקעהרט נאָך פראנקרייך, קענען צוריק קריעגען זייערע ציוויל און פּאָליטישע רעכטע, אָבער דאַמור האט זיך אום דעם זעהר וועניג בעקימערט, און ער האט זיך אפילו ניט געוואָלט מעלדען צו דער פּאָליציי א אום אָנצוצייגען זיין גע־געגנווארט.

„וואס דאַרף איך נאָך שטערען דיא בעאַמטע ?" האט ער זיך געטראַכט, „צו וואס דאַרף איך דאס ? צו זיין א בירגער הייסט נאָר, זיך צו שטערען דיא פּערזענליכע רוהע און פרייהייט, און דאס וויל איך ניט."

יא, דאַמור לעבט יעטצט וויא א מויז אין א לאָך, אָבגעזונדערט פון דער וועלט, בעהאַלטען, פערגעסען ; ער בעלאַנגט ניט צו קיינעם און קיינער בעלאַנגט ניט צו איהם. ער האט זאָגאר אויפגעהערט רויט צו ווערען פאר שאַנדע, ווען זיין טאָכטער בעשענקט איהם מיט א פרעזענט.

„דאס איז דער אויסטויש פון פרויען־ליעבע," טראַכט ער זיך ווען ער דער־מאָהנט זיך, „און דאסזעלבע איז מיט אַלע אונזערע פרויען, אויב זייא האבען צו איינציגע מענער אָדער מעהרערע."

ער האט אפילו אמאל פּראָבירט ארויס צו קריכען פון זיין בעהעלטעניש און וועקסלען אביסעל דיא ארט פון זיין לעבען. דאַן האט ער זיך דערמאָהנט, אז דיא וועלט האט א טבע צו מאכען בעמערקונגען, זאָגען מוסר און ארויס רופען אונאַנ־גענעהמע עראינערונגען.

„ניין, ניין," האט ער צו זיך אַליין געזאָגט, „איך וויל דאס ניט ! קיינער וויים ניט וועמען דער שוך קוועטשט, און עס איז אימער לייכטער יענעם צו זאָגען מוסר וויא זיך אַליין. אַך, דיא מוסר־זאָגער ! זייא האבען שאַרפע צונגען, אָבער זייא קענען ניט אריין קוקען אין דיא פערוואונדעטע הערצער פון דיא מענשען, צו וועמען זייא זאָגען דעם מוסר."

מאנכע מאל אָבער, אונטערהאַלט ער זיך אויך גאַנץ גוט. דאס איז דאַ־מאלס, ווען בעררו, דער זאַרגענלאָזער, קומט צו איהם צו גאַסט, און דאַן פאַנגט אָן א לעבען פון עסען, טרינקען, געהען אויף דער יאַגד, כאַפּען פיש און פוסטע פלוידערייא וואס בעריהרען ניט דיא לעבענס־פראַגען.

בערדו, וויא עס שיינט, איז פאָלקאָמען צופריעדען צו האבען אזא פריינד און בײדע זײנען גליקליך.

לעטצטענס, האט בערדו אָנגעפאנגען צו ברענגען אנארכיסטישע צייטונגען אויס פאריז. דיא צוויא אלטע קאמעראדען לעזען דאס און בעשפרעכען עס אין א מעכאנישען טאָן צום צוועק פון אונטערהאלטונג, אָהנע זייא זאָלען זיך שפירען אם־מינדעסטען בעטהייליגט.

מאנכע מאָל ווערען זייא זאָגאר שמארק דערהיטצט און זאָגען, אז מען דארף באָמבארדירען דיא גאנצע רעגיערונג, אויפהייגגען דיא רייכע, פערברענגען פאריז, איבערבויען דיא שטאָדט און עררינכטען א שטאָדט נאָר פיר דעם פאָלק.

אָבער זייא זײנען גאנץ אונשעדליך. דיא איינציגע אידעע וואס בעשעפטיגט אמאל דאמור'ן, און פון וועלכען ער האט געמאכט א שטודיום, איז דיא פרויען־עהרע. אין דעם פערשטעהט ער זיך איין גאנץ גוט, און ער האט אויך מאנכע אויסגעצייכענטע בעגריפע דאריבער.

ע נ ד ע.

לעבען און טויט

— אָדער —

אויפ'ן עולם התוהו.

פון עמיל זאלא.

בעארבייטעט פון ד. מ. הערמאלין.

זייט איהר שוין אמאל געשטאָרבען? זייט איהר שוין אמאל געווען אויף'ן עולם התוהו?

ניין? דאַן לעזט דאס מייסטערווערק וואס דער גרויסער רעאליסט ע מ י ל ז אָ ל א האט אויפגעשריעבען.

אין בוך „א ו י פ'ן ע ו ל ם ה ת ו ה ו" ערשיינען פאר אונז א וועלט מיט געפיהלע און א ליטערארישע שילדערונג וואס כאראקטעריזירט פאר אונז אזעלכע בילדער, וועלכע ערשטוינען, איבערראשען און בעלעהרען אונז.

זאָלא'ס פעדער שילדערט דיא בעדייטונג פון טויט, דיא געפיהלע פון הילפלאָזע און פערצווייפעלטע ליעבע; דאס הערץ פון א מענשען וואס בלוטעט אין דיא צושטענדען פון דער פאלשער, אבשייליכער און שלעכטע וועלט.

פון אלע ביכער וואס זאָלא האט אויפגעשריעבען, זאגט דער ליטעראטור קריטיקער ראָבערט מאנסאָן, דאריעבער פאָלגענדע ווערטער:

„זאָלא'ס ווערק „אויפ'ן עולם התוהו" איז דיא גרעסטע קונסט־שעפפונג וואס זיין זשעניאלע פעדער האט געקענט שאפען. זאָלא'ס גרויסקייט און טיעפזיניגקייט אין שטודיום פון דער מענשליכער זעעלע, צייגט זיך דאָ ארויס מיט דער גרעסטער קראפט.

אויפ'ן עולם התוהו

איז א בוך וואס פערדיענט צו פערנעהמען א פלאטץ אין אירגענד וועלכער פאָרטגעשריטענער ליטעראטור."

פרייז 10 סענט, מיט פּאָרטאָ 12 סענט.

צו בעקומען בייא אלע צייטונגס סטענדס און בוכהענדלער, וויא אויך ביים פערלעגער

M. CHINSKY, 19 LUDLOW STREET, NEW YORK.

דיא ליעבע

א פילאזאפישע אונד וויסענשאפטליכע שילדערונג איבער אלע ארטען ליעבע, פון ד. מ. הערמאלין.

יא, אונזער ליטעראטור איז בעריכט געווארען מיט פיעלע פערלען אונד בריליאנטען, אבער דיעזער לעטצטער פראדוקט, „דיא ליעבע“ איז דיא הערליכקייט זעלבסט.

דער פראפעסאר ד. מ. הערמאלין, האט געגעבען פאר דער וועלט א בוך וואס זאל עפענען דיא מענשליכע אויגען, אום צו בעגרייפען, פערשטעהען אונד ערגרינדען דיא געהיימניסע פון ליעבע.

יעדעס יונגע מעדכען אונד יעדער יונגער מאן, יעדער פאטער, יעדע מוטער, יעדעס קינד, מיט איינעם ווארט, יעדער דענקענדער מענש וועט אין דיעזען בוך זעהען א שפיעגעל פון זיינע געפיהלע אונד איינמאל פאר אלעמאל ארונטער רייסען דעם פינסטערן שלייער פון דעם ליעבעס־תהום, אונד זעהען וואס דאס איז.

דיעזעס בוך דיא ליעבע ענטדעקט דאס גרויסע געהיימניס פון דעם מענשליכען הערצען; עס וויזט איהם זיינע נארישקייטען, זיינע לעבערליכקייטען אונד זיין פערשקלאפונג צו נאטור׳ס ווילען.

אבער, איבער אלעמען, ערפאהרען מיר וואס

דאס הייסט וואהרע ליעבע!

מען מוז דאס לעזען, אום מען זאל האבען א בעגריף פון דיעזען גרויסארטיגען בוך וואס ענטדעקט אזעלכע טיעפע סודות.

פרייז 10 סענט.

צו בעקומען ביי אלע בוכהענדלער אונד צייטונגס סטענדס,
ווי אויך ביים פערלעגער

מ. חינסקי, 19 לודלאוו סטריט, ניו יארק.

די גאָטטהייט

א פילאָזאָפישע אבהאנדלונג אונד ערקלערונג איבער גאָטט אונד נשמה

פון ד. מ. הערמאלין.

דיעזעס בוך, ד י א ג אָ ט ט ה י י ט, וועט פאָזיטיוו פעראורזאכען דעם גרעסטען אויפרוהר אונטער דעם אידישען לעזער־פובליקום.

דער פּערפאסער פון דיעזען בוך, האט זיך געגעבען דיא גרעסטע מיה צו ערקלערען, איינמאל פאר אלע מאל, וואס דאס הייסט ג אָ ט ט אונד נ ש מ ה.

וויא בעקאנט, וויים דער איינפאכער מענש בלויז פון אמונה; ער גלויבט, אז ער האט א נשמה, אז עס איז דאָ א גאָטט אויף דער וועלט, אָבער וואס נשמה איז אונד וואס גאָטט איז, דאס וויים ער ניט.

ד. מ. הערמאלין, נאך א לאנגען שטודיום פון אלע פילאָזאָפישע סיסטעמען אין דער וועלט, האט ענדליך געצווינגען איין אונטערשטע שורה, אונד אין דיעזען בוך ד י א ג אָ ט ט ה י י ט, האט ער ערקלערט מיט דער גרעסטער דייטליכקייט דיא גרעסטע פילאָזאָפישע געהיימניסע.

יעדער אידישער לעזער, אָהנע אונטערשיעד אויב ער האט געלערענט א סך אָדער וועניג, מוז פערשטעהען דיעזעס בוך, אונד ווען ער וועט פערטיג ווערען דערמיט, וועט ער מעגען מיט רעכט זאגען: **י ע ט צ ט ו ו י י ס א י ך ו ו א ס ג אָ ט ט א י ז א ו נ ד ו ו א ס נ ש מ ה א י ז !**

דאס בוך איז א רעזולטאט פון א שטודיום זייט פיעלע יאָהרען, אונד וואס דער פּערפאסער האט אין דיעזער גאנצער צייט געשעפּט פון דיא פילאָזאָפישע קוועלען, האט ער איבערגעגעבען איינפאך אונד פערשטענדליך פאר אלע לעזער.

ווירקליך, עס איז שוין צייט אלע מענשען זאָלען פערשטעהן אונד וויסען איבער דיעזען גרויסען סוד!

פרייז 10 סענט.

צו בעקומען בייא אלע בוכהענדלער אונד צייטונגס סטענדס, וויא אויך ביים פערלעגער.

M. Chinsky, 19 Ludlow Street. NEW YORK.

הומאָריסטישע ערצעהלונגען פון מיין אייגענעם פערלאַג.

	סענט.
דער יודישער מוזשיק, פון מ. ספעקטאָר	2
דער רייכער חתן אָדער דיא פערלאָזענע כלה	2
דער פראַצענטניק אָדער דיא וועלט קעהרט זיך איבער	2
דער ביטערער טעות אָדער דער מאסקאראַד	2
דער פערפאָסער אין קינד־בעט	2
דיא קלוגע טאָכטער אָדער נאָר ניט אידיש	2
דיא יונגע ווייבעל אָדער דער גליקליכער מאַנן	2
דיא צוויא שכנים אָדער דער פאַלשער גט	2
דיא נייע אריסטאָקראטען אָדער דיא פערצווייפעלטע עלטערן	2
דיא רייכע ירושה אָדער דיא פייגיל איז אוועק געפלויגען	2
דיא אונגליקליכע שדכנ׳טע	2
דיא יודישע כאפערס אָדער דער געשמיסענער סאָלדאט	2
דיא פערליעבטע אָדער דער מענשען פיינד	2
זלאטע מאריאַסע דיא אלמנה	2
קלוג אונד משוגע אָדער דער אָבגענארטער חתן	2
יאחנא קרוינע פאהרט נאך אמעריקא, אדער אמעריקאנער גליקען	2
דיא גליקליכע פאאר אָדער דיא כלה האט א טעות געמאכט	2
דער אידישער מיניסטער ליפפאלד, זיין לעבענס בעשרייבונג	2
וואס הייסט נשמה, פון י. ל. פרץ	2
חכמת היד, אדער דיא צייכענס פון דער האנד	3
היפנאָטיזמוס, דיא קונסט צו היפנאָטיזירען, פון ד. מ. הערמאלין	3
קאָלומבוס אָדער דיא ענטדעקונג פון אמעריקא	3
וויכנע דוואָשע פאהרט נאך אמעריקא, א פרעהליכע ערצעהלונג	2
וויכנע דוואָשע פאהרט צוריק פון אמעריקא	5
וויכנע דוואָשע דיא שדכנ׳טע, אדער דיא קונסט חתונה צו מאכען	5
וויכנע דוואָשע גט זיך מיט׳ן מאן	5
המן׳ס מפלה, א הומאריסטישע ערצעהלונג פון י. טער	5
הגדה של פסח פיר אמעריקאנער באָרדער, פון חייקעל בטלן	5
הערשעלע אסטראפאליער, וויטצען אין 2 טהייל	5
שייקע פייפער, דער וועלט בעריהמטער וויטצלינג	5
אנעקדאָטען בוך 220 שעהנע וויטצען, פון קיקילשטיין	5
דער בעריהמטער טערעפער אָדער ספר הגורלות, פון בעל־שם פ. ט.	5
פתרון הלומות אָדער טרוים־בוך צו בעשיידען אלערלייא חלומות	5
[illegible] יענער וועלט, א הומאריסטישע ערצעהלונג פון מ. זיפפערט	5

M. CHINSKY, 19 LUDLOW STRE

דער לעצטער אויספערקויף

פון פאָלשטענדיגע ראָמאַנען און העפטען.

			סענט,
דער אייז מעער, פון א. טאנענבוים	12	העפטען	9
נקמה פון א ברמנן, פון ליטווישע: פילאָזאָף	10	העפטען	8
שווארצע דיאמאנטען, פון ליטווישען פילאָזאָף	10	העפטעז	8
איינגעמויערטע פרוי, פון ב. הילקאָוויץ	17	העפטען	15
פלעוונא, א ערצעהלונג פון דעם רוסיש-טערקישען קריעג	16	העפטען	12
פיאָטער דער גרויסער, א היסטאָרישער ראָמאַן	15	הטפטען	10
ביטערע נקבה, פון ליטווישען פילאָזאָף	15	העפטען	15
א רייזע ארום דער וועלט, פון א. טאנענבוים	19	העפטען	18
אלעקסאנדער דער צווייטער, פון א. טאנענבוים	32	העפטען	20
נאפּאָלעאָן דער 1טער אָדער דיא פראנצויזישע רעוואָלוציאָן	33	העפטען	20
וועלט באנדיטען, פון ל. זאָלאָטקאָף	30	העפטען	20
דער פרינץ אלס דעטעקטיוו, פון מ. זייפערט	26	העפטען	20
צווישען הימעל און וואסער, פון א. טאנענבוים	30	העפטען	25
גראף מאנטא קריסטא, פון י. יאפפי	26	העפטען	25
צווישען ליעבע און מיליאנען, פון ל. זאָלאָטקאָף	26	העפטען	25
דאָן קיכאָט אָדער דער משוגענער פרינץ, פון א. הארקאווי	37	העפטען	35
גאָלד גרובען פון קאליפאָרניא, פון א. טאנענבוים	40	העפטען	40
נעהיימער שלאָס אָדער האסס און ליעבע, פון י. פאליי	43	העפטען	40
קאלט און ווארעם, פון א. טאנענבוים	37	העפטען	40
דער שפאניש-אמעריקאנישער קריעג, פון ד. מ. הערמאלין	30	העפטען	40
נעהיימניסע פון פאריז, פון י. פאליי	45	העפטען	40
קיובא אָדער דיא שפאנישע אינקוויזיציאָן, פון מ. זייפערט	68	העפטען	50
שטומער בעטלער, פון א. טאנענבוים	71	העפטען	60
קלעאָפּאטרע אָדער דער קאמפף אום דיא מיליארדען	64	העפטען	60
גראָספירסט קאָנסטאנטין, פון שייקעוויטש (שמ"ר)	81	העפטען	50
געבילדעטער מערדער, פון מ. דאָליצקי	92	העפטען	70
העלדען דער נאכט, פון א. טאנענבוים	104	העפטען	70
קאפּיטאָן דרייפוס, געדרוקט אין לאָנדאָן	110	העפטען	75
פערווילדעטער פירסט, פון מ. חירעקעל	104	רעפטען	90
טיראנישע מוטער, פון מ. זייפערט	113	העפטען	98
אונגליקליכע אמאליע	117	העפטען	98
גרויזאמער הערשער, פון יצחק ראבינאָוויץ	149	העפטען	98
בלוטינער צלם, פון מ. זייפערט	112	העפטען	125
אונשולדיג געליטען, פון יצחק ראבינאָוויץ	129	העפטען	125
גערויבטע קינד, פון יצחק ראבינאָוויץ	157	העפטען	125
גיפטמישערין, פון י. פאליי	156	העפטען	150
צווישען מענשענפרעסער, פון יצחק ראבינאָוויץ	282	העפטען	200

פּאָסט פּארטאָ קאָסט 8 סענט פון פונט, 30 העפטען ווענט...

...9 LUDLOW STREET, NEW YORK.